

"רפורמות שלטוניות"

הכנס השנתי של

האגודה הישראלית למדע המדינה

לשנת 2010

ספר הכנס ותקצירי ההרצאות

יום חמישי, כ"ב באייר תש"ע, 6 במאי 2010
קמפוס המרכז הבינתחומי הרצליה

עורכים: ד"ר הני זובידה ועומרי שמיר

תוכן עניינים

עמוד

3.....	דבר יושב ראש האגודה
4.....	אודות האגודה הישראלית למדע המדינה
4.....	נושאי תפקידים באגודה
5.....	מקבלי פרס מפעל חיים של האגודה הישראלית למדע המדינה
5.....	אודות פרופסור דויד נחמיאס - חתן פרס מפעל חיים של האגודה בשנת 2010
6.....	אודות פרס עבודת הדוקטורט המצטיינת לשנת 2010 ע"ש מר אליעזר שרייבמן
6.....	אודות פרס עבודת ה-M.A. המצטיינת לשנת 2010 ע"ש מר אליעזר שרייבמן
7.....	אודות מר אליעזר שרייבמן על שמו מוענקים שני פרסי הצטיינות של האגודה
8.....	אודות הספר המצטיין לשנת 2010
9.....	אודות פרסומי האגודה
14.....	אודות המרכז הבינתחומי הרצליה
14.....	אודות בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה
15.....	אודות רשימת Politics-IL
16.....	תוכנית הכנס
17.....	סדר היום ומושבי הכנס
25.....	תקצירי ההרצאות על פי מושבים
25.....	1. משפט ופוליטיקה
26.....	2. מדיניות בריאות ורווחה
27.....	3. קואליציות פוליטיות
29.....	4. רפורמה בשלטון המקומי בישראל
33.....	5. תקשורת פוליטית
34.....	6. השתתפות פוליטית: בין דפוסים פורמאליים ובלתי פורמאליים
36.....	7. מושב מיוחד: יחסי תקשורת וביטחון בעידן המלחמות המשודרות
36.....	8. דת, מדינה ומדיניות
38.....	9. אחריות ציבורית
39.....	10. תקשורת ומחאה ציבורית
41.....	11. הגירה בינלאומית ומדיניות הגירה במדינות מפותחות
42.....	12. על מה היו הבחירות
43.....	13. מדיניות רווחה, מדיניות חברתית ומדיניות בריאות
45.....	14. התנהגות פוליטית: מפלגות ובוחרים
46.....	15. ניסויים במדעי המדינה
48.....	16. הכשרה מתודולוגית במדעי המדינה
48.....	17. פוליטיקה, מרחב וסביבה
50.....	18. כלכלה פוליטית
51.....	19. מקושרים: פוליטיקה, טכנולוגיה וחברה בישראל
52.....	20. התמודדות עם רשויות מקומיות במשבר
54.....	21. חדשנות ניהולית במגזר הציבורי
55.....	22. רפורמה שלטונית במנהל הציבורי
57.....	מושב מיוחד: חוקה לישראל
	שולחנות עגולים
57.....	1. שולחן עגול: שיטת הבחירות והשלכותיה
	2. שולחן עגול: התמודדות עם טרור במסגרת החקיקה ההומניטארית
58.....	הבינלאומית ואמנת ג'נבה

דבר יושב ראש האגודה

רבים מהחברים בודאי זוכרים כי רק לפני למעלה מעשור התנהל ויכוח ער בוועד הפועל של האגודה הישראלית למדע המדינה אם לקבל את החוג למדע המדינה (ובשמו המדויק: פוליטיקה וממשל) שבאוניברסיטת בן גוריון ואת חבריו לשורות האגודה. האגודה כללה חברים מארבעת האוניברסיטאות המבוססות ששמרו על אופיו האקסקלוסיבי של מועדון החברים שהצטמק מידי שנה.

במבט לאחור, החלטת הוועד הפועל בדבר הכללת חברים, חוקרים, מורים וסטודנטים, גם מן המכללות האקדמיות הפיחה רוח מרעננת שקיבלה ביטוי בכנס מוצלח שהתקיים בשנה שעברה במכללת עמק יזרעאל. ההצלחה נמדדת במספר הפאנלים שהתקיימו, באיכות המחקרים שהוצגו ובמספר הרב של המשתתפים שנטלו חלק באירוע. כולנו נהנינו, התרגשנו והחכמנו מהרצאתו של חתן מפעל החיים פרופסור ירון אזרחי.

מאז התקדמנו. ההכנות לכנס השנתי 2010 שיתקיים בחודש מאי במרכז הבינתחומי הרצליה עומדות בפני סיומן. כפי שתיווכחו בספר כנס זה, הפאנלים כבר נקבעו, ולצערי היה עלינו לדחות מספר הצעות מצוינות כיוון שלא ניתן היה לרכז מספר כה גדול ביום אחד. ביום הכנס יקבלו המשתתפים את הספר המכיל מקבץ של מאמרים שמייצגים מחקרים שהוצגו בכינוס בעמק יזרעאל. זוהי כבר השנה השלישית שהאגודה מוציאה לאור אסופה כזו.

כולנו מודים מקרב לב לשני העורכים: ד"ר דוד מקלברג וד"ר הני זובידה. למעשה המפעל שבאחריותם נעשה לשנתון – כתב עת שנתי של חוקרי מדע המדינה ישראלים בשפה העברית. הצלחתם נמדדת בכך שלא מעט מהמאמרים שהופיעו כבר שולבו ברשימות הקריאה של מורי מדע המדינה.

הוועד הפועל גם קיבל מספר החלטות שישיעו על התפתחות האגודה בשנים הבאות. הוחלט, למשל, להצטרף כסדרה להוצאת ספרים קיימת ו\או לקיים הוצאה נפרדת כדי לתמוך בחברים המבקשים לפרסם את פרי מחקרם בשפה העברית. כך כבר נקבע, בעקבות הליך שיפוטי ריגורוזי, כי מחקריהם של אסף מצקין ושל עופר אריאן יפורסמו ראשונים באחת משתי האופציות שצוינו לעיל.

הוחלט גם לפתח אפיק למפעל התרמה ולזיכרון. ד"ר לימור שריר, רופאה וסופרת, תרמה בנדיבות לאגודה על שם אביה מר אליעזר שרייבמן – איש ספר ואיש הוראה. אליעזר היה תלמיד התואר השני באוניברסיטת תל אביב, והתרומה תשמש למימון פרסים צנועים לתואר שני ושלישי, וכן כעזר למימון פרסומי האגודה.

הוחלט לגייס דוברת לאגודה. הגברת ורד עוזיאל – עיתונאית מיומנת – תלמידת תואר שלישי באוניברסיטת תל אביב התנדבה לשמש בתפקיד.

הכינוס שיתקיים במרכז הבינתחומי אמור להיות אחד הגדולים, אם לא הגדול ביותר, שקיימה האגודה. בכינוס זה יענק פרס מפעל חיים לפרופסור דוד נחמיאס. פרס זה מציין אירוע חשוב בחיי קהילת חוקרי מדע המדינה בישראל. פרופסור נחמיאס הוא הראשון שאינו נמנה עם "דור המייסדים" והראשון שאינו חוקר מתוך מוסד אוניברסיטאי ותיק. בחירתו מייצגת את פתיחותו האקדמי והמקצועית של הוועד הפועל של האגודה.

בשמו, בשם כל החברים המשתתפים בו ובשמי אני מאחל לכולנו כינוס מוצלח ושנת מחקר והוראה מוצלחים.

פרופסור גדעון דורון

יו"ר האגודה הישראלית למדע המדינה

אודות האגודה הישראלית למדעי המדינה

האגודה הישראלית למדע המדינה מהווה התאגדות של חוקרים ומורים בתחומי מדע המדינה מאוניברסיטאות ומכללות בארץ. מטרותיה העיקריות הן לשקוד על רמת מחקר והוראה, על האתיקה המקצועית של חוקרי מדע המדינה במדינת ישראל ועל קידום המקצוע. בין השאר עורכת האגודה אסיפות וכנסים מדעיים, שולחת נציגים לקונגרסים מדעיים ויוצרת קשר עם מוסדות ואנשי מדע בחו"ל. כמו כן, משנת 2008 הקימה האגודה את הוצאת הספרים של האגודה הישראלית למדע המדינה, במסגרת ההוצאה מידי שנה מתפרסם קובץ ערוך "מחקרים בפוליטיקה הישראלית" וכתבי יד מקוריים של חוקרים מתחום מדע המדינה.

נושאי תפקידים באגודה

חברי הוועד המנהל:

פרופ' דורון גדעון - יו"ר האגודה
פרופ' נאור אריה - סגן יו"ר האגודה
ד"ר אלימי איתן - ועדת חברות
ד"ר ארבל-גנץ אורי - ועד מנהל
ד"ר אריאן עופר - ועד מנהל
ד"ר ברנט משה - ועד מנהל
ד"ר זובידה הני - ועד מנהל - עורך אקדמי של הוצאת הספרים של האגודה הישראלית למדע המדינה
ד"ר חננאל רות - ועד מנהל
פרופ' לוי-פאור דוד - ועד מנהל
ד"ר מידני אסף - ועדת חברות
ד"ר מיודובניק דן - ועד מנהל
ד"ר מקלברג דודי - ועד מנהל - עורך אקדמי של הוצאת הספרים של האגודה הישראלית למדע המדינה
פרופ' נחמני עמיקם - גזבר
ד"ר קוק בקי - ועד מנהל
ד"ר קורן דני - ועדת ביקורת
ד"ר שפר ברנדה - ועד מנהל
ד"ר שרפמן דפנה - ועדת ביקורת

בעלי תפקידים נוספים:

מר שליו אבינדב - מזכ"ל
מר ניסים ערקובי - מנכ"ל
הגברת ורד עוזיאל - דוברות ואתר האגודה
מר עומרי שמיר - פרויקטור הכנס

מקבלי פרס מפעל חיים של האגודה הישראלית למדע המדינה

פרופסור יחזקאל דרור (2002)

פרופסור עמנואל גוטמן (2004)

פרופסור אשר אריאן (2005)

פרופסור שלמה אבינרי (2006)

פרופסור גליה גולן (2007)

פרופסור זאב שטרנהל (2008)

פרופסור ירון אזרחי (2009)

אודות מקבל פרס מפעל חיים של האגודה הישראלית למדע המדינה בשנת 2010

פרופסור דויד (דייב) נחמיאס

פרופ' למדע המדינה ומדיניות ציבורית ומחלוצי תחום המדיניות הציבורית בישראל ובעולם. ייסד את החוג ללימודי מוסמך (M.A.) במדיניות ציבורית באוניברסיטת תל-אביב ועמד בראשו משך שמונה שנים. היה מופקד על הקתדרה ע"ש רומולו ג'טנקוֹרט למדע-המדינה. בשנים 1992-2003 כיהן כעמית בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה. מאז 2003 פרופסור למדיניות ציבורית וחוקר במרכז הבינתחומי בהרצליה. במסגרת זו ייסד את תוכנית ההתמחות במנהיגות ציבורית ובמדיניות ציבורית.

לשעבר פרופ' חבר במרכז למחקר אורבאני באוניברסיטת וויסקונסין; פרופ' למדע המדינה באוניברסיטת וויסקונסין; פרופ' אורח בביה"ס לממשל ע"ש ג'פ.קנדי באוניברסיטת הרווארד; פרופ' אורח במחלקה למדע המדינה באוניברסיטת קנטקי; פרופ' אורח באוניברסיטת סופיה בבולגריה. בישראל הוזמן כמרצה אורח לאוניברסיטה העברית בירושלים, אוניברסיטת חיפה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

זכה בפרסים ומענקים מטעם קרן פורד; הקרן למדעי החברה; וועדת המחקר של ביה"ס למוסמכים, אוניברסיטת וויסקונסין; משרד החינוך הפדראלי בארה"ב; מכון ברוקדייל, ניו-יורק; הקרן הלאומית למדעים; מרכז ספיר; המכון הערבי-ישראלי למחקר; קרן פרידריך אברט; משרד הבינוי והשיכון בישראל; עריית תל-אביב-יפו; בשנת 1984 זכה בפרס המחקר היוקרתי מטעם קרן פולברייט.

בשנת 1994 זכה בפרס היוקרתי ע"ש דונאלד קמפבל, בגין תרומתו הייחודית למתודולוגיה המחקרית בתחום המדיניות הציבורית.

בשנת 1998 זכה בשנית בפרס המחקר מטעם קרן פולברייט.

שימש כעורך של מספר כתבי-עת בינלאומיים בתחומי המדיניות הציבורית ומדע המדינה.

חבר בארגון האמריקאי למדע המדינה; בארגון הבינ"ל למדע המדינה; בארגון המערב-תיכוני למדע המדינה; ובאגודה הישראלית למדע המדינה.

חיבר 14 ספרים ויותר מ-75 מאמרים וניירות מדיניות בתחומי התמחותו. ספרו "שיטות מחקר במדעי החברה" תורגם למספר שפות, האחרונה שבהן סינית. לאחרונה, בשנת 2003 יחד עם עמיתו פרופ' אשר אריאן (זוכה פרס מפעל חיים בשנת 2005), פיתח וחקר את מדדיה של הדמוקרטיה הישראלית כפי שעלו במחקר מקיף שנערך במסגרת המכון הישראלי לדמוקרטיה. הנחה סטודנטים רבים לתארים מתקדמים.

שימש כחבר וכיועץ לוועדות ציבוריות שונות, לרשויות מקומיות בישראל, לרשויות ציבוריות בהן המועצה להשכלה גבוהה, לוועדות הכנסת ולמשרדי ממשלה. היה חבר בצוות שמינה רה"מ אהוד ברק לעיצוב ויישום רפורמה במגזר הציבורי. משמש כיועץ למבקר המדינה.

אודות עבודת הדוקטורט המצטיינת לשנת 2010 ע"ש מר אליעזר שרייבמן

ד"ר גלית הלפרין-מיזלר, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, ביה"ס למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה, "רגש ופוליטיקה בארגונים: הקשר בין אינטליגנציה רגשית, פוליטיקה ארגונית, עמדות וביצועים בעבודה במגזר הציבורי והעסקי בישראל" (בהנחיית פרופ' ערן ויגודה-גדות) - **מצטיינת**

ד"ר גל אריאלי, ביה"ס למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה, "אתגר השניות בין "אנחנו" לבין ה"הם". תפיסות אזרחות בישראל" (בהנחיית פרופ' יעל ישי וד"ר דפנה קנטי) - **ציון לשבח**

ד"ר חיים כהן, ביה"ס למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה, "ציבור ורפורמה: שביעות רצון משירות, תדמית ארגונית ועמדות הציבור כלפי רפורמה במשק החשמל בישראל" (בהנחיית פרופ' ערן ויגודה-גדות) - **ציון לשבח**

אודות עבודת ה-M.A המצטיינת לשנת 2010 ע"ש מר אליעזר שרייבמן

תמי אורן, המחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת, האוניברסיטה הפתוחה, "בחזרה לעתיד: דפוסי המשכיות ושינוי במעבר של בריטניה למשטר ניאוליבראלי" (בהנחיית ד"ר זאב רוזנהק וד"ר גל לוי) - **עבודה מצטיינת**

חנן הבר, ביה"ס למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית, "מדינת רווחה רגולטורית? רגולציה וחלוקה מחדש במשטרי הרגולציה בחשמל בישראל, בריטניה ושבדיה" (בהנחיית פרופ' דוד לוי-פאור) - **ציון לשבח**

תהילה ברוכי, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון, "תפקיד נבחר הציבור בשלטון המקומי - מרכיבים, חסמים והשפעות" (בהנחיית ד"ר פני יובל) - **ציון לשבח**

אודות מר אליעזר שרייבמן ז"ל

פרסי עידוד למחקר ולמצוינות ע"ש אליעזר שרייבמן ז"ל (1918-1987)



פרס על עבודת מחקר מצטיינת לתואר שני ופרס על עבודת דוקטורט מצטיינת במדע המדינה יוענקו השנה על ידי ד"ר לימור שרייבמן-שריר לזכר אביה אליעזר שרייבמן ז"ל בוגר החוג למדע המדינה באוניברסיטת תל-אביב.

אליעזר שרייבמן נולד ב-1918 בדלהי שבקרבת וילנה. סבו ר' צבי הרשל שרייבמן היה מראשי הקהילה היהודית שם. בצעירותו שימש מורה בבית ספר "תרבות" בוילנה.

הוא עלה לארץ לפני מלחמת העולם השנייה ממניעים ציוניים, היה חבר בארגון ההגנה ולחם במסגרתו בתש"ח. שימש בתחילת דרכו כמורה באבן יהודה, מאוחר יותר ניהל את בית הספר ע"ש וייצמן ביפו, את בית הספר תל-נרדאו בתל-אביב ואף שימש כמנהל המחלקה לחינוך בעיריית תל-אביב.

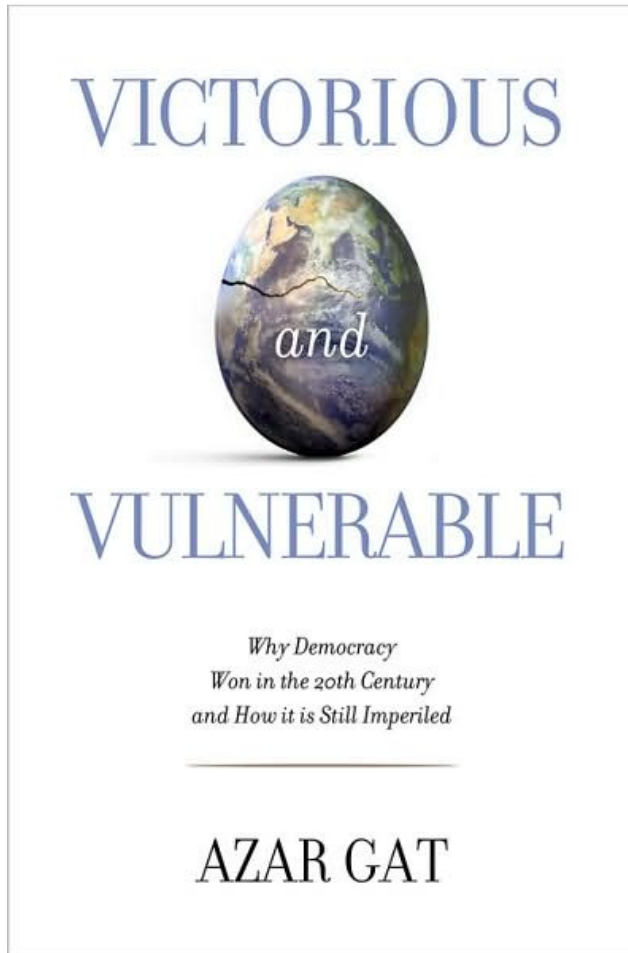
אליעזר שרייבמן היה בוגר הפקולטות למקרא ולהסטוריה, למתמטיקה ולמשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים, ולמדע המדינה באוניברסיטת תל-אביב. היה אידיאולוג ומחנך בנשמתו.

הקניית תרבות וידע היו חשובים מאוד בעיניו לצד החינוך למצוינות, לערכים ולאהבת המדינה. עבורו כל אחד מתלמידיו היה עולם ומלואו. הוא בנה להם עתיד והם גמלו לו באהבה ובהישגים הנפלאים שהגיעו אליהם עם השנים. הגמול שלו היה הסיפוק שבהצלחתם.

יהי זכרו ברוך.

אודות הספר המצטיין לשנת 2010

הספר הזוכה הוא ספרו של פרופסור עזר גת מאוניברסיטת תל אביב: *Why Democracy Won in the 20th Century and How it is Still Imperiled*, Littlefield & Institution and Rowman It Is Still Imperiled. Hoover Century and How 2010.

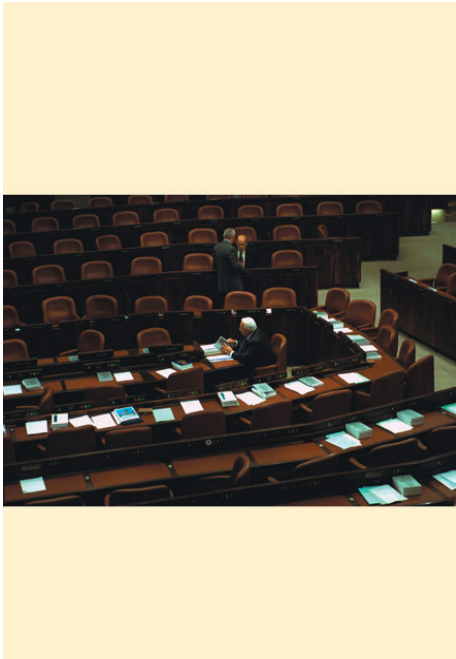


ספרו של פרופ' גת הוא המשך לעבודתו המרשימה על נושאי מלחמה וציוויליזציה. הדמוקרטיה אומנם גברה על יריבותיה הרעיוניות והאידיאולוגיה הדמוקרטית ניצחה במאה ה-20 אולם עדיין נותרה הדמוקרטיה פגיעה אל מול הטרור. הפרדוקס מתוך העיון בספר הוא במקום שאתה מוצא את עוצמת הדמוקרטיה שם אתה מוצא את פגיעותה ומקום זה הוא החברה הפתוחה וזכויות האדם, שהטרור מנצלן. הסכנה הגדולה ביותר שגת חוזה בספרו היא התפתחות טרור שישתמש בחומרי לחימה בלתי קוונציונליים. הבנת מורכבותו של התהליך היא תנאי להמשך הצלחה של הדמוקרטיה, על אף פגיעותה היחסית. יש לקוות שהספר יתורגם במהרה לעברית ויתרום לפיתוח המחשבה המדינית גם בישראל

המערכת הפוליטית הישראלית: בין משילות לקריסה

עורכים: הני זובידה ודוד מקלברג

בהוצאת: האגודה הישראלית למדע המדינה/העמותה לחקר הפוליטיקה ע"ר



המערכת הפוליטית הישראלית: בין משילות לקריסה מכנס מחקרים הדנים בבעיית חוסר האפקטיביות של הממשל בישראל. בעיה זו התעצמה עם ירידת הדומיננטיות של מפא"י ובמיוחד בעת הקמת ממשלות האחדות הלאומי בשנות השמונים שאופיינו ב'שיתוק' מערכות וחוסר יכולת לייצר מדיניות ציבורית. הבעיה החריפה בשנות התשעים, ושינוי שיטת הבחירות שהוחל בשנים אלו לא רק שלא הביא לפתרון המיוחל אלא העצים את הבעיה. החזרה לשיטת הבחירות הקודמת הכניסה את המערכת לסחרור, מצב בו סממני קריסה נעשו לבולטים. השאלות הנדונות בספר זה עוסקות בעיקר בסיבות ומאפייני הקריסה מחד גיסא, ובפתרונות המוצעים מאידך גיסא. קובץ זה מרכז מאמרים שהוצגו בכנס האגודה הישראלית למדע המדינה בשנת 2007 ועסקו בהיבטים שונים של בעיית המשילות בישראל. הספר מציג נקודות מבט חדשות ומגוונות על הבעיה, ניתוחים משפטיים, כלכליים, פילוסופיים, תקשורתיים וכמובן פוליטיים. החוקרים מצביעים על התפשטות בעיית המשילות לתחומים מגוונים, ועל כך שמוטת השפעתה חרגה מעבר למערכת הפוליטית והשפעתה ניכרת על כל תחומי החיים בישראל ונוגעת לכל אזרחיה

תוכן העניינים

11	<ul style="list-style-type: none">• פתח דברהני זובידה ודוד מקלברגגישות מחקריות לקריסה ממשלית
	<ul style="list-style-type: none">• שער ראשון: שינויים בדמוקרטיה הישראליתהדמוקרטיה הישראלית לאן?
19	<ul style="list-style-type: none">גדעון דורוןכיצד השתנה ההסדר הפוליטי בישראל מ"דמוקרטיה נומינלית" ל"דמוקרטיה מינימאלית"?
	<ul style="list-style-type: none">• שער שני: הבחירות בישראל לאן?הצעות לשינוי השיטה - רפורמה או הנצחה
33	<ul style="list-style-type: none">אברהם בריכטההרפורמה הנחוצה בשיטת הבחירות בישראל
	<ul style="list-style-type: none">הכלכלה הפוליטית של הבחירות והכשל השלטוני
47	<ul style="list-style-type: none">עופר אריאןמה בין אידיאולוגיה לפרקטיקה פוליטית
	<ul style="list-style-type: none">בקרה על דפוסי קבלת החלטות - ביקורת חיצונית על דרג הפוליטי
57	<ul style="list-style-type: none">ארח כסיףעל עיקרון אנה קרנינה ועל שיטת הבחירות היחסית
	<ul style="list-style-type: none">• שער שלישי: יחסי כוחות, המאבק על קביעת סדר היום הממשליבית המשפט והמערכת הפוליטית
73	<ul style="list-style-type: none">אסף מידיני, שלמה מזרחייחסי בית המשפט העליון-כנסת לאור תיאורית הצעדים מבעיה ל פתרון!
	<ul style="list-style-type: none">לוקליזציה מול גלובליזציה: תקשורת וקביעת סדר היום הפוליטי
103	<ul style="list-style-type: none">דוד מקלברגמסרים חוצי גבולות ומשילות ירוקה
	<ul style="list-style-type: none">תהליכי ההפרטה: מערכת החינוך כמקרה בוחן - מעורבות הורים
125	<ul style="list-style-type: none">דניאלה שנקר־שרק"בור ללא תחתית": הפרטת החינוך מפרספקטיבה צרכנית
	<ul style="list-style-type: none">• שער רביעי: שער לסטודנטחברה אזרחית, חקיקה ומדיניות הגירה
151	<ul style="list-style-type: none">צביקה (צבי) מ. ליבמןהגורמים למדיניות הגירה כלפי מהגרי עבודה במדינות הדמוקרטיה המפותחות, המקרה הישראלי

הדמוקרטיה הישראלית בת 60: מציאות וחזון

עורכים: הני זובידה ודוד מקלברג

בהוצאת: האגודה הישראלית למדע המדינה/העמותה לחקר הפוליטיקה ע"ר

הדמוקרטיה הישראלית בת 60:
מציאות וחזון



מחקרים בפוליטיקה ישראלית/בי

עורכים: הני זובידה ודוד מקלברג

אסופה זו מאגדת את מיטב המחקר האקדמי העכשווי העוסק בפער שבין חזון המייסדים למציאות היומיומית במדינת ישראל. השיח הביקורתי המוצג בספר הינו תופעה חדשה יחסית, דיון זה לא התקיים כלל עד לסוף שנות השבעים, ואת ניצניו ניתן לאתר רק בתחילת שנות השמונים. עד סוף שנות השבעים השיח היה מגויס ורתום להצלחת הפרויקט הלאומי: הקמה ושימורה של מדינת ישראל. שינויים בפוליטיקה, בחברה ובכלכלה הביאו לשורה של משברים שהיוו זרז לספרות הביקורתית הראשונה. האסופה המוצגת כאן עוסקת ברבדים שונים של השיח הביקורתי, בחלקה היא מציגה תמונת מצב עכשווית המלווה בניתוח המקורות והתהליכים שהביאו לפער. חלקה האחר, מציע פתרונות לפערים שנוצרו בחברה הישראלית, מתוך נסיון לתקן את המצב הקיים. אסופה זו אינה מתיימרת להוות סיכום של התחום הביקורתי, וגם לא לייצג תמונת מצב מלאה, בבסיסה האסופה באה להציג את הכשלים המרכזיים כפי שהם באים לכדי ביטוי בחברה הישראלית, ולהביא תובנות חדשות על מנת תקן את המצב.

ככזו האסופה זו פונה למגוון רחב של קוראים: סטודנטים, פוליטיקאים, חוקרים ואנשי מדיניות ציבורית כולם יכולים להפיק תועלת מאסופה זו ואנו תקווה שהתרומה תורגש בעתיד. קובץ זה הינו הקובץ השני בסדרת "מחקרים בפוליטיקה הישראלית" מהוצאת האגודה הישראלית למדע המדינה. ברצוננו להודות לתמיכה המוסדית של האגודה הישראלית למדע המדינה, לתמיכתם של מכללת בית ברל והמכללה האקדמית עמק יזרעאל במיזם. כמו גם לתרומתו הנדיבה של מר אהרון נתן.

תוכן העניינים

• פתח דבר

הני זובידה ודוד מקלברג
בין תאוריה למציאות ובין חזון לשברו

• שער ראשון: הרעיון המדיני

זאב שטרנהל

23 על הקרע ב"מודרניות": מחשבות על אנטי-נאורות, לאומיות ושליטת הדמוקרטיה

• שער שני: בחירות ובחורים

אסנת עקירב, גרי וו. קוקס ומתיו ד. מק'קבינס

41 שליטה בסדר היום בכנסת בתקופת ממשלתו השנייה של אריאל שרון

אמיר הורקין

65 "הטוב, הרע והנבחר (מחדש) – "מודל אינטרדיסציפלינרי של הגורמים המשפיעים על תחלופה שלא מרצון של מנהלים נבחרים - המקרה של ראשי רשויות מקומיות בישראל

• שער שלישי: מדיניות ציבורית וכלכלה פוליטית

גדעון דורון ועופר אריאן

111 טובין ציבוריים, כלכלת השוק החופשי והסדרה בינלאומית של הסביבה.
או: למה לאוויר שאנו נושמים יש מחיר?

שלמה מזרחי, ערן ויגודה-גדות וניסים כהן

133 הניהול הציבורי החדש: (NPM) אמון הציבור, השתתפות אזרחית והערכת ביצועים - המקרה של מוסדות המספקים שירותי ביטחון סוציאלי ובריאות בישראל

דניאלה שנקר-שרק

163 "קומבינוקרטיה": שחיתות ציבורית בישראל מפרספקטיבה ניהולית

• שער רביעי: חברה אזרחית וסדרי שלטון

אסף מצקין

189 מ"שורת המתנדבים" ועד התנועה לאיכות השלטון - שחיתות פוליטית וחברה אזרחית בישראל

מולי פלג

215 מחאה ישראלית: אמהות, מילואימניקים ותהליכי תהודת ניסוח

שער חמישי: תקשורת ופוליטיקה

יובל קרניאל ועמית לביא-דינור

245 בחירות: 2006 בידור במקום מצע - סוף דרכם של תשדירי תעמולת הבחירות

דליה לירן-אלפר

269 נשיאה בכותרות: דליה איציק בשיח התקשורת-ציבורי בישראל

טופס הזמנה לספרי האגודה

מחירי הספרים:

המערכת הפוליטית בין משילות לקריסה 55 ₪ + 10 ₪ משלוח (המחיר כולל מע"מ ועלות משלוח דואר רגיל בארץ) סה"כ: 65 ₪ לעותק.

הדמוקרטיה הישראלית בת 60: בין מציאות לחזון 65 ₪ + 10 ₪ משלוח (המחיר כולל מע"מ ועלות משלוח דואר רגיל בארץ) סה"כ: 75 ₪ לעותק.

צ'קים בלבד לפקודת - העמותה הישראלית לחקר הפוליטיקה, יש לשלוח אל:

פרופסור גדעון דורון

עבור: העמותה הישראלית לחקר הפוליטיקה – הוצאת הספרים של האגודה הישראלית למדע המדינה

החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב

רמת אביב תל אביב

שם הספר המבוקש: _____

מספר עותקים מבוקש: _____

שם המשפחה: _____ **שם פרטי:** _____

כתובת: _____

מס' טלפון: _____ **טל' נייד:** _____

כתובת דוא"ל: _____@_____

מצ"ב המחאה על סך: _____

אודות המרכז הבינתחומי הרצליה

המרכז הבינתחומי הרצליה נוסד ב-1994, על פי מודל אוניברסיטאות העילית בארה"ב, ע"י פרופ' אוריאל רייכמן, המכהן כנשיאו. המרכז הינו מוסד אקדמי פרטי, ראשון מסוגו בישראל הפועל ללא מטרת רווח ולתועלת הציבור והחברה בישראל. הודות לבחירתו שלא לקבל סבסוד ממערכת התקצוב הממשלתית של ההשכלה הגבוהה, נהנה המרכז מחרות אקדמית ומנהלית מלאה. הגישה החדשנית של המרכז הבינתחומי מציעה מוסד אקדמי השם דגש על מצוינות במחקר ובהוראה, לצד אחריות חברתית ומעורבות בקהילה.

במרכז הבינתחומי לומדים בשנת 2010 לתואר בוגר ולתואר מוסמך למעלה מ-5200 סטודנטים, מתוכם 1,200 סטודנטים מכ-74 מדינות, בשבעה בתי ספר: בי"ס רדזינר למשפטים, בי"ס אריסון למנהל עסקים, בי"ס אפי ארזי למדעי המחשב, בי"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, בי"ס סמי עופר לתקשורת, ביה"ס החדש לפסיכולוגיה וביה"ס הבינלאומי ע"ש רפאל רקנאטי.

מיום היווסדו, הציב לו המרכז הבינתחומי הרצליה למטרה להכשיר את מנהיגות העתיד של מדינת ישראל במגוון תחומים, בהם העסקים והכלכלה, המשפטים, התקשורת, הפוליטיקה, הטכנולוגיה והפסיכולוגיה, ברמה הגבוהה ביותר. הדרך להשגת המטרה היא באמצעות הקניית השכלה בינתחומית ייחודית, המשלבת ידע תיאורטי מעמיק לצד הכשרה מעשית. טובי המרצים מהאוניברסיטאות המובילות בישראל ובעולם הצטרפו לסגל הבינתחומי הרצליה ותורמים מניסיונם העשיר כדי ללמד, לחקור ולפתח את תכניות הלימוד המתקדמות.

אודות בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה

בהתבסס על הכרת צרכי הממשל, המנהל והמשק הפרטי בעידן המודרני, ולפי המודל של בתי הספר לממשל המובילים בעולם, קם ב-1999 בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, בתרומתו של השגריר רונאלד ס. לאודר, ובראשותו של הדיקן המייסד פרופ' אהוד שפרינצק ז"ל. בית ספר לאודר שם לו למטרה להכשיר את מנהיגות העתיד של ישראל.

תכנית הלימודים בבית ספר לאודר נועדה לצייד את הסטודנטים בכלים הדרושים לעיצוב המערכת השלטונית בצידה הפוליטי, המנהלתי והחברתי, ולהכשירם למילוי תפקידים בכירים בממשל על כל מערכותיו, במגזר הממלכתי, במגזר הציבורי ובמוסדות ללא כוונת רווח.

מאז הקמתו משך בית ספר לאודר חברי סגל מטובי המומחים באקדמיה, בתחומי הממשל, המנהל הציבורי, המשק הפרטי והמודיעין. בית ספר לאודר מציע תכניות לימוד עם מגוון התמחויות לתואר ראשון ושני בממשל. במסגרת הלימודים בבית הספר מתמחים הסטודנטים באחד מהנושאים: דיפלומטיה ואסטרטגיה, יישוב סכסוכים, מנהל ומדיניות ציבורית, מזרח תיכון וטרור ובטחון. בשיתוף סגל המרצים, נוטלים הסטודנטים חלק בפרויקטים מחקרניים, במטרה לקדם ממשל אחראי יותר ולשפר את המנהל הציבורי בישראל.

במסגרת בית הספר פועלים מספר מכוני מחקר בהם המכון למדיניות ואסטרטגיה (IPS) העורך את סדרת "כנסי הרצליה" השנתיים, המכון למדיניות נגד טרור (ICT) וכן המרכז לחקר סוגיות בינ"ל ויחב"ל (GLORIA).

אודות רשימת Politics-IL

פוליטיקס (Politics-IL) היא רשימת דואר אלקטרונית שמטרתה לאפשר קשר יעיל ואמיץ בין סגל אקדמי, סגל מינהלי ותלמידי מחקר במדע המדינה בישראל, ליצור זירה של שיח בנושאים מקצועיים ולסייע לקידומה של קהיליית מחקר מגוונת ומלוכדת. ברשימה מתפרסמים קולות קוראים לכנסים ומלגות, הזמנות לערבי עיון, הודעות על ספרים חדשים שהופיעו בתחום, דיונים בין חברי הקהילה ועוד.

הרשימה, שהוקמה בשנת 1997 על ידי פרופ' דוד לוי-פאור, פועלת ליד האגודה הישראלית למדע המדינה. החל משנת 2010 עורכים אותה זהבית ברמן (דוקטורנטית מהאוניברסיטה העברית) ועומרי שמיר (דוקטורנט מאוניברסיטת בן גוריון). אתם מוזמנים להצטרף לרשימה באמצעות פנייה לדואר אלקטרוני: politicslistil@gmail.com.

פרטים נוספים ניתן למצוא בדף הויקיפדיה שלנו: <http://politicsil.wiki.huji.ac.il/index.php>

תוכנית הכנס

התכנסות, הרשמה וכיבוד לובי אריסון-לאודר						8:00-9:00
השתתפות פוליטית: בין דפוסים פורמאליים ובלתי פורמאליים י"ר ד"ר פני יובל ומר עומרי שמיר (חדר A208)	תקשורת פוליטית י"ר פרופ' יחיאל לימור (חדר A111)	רפורמה בשלטון המקומי בישראל י"ר מר ניסים ערקובי (חדר A110)	קואליציות פוליטיות י"ר ד"ר דני קורן (חדר L104)	מדיניות בריאות ורווחה י"ר ד"ר דניאל שפרלינג (חדר L103)	משפט ופוליטיקה י"ר ד"ר (ע"ד) אסף מידי (חדר L102)	מושבים מקבילים 9:00-10:30
על מה היו הבחירות י"ר פרופ' מיכל שמיר ופרופ' אורית קדר (חדר A208)	הגירה בינלאומית ומדיניות הגירה במדינות המפותחות י"ר מר צביקה ליבמן (חדר A111)	תקשורת ומחאה ציבורית י"ר ד"ר דוד מקלברג (חדר A110)	אחריות ציבורית י"ר ד"ר אסף מצקין וד"ר אורי ארבל-גנץ (חדר L104)	יחסי תקשורת וביטחון בעידן המלחמות המשודרות י"ר ע"ד אלעד פופוביץ (חדר L103)	דת, מדינה ומדיניות י"ר ד"ר גיא בן פורת (חדר L102)	מושבים מקבילים 10:45-12:15
שולחן עגול שיטת הבחירות והשלכותיה י"ר ד"ר הני זובידה (חדר L103)						שולחנות עגולים 12:30-13:45
שולחן עגול לזכרו של פרופסור אהוד שפרינצק, דיקן מייסד, בית הספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה המרכז הבינתחומי הרצליה התמודדות עם טרור במסגרת החקיקה ההומניטארית הבינלאומית ואמנת ג'נבה י"ר ד"ר בועז גנור (חדר L104)						
ארוחת צהריים						13:45-14:30
אסיפה כללית ברכות והענקת פרסי האגודה הישראלית למדע המדינה לשנת תש"ע (L201 אודיטוריום אהובה אוק-פינס)						14:45-15:30
מושב מיזחד - חוקה לישראל? י"ר פרופ' אריה נאור (L201 אודיטוריום אהובה אוק-פינס)						15:30-17:00
כלכלה פוליטית י"ר ד"ר עופר אריאן (חדר A110)	פוליטיקה, מרחב וסביבה י"ר ד"ר רות חננאל (L204-אודיטוריום זבולון המר)	הכשרה מתודולוגית במדעי המדינה י"ר ד"ר גל אריאלי (חדר L203)	ניסויים במדע המדינה י"ר ד"ר ישראל וייסמל-מנור וד"ר דפנה קנטי (חדר L104)	התנהגות פוליטית: מפלגות ובוחרים י"ר ד"ר סיגל בן רפאל גלנטי (חדר L103)	מדיניות רווחה, מדיניות חברתית ומדיניות בריאות י"ר ד"ר ניסים כהן (חדר L102)	מושבים מקבילים 17:15-18:45
	רפורמה שלטונית במנהל הציבורי י"ר דניאלה שנקר-שרק (חדר L204)	חדשנות ניהולית במגזר הציבורי י"ר ד"ר חדווה וינסקי-פרץ (חדר L203)	התמודדות עם רשויות מקומיות במשבר י"ר ד"ר איתי בארי (חדר L104)	מקושרים: פוליטיקה, טכנולוגיה וחברה בישראל י"ר ד"ר ארז כהן (חדר L103)		מושבים מקבילים 19:00-20:30

סדר היום ומושב הכנס

8:00-9:00 – התכנסות, הרשמה וכיבוד (לובי בניין אריסון-לאודר)

9:00-10:30 – מושבים מקבילים (1-6)

1. משפט ופוליטיקה (בניין אריסון-לאודר חדר L102)

יו"ר: ד"ר (עו"ד) אסף מידני בית הספר לחברה וממשל, המכללה האקדמית תל אביב יפו

ח"כ יואל חסון, קדימה, יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה

"הצורך בתיאום בינמשרדי: היבטים מתוך עבודה הוועדה לענייני ביקורת המדינה"

השופט נתנאל בנישו, המשנה לנשיא ביהמ"ש הצבאי לערעורים

"יתרונות וחסרונות בערכאות מיוחדות לטיפול בטרור"

ד"ר ענת מאור, המרכז האקדמי רופין והאוניברסיטה הפתוחה, ח"כ לשעבר

"היבטים בלתי פורמאליים של חקיקה"

פרופ' יצחק כץ, ד"ר אמיר הורקין, פרופ' ברוך מבורך, מנהלי מכון המחקר "מאגר מוחות", עורכי "משוב השופטים"

עבור לשכת עורכי הדין בישראל

"משוב השופטים – בין משפט וחברה לפוליטיקה"

מר צפניה ברזילי, ח"ח - יו"ר הוועדה לנושא הלבנת הון לשכת רואי חשבון - מרחב ת"א, לשעבר ראש אגף מחקר והערכה

ברשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור

"חוק איסור הלבנות הון – פוליטיקה של אינטרסים"

2. מדיניות בריאות ורווחה (בניין אריסון-לאודר חדר L103)

יו"ר: ד"ר דניאל שפרלינג, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית

ד"ר דניאל שפרלינג, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית

ד"ר ניסים כהן, המחלקה לניהול וכלכלה, האוניברסיטה הפתוחה

"השפעתו של חוק ההסדרים על מערכת הבריאות בישראל – ניתוח מוסדי"

מר ברוך לוי, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב

"העברת סמכויות קליניות לעובדי בריאות שאינם רופאים במדינות המערב"

ד"ר ליהיא להט, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, מכללת ספיר

גב' גל טלית, החוג למדיניות ציבורית, אוניברסיטת תל אביב

"אסדרה של שירותי רווחה אישיים"

3. קואליציות פוליטיות (לזכר פרופ' גורדון סמית, London School of Economics) (בניין אריסון-לאודר, חדר L104)

יו"ר: ד"ר דני קורן, אוניברסיטת תל אביב והמכללה האקדמית בית ברל

פרופ' גיורא גולדברג, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן

"עשרים תשובות לשאלה אחת: מדוע נכשלות התיאוריות הקואליציוניות?"

ד"ר דורון נבות, המחלקה לממשל ורעיון מדיני, ביה"ס למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה

ד"ר עופר קניג, אוניברסיטת חיפה

"הקמת קואליציות: צריך לקחת פוליטיקה ברצינות"

ד"ר גדעון רהט, האוניברסיטה העברית

"מורשת הדומיננטיות של מפא"י/העבודה -- מה נותר ומה עבר?"

ד"ר מעוז רוזנטל, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

מר אדם וולפסון, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

Policy Driven or Office Driven? Coalitional Effectiveness and Ministerial Performance in Israeli Coalitions

4. רפורמה בשלטון המקומי בישראל (בניין אריסון-לאודר חדר A110)
יו"ר: **מר ניסים ערקובי**, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב

ד"ר **מיכל דחוח הלוי**, האוניברסיטה העברית
"חלוקת משאבים, עניין של מקום או עניין של לאום"
מר ישראל זינגר, אוניברסיטת תל אביב
"שילוב חינוך הפורמאלי והבלתי-פורמאלי ברשות המקומית"
ד"ר **אורית כהן**, אוניברסיטת חיפה
"האם השלטון המקומי זקוק לרפורמה?"
ד"ר **אשר וטורי**, אוניברסיטת תל אביב
"ישימותן של רפורמות פיננסיות בשלטון המקומי"
ד"ר **אמיר הורקין**, המרכז האקדמי למשפט ועסקים רמת גן
"ניתוח תוצאות האמת של הבחירות המקומיות בעידן הבחירה הישירה 1978-2008"
מר ניסים ערקובי, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב
"ועדות ממשלתיות ורפורמות בשלטון המקומי בישראל"

5. תקשורת פוליטית (בניין אריסון-לאודר חדר A111)
יו"ר: **פרופ' יחיאל לימור**, מכללת שנקר

פרופ' הלל נוסק, המכללה למנהל
פרופ' יחיאל לימור, מכללת שנקר
"מניעת פרסומים בתקשורת בנושאי צבא וביטחון בראשית המאה ה-21: הצנזורה הצבאית כבר לא הסמכות הבלעדית"
מר אביתר בן-צדף, המכון למדיניות נגד טרור, המרכז הבינתחומי הרצליה
"יחסי צבא-תקשורת בישראל בעשור הראשון של שנות האלפיים"
ד"ר **הני זובידה** בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
מר מיקי מירו, האוניברסיטה העברית
ד"ר **דודי מקלברג**, מכללת שנקר
"מסגור משתנה של נערי הגבעות בחברה הישראלית"

6. השתתפות פוליטית: בין דפוסים פורמאליים ובלתי פורמאליים (בניין אריסון-לאודר חדר A208)
יו"ר: **ד"ר פני יובל**, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון
מר עומרי שמיר, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

גב' ג'ניפר שקבטור, אוניברסיטת הרווארד
"האינטרנט בשירות הדמוקרטיה: קווים לעיצובה של אזרחות מקוונת בערי ישראל"
מר עומרי שמיר, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון
"תת-פוליטיקה וצרכנות פוליטית בישראל: מהזירה הפרלמנטאית אל (שפע) השוק"
גב' לירון קנטי, המחלקה לממשל ופוליטיקה, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה
"מהי הצרכנות הפוליטית, מהם סוגיה, מה טיבה, מי נוקט בה וכיצד?"
גב' תהילה ברוכי, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון
"הקשר בין הון חברתי, דמוקרטיה מקומית והשתתפות פוליטית ברשויות מקומיות-המקרה של יהודה ושומרון"
ד"ר **אילן בן עמי**, המחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת, האוניברסיטה הפתוחה
"שותפות נעלמות: על היעדרן של נשות ראשי הממשלה מהדיון האקדמי והציבורי בישראל"

10:45-12:15 – מושבים מקבילים (7-12)

7. מושב מיוחד: יחסי תקשורת וביטחון בעידן מלחמות משודרות (בניין אריסון-לאודר חדר L103)
יו"ר: **עו"ד אלעד פופוביץ'**, חוקר ומנהל פרויקטים במכון למדיניות נגד טרור במרכז הבינתחומי הרצליה וחבר הוועדה הארצית לענייני צבא וביטחון של לשכת עורכי הדין

ח"כ **משה כחלון**, ליכוד, שר התקשורת

ח"כ ד"ר נחמן שי, קדימה
ד"ר רונן ברגמן, ידיעות אחרונות, אוניברסיטת קיימברידג'
ח"כ ציפי ליבני, קדימה, יו"ר האופוזיציה

8. **דת, מדינה ומדיניות (בניין אריסון-לאודר חדר L102)**
יו"ר: ד"ר גיא בן פורת, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

מר אהוד (אודי) שפיגל, מכון ירושלים לחקר ישראל
"עד כמה "עבה" יכולה להיות הרב-תרבותיות? המקרה של מערכת החינוך החרדי לבנים"
מר גלעד מלאך, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית
"מעקף "סטאטוס קוו": מדיניות ציבורית עכשווית ביחס לחרדים בישראל"
ד"ר מרים (מירי) בנטואיץ', מרכז גילה לחינוך אזרחי ודמוקרטיה, האוניברסיטה העברית
"שובר שוויון? רקונסטרוקציה של שוויון מגדרי בחברה רב-תרבותית מעיון בהעצמת נשים חרדיות"
ד"ר גיא בן פורת, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון
"לתפוס את היום: חילוננו של המרחב הציבורי בישראל"
מר נתנאל פישר, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית
"האם ההלכה יכולה להכיל את המדינה?" שאלת הגיור כמקרה מבחן

9. **אחריות ציבורית (בניין אריסון-לאודר חדר L104)**
יו"ר: ד"ר אסף מצקין, בית ספר לאודר לממשל, המרכז הבינתחומי הרצליה
ד"ר אורי ארבל-גנץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר אורי ארבל-גנץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן
"אחריות ציבורית - הגדרות ועקרונות"
פרופ' סוזי נבות, ראש אשכול משפט ציבורי וזכויות אדם בבית הספר למשפטים, המכללה למינהל
"אחריות ציבורית בראי בג"ץ"
ד"ר אסף מצקין בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"חינוך לאחריות ציבורית: תפקידה של מערכת החינוך בהקניית אחריות ציבורית"
ח"כ משה (מוץ) מטלון, ישראל ביתנו
"אחריות ציבורית של נבחר ציבור - מבט מבפנים"
מר שרון קדמי, מנכ"ל משרד התמ"ת
"אחריות ציבורית בקביעת מדיניות - רשמים אישיים"

10. **תקשורת ומחאה ציבורית (בניין אריסון-לאודר חדר A110)**
יו"ר: ד"ר דודי מקלברג, מכללת שנקר

גב' אפרת דסקל, האוניברסיטה העברית
"לשרוף חזייה או לראות טלוויזיה?" כיצד הצפייה בסדרות דרמה נשיות משפיעה על המודעות הפמיניסטית של הצופים בהן?
ד"ר ענת פלדמן, המכללה האקדמית אחוה
"עיצוב פוליטי של דימויי נשים: תפקידו של עיתון תנועת שס 'יום ליום' בעיצוב המודל הנשי"
גב' קרן סרנו, האוניברסיטה העברית
"הפוליטיקה של הלינקים: רשת הקישורים בין ארגוני מחאה ישראליים כמקרה מבחן"

11. **הגירה בינלאומית ומדיניות הגירה במדינות מפותחות (בניין אריסון-לאודר חדר A111)**
יו"ר: **מר צביקה ליבמן**, המחלקה ליחסים בינלאומיים, אוניברסיטת חיפה

ד"ר גליה לינדנשטראוס, מכון דיוויס ליחסים בינלאומיים, האוניברסיטה העברית
"כשהפזורה הופכת למכשול: התגובה השלילית של הפזורה הארמנית לתהליך השלום בין ארמניה וטורקיה"
מר צביקה ליבמן, המחלקה ליחסים בינלאומיים, אוניברסיטת חיפה
"עיצוב מדיניות חוץ כלפי מדינות מוצאם של מיעוטי הגירה – המקרה של מיעוטי ההגירה המוסלמים באירופה לנוכח האסלאם הרדיקלי"
מר רפי נץ-צנגוט, אוניברסיטת תל אביב

"התייחסות קהילת המחקר הישראלית/יהודית לסיבות לעזיבת הפליטים הפלסטיניים במהלך מלחמת העצמאות"

12. על מה היו הבחירות (בניין אריסון-לאודר חדר A208)

יו"ר: פרופ' מיכל שמיר, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב
פרופ' אורית קדר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית

פרופ' יעקב שמיר, המחלקה לתקשורת, האוניברסיטה העברית

פרופ' מיכל שמיר, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב

גב' לירון לביא, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב

"מסגרות חשיבה של בוחרים בבחירות 2009"

פרופ' אורית קדר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית

"הצבעה עבור מדיניות בבחירות פרלמנטאריות"

ד"ר תמיר שפר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית

ד"ר שאול שנהב, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית

פרופ' קן גולדסטיין, מדע המדינה, אוניברסיטת ויסקונסין

"בוחרים בסיפור הלאומי שלנו: מודל נרטיבי של התנהגות אלקטוראלית בבחירות פרלמנטאריות"

ד"ר אורית גלילי צוקר, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן

"השפעת תהליכי הדה-פוליטיזציה בישראל על תוצאות בחירות 2009"

מגיב: פרופ' ירון אזרחי, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית

12:30-13:45 – שולחנות עגולים

שולחן עגול: שיטת הבחירות והשלכותיה (בניין אריסון-לאודר חדר L103)

יו"ר: ד"ר הני זובידה, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

ח"כ דוד רותם, ישראל ביתנו, יו"ר ועדת חוק, חוקה ומשפט

"ההכרח בשינוי שיטת הממשל כמכשיר למשילות ויציבות שלטונית"

פרופ' אוריאל רייכמן, נשיא המרכז הבינתחומי הרצליה

"משטר ראש ממשלה"

פרופ' אברהם בריכטה, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"הצעות לרפורמה בשיטת הבחירות בישראל"

פרופ' גדעון דורון וגב' דגנית אופק, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב,

"איך רפורמה אלקטוראלית תחזיר את הפוליטיקה הישראלית לשיווי-משקל?: "מרכז המסה" כתנאי לייצוב

מערכת רב-מפלגתית ורב-ממדית"

שולחן עגול: התמודדות עם טרור במסגרת החקיקה ההומניטארית ואמנת ג'נבה (בניין אריסון-לאודר חדר

L104)

לזכרו של פרופסור אהוד שפרינצק, דיקן מייסד, בית ספר לאודר לממשל במרכז הבינתחומי הרצליה

יו"ר: ד"ר בועז גנור, מנהל המכון למדיניות נגד טרור וסגן דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי

הרצליה

פרופ' אסא כשר, החוג לפילוסופיה, אוניברסיטת תל-אביב

"חידושים בתורת הלחימה הצודקת בטרור: מושגים, עקרונות ודוקטרינות"

ד"ר בועז גנור, מנהל המכון למדיניות נגד טרור וסגן דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי

הרצליה

"עקרונות הפרופורציונאליות במערכה רב ממדית"

עו"ד דניאל רייזנר, מנהל המחלקה למשפט בינלאומי במשרד עו"ד הרצוג, פוקס נאמן. מרצה בפקולטה למשפטים

באוניברסיטת תל-אביב, במרכז הבינתחומי הרצליה ובמכללה למינהל

"דיני המלחמה במציאות של המאה ה-21"

13:45-14:30 – ארוחת צהריים (קפיטריה)

14:45-15:30 – אסיפה כללית, ברכות והענקת פרסי האגודה הישראלית למדע המדינה לשנת תש"ע (בניין אריסון-לאודר חדר L201)

פרופ' גדעון דורון, יו"ר האגודה הישראלית למדע המדינה

ברכות:

פרופ' אוריאל רייכמן, נשיא ומייסד המרכז הבינתחומי הרצליה
פרופ' אלכס מינץ, דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

חלוקת פרסים:

פרופ' אריה נאור, ד"ר לימור שריר – שרייבמן
פרס האגודה הישראלית למדע המדינה ע"ש מר אליעזר שרייבמן לעבודת מאסטר מצטיינת (M.A)
פרס האגודה הישראלית למדע המדינה ע"ש מר אליעזר שרייבמן לעבודה דוקטורט מצטיינת
פרס האגודה הישראלית למדע המדינה לספר בעברית או באנגלית

פרופ' גדעון דורון, יו"ר האגודה הישראלית למדע המדינה
פרס האגודה הישראלית למדע המדינה על מפעל חיים ותרומה לדיסציפלינה

פרופ' דוד (דייב) נחמיאס, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
הרצאת מקבל הפרס בנושא: "משבר המשילות והדמוקרטיה בישראל"

15:30-17:00 – מושב מיוחד: חוקה לישראל? (בניין אריסון-לאודר חדר L201)

יו"ר: פרופ' אריה נאור, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון בנגב

מתדיינים:

פרופ' מרדכי קרמניצר, הפקולטה למשפטים האוניברסיטה העברית והמכון הישראלי לדמוקרטיה
פרופ' דפנה ברק-ארז, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב.
פרופ' אריאל בנדור, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן
ד"ר משה ברנט, המחלקה לסוציולוגיה, למדע המדינה ולתקשורת, האוניברסיטה הפתוחה

17:15-18:45 – מושבים מקבילים (13-18)

13. מדיניות רווחה, מדיניות חברתית ומדיניות בריאות (בניין אריסון-לאודר חדר L102)

יו"ר: ד"ר ניסים כהן, המחלקה לניהול וכלכלה, האוניברסיטה הפתוחה

ד"ר חגי בועז, האוניברסיטה המשודרת

"מחסור מול מסחר - הדילמה של עולם השתלות האיברים"

גב' יעל אוהיון, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

"The Politics of Health: Lessons from Obama's Health Care Reform"

מר אסא מרון, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בן-גוריון

"מנסחים מחדש את החוזה החברתי? אקטיביות, אחריות-אישית ומשמעת-תעסוקתית בעבודתם של מתכנני

יעדים תעסוקתיים ב"תוכנית ויסקונסין" בישראל"

גב' עינת לביא, אוניברסיטת בר אילן

ד"ר אורלי בנימין, אוניברסיטת בר אילן

"נתיבי הפרנסה של אמהות החיות בעוני: פינג פונג בין מחויבות טיפול לבין הזדמנויות הישרדות מוגבלות"

14. התנהגות פוליטית: מפלגות ובחורים (בניין אריסון-לאודר חדר L103)
יו"ר: ד"ר סיגל בן רפאל גלנטי, ראש החוג למדעי החברה והאזרחות, המכללה האקדמית בית ברל

פרופ' בנימין נויברגר, ראש תכנית המ.א. ללימודי דמוקרטיה, האוניברסיטה הפתוחה
"שינוי שיטת הבחירות ושיטת הפריימריס"
פרופ' סילביה ביז'אוי, ראש התוכנית ללימודי מ.א בלימודי משפחה, המכללה למנהל
"בישראל אין קול נשי? ציפי לבני והפער המגדרי בבחירות 2009 לכנסת"
ד"ר סיגל בן רפאל גלנטי, ראש החוג למדעי החברה ואזרחות, המכללה האקדמית בית ברל
ד"ר אלון פאוקר, החוג להיסטוריה, המכללה האקדמית בית ברל ויד-יער
"המגזר הקיבוצי והאליטה הפוליטית בדור האחרון"
ד"ר אלון לבקוביץ', אוניברסיטת תל-אביב, האוניברסיטה העברית והמכללה האקדמית בית ברל
"שינויים בדפוס הצבעה בדרום קוריה"

15. ניסויים במדע המדינה (בניין אריסון-לאודר חדר L104)

יו"ר: ד"ר ישראל וייסמל מנור, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה
ד"ר דפנה קנטי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

פרופ' אלכס מינץ, דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"גישות ושיטות ניסוייות במדע המדינה ויחסים בינלאומיים"
ד"ר רנן קופרמן, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"Distinguishing between Rational, Militarist and Pacifist Conduct:

A Cross-National Comparison of how Political Science Students Attempt to Resolve a Simulated Intractable Conflict"

ד"ר עירן הלפרין, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
"רגשות והסדרת רגשות בקונפליקטים ממושכים – פרספקטיבה ניסויית"

ד"ר דפנה קנטי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"A Checkpoint Effect? How Travel Restrictions in the West Bank Influence Palestinian Political Preferences"

ד"ר ישראל וייסמל-מנור, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

ד"ר טליה ג'ומיני סטראוד, החוג לתקשורת אוניברסיטת טקסס

"What's in a Name? The Influence of President Obama's Muslim Roots on Middle Eastern and U.S. Perceptions"

16. הכשרה מתודולוגית במדע המדינה (בניין אריסון-לאודר חדר L203)

יו"ר: ד"ר גל אריאלי, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה
ד"ר אסנת עקירב, המחלקה למדעי המדינה, המכללה האקדמית גליל מערבי

מתדיינים:

פרופ' גדי וולפספלד, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית בירושלים

ד"ר פני יובל, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

ד"ר אסנת עקירב, החוג למדעי המדינה, מכללת גליל המערבי

ד"ר מעוז רוזנטל, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי בהרצליה

פרופ' מיכל שמיר, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב

17. פוליטיקה, מרחב וסביבה (בניין אריסון-לאודר חדר L204)

יו"ר: ד"ר רות חננאל, החוג למדיניות ציבורית ומכון כצמן גזית-גלוב לנדל"ן הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב

ד"ר בתיה רודד, המחלקה לגיאוגרפיה ותכנון סביבתי, אוניברסיטת בן-גוריון

ד"ר יצחק (קיקי) אהרונוביץ', מרכז מנדל למנהיגות, באר-שבע

"מנהיגות ושברה בערי הפיתוח בנגב: המקרה של ערד"

מר לירון שני, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, האוניברסיטה העברית

"בין אדמה לסביבה - המאבק בין הכתומים לירוקים על ההתיישבות בלכיש"

גב' אריס האן, מכון דש"א (דמותה של ארץ), החברה להגנת הטבע

"רעידת אדמה" - היבטים סביבתיים של הרפורמות בקרקע: רפורמת הקרקעות, והרפורמה בתכנון והבנייה

ד"ר רות חננאל, החוג למדיניות ציבורית ומכון כצמן גזית-גלוב לנדל"ן הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב

"ציונות וקרע חקלאית: נרטיבים לאומיים ושיקולים סביבתיים ובמדיניות הקרקעית הלאומית בישראל"

18. כלכלה פוליטית (בניין אריסון-לאודר חדר A110)

יו"ר: ד"ר עופר אריאן, המחלקה למדע המדינה, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

ד"ר יוני מזרחי, מכון BRM לטכנולוגיה וחברה, אוניברסיטת תל-אביב, מכון מנדל למנהיגות ירושלים והמכללה האקדמית עמק יזרעאל

"לקראת אפקטיביות ניהולית ופתיחות דמוקרטית באמצעות ממשל זמין (E-Gov)"

מר יניב ריינגוורץ, המחלקה לכלכלה, האוניברסיטה העברית

"ההשפעה של תחרות פוליטית על המדיניות הפיסקאלית – עדויות מהשלטון המקומי בישראל"

מר חנן הבר, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית

"Solving Problems the Wrong Way: the Introduction of a "Social Tariff" into the Regulatory Regime in Israel"

מר אמית אביגור, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית

"אדמה מה? יחסי רוב ומיעוט אתני והשפעתם על רפורמות נאו ליברליות בתחום הקרקעות"

19:00-20:30 – מושבים מקבילים (19-24)

19. מקושרים: פוליטיקה, טכנולוגיה וחברה בישראל (בניין אריסון-לאודר חדר L103)

יו"ר: ד"ר ארז כהן, מזכיר האקדמי של המרכז האוניברסיטאי אריאל

ד"ר ישע סיוון, ראש התוכנית למערכות מידע במכללה האקדמית תל אביב-יפו

"אקטים פוליטיים בעולמות וירטואליים אמיתיים"

גב' שרון חלבה-עמיר, המרכז למשפט וטכנולוגיה (HCLT) בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה

"נוכחים-נפקדים: השימוש בכלי אינטרנט אישיים בקרב חברי כנסת"

מר ניר אטמור, המחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים

"אתרי מפלגות בבחירות 2009-מבט השוואתי"

20. התמודדות עם רשויות מקומיות במשבר (בניין אריסון-לאודר חדר L104)

יו"ר: ד"ר איתי בארי, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת חיפה

ד"ר אחמד חיג'זי, מנכ"ל תאגיד מים וביוב סובב שפרעם בע"מ

"המשבר בשלטון המקומי בישראל – חלופות ותסריטים לפתרון המשבר"

עו"ד ניבי גל אריאלי, ביה"ס למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"איך יכולה תפיסת החינוך כשירות ציבורי לחלץ רשות במשבר?"

מר יניב ריינגוורץ, המחלקה לכלכלה, האוניברסיטה העברית

"איחוד רשויות מקומיות כפתרון למשבר תקציבי – עדויות מאיחוד הרשויות של שנת 2003"

מר סלים בריק, ביה"ס למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"רפורמה חקיקתית ומבנית ברשויות מקומיות ערביות במשבר"

21. חדשנות ניהולית במגזר הציבורי (בניין אריסון-לאודר חדר L203)

יו"ר: ד"ר חדווה וינרסקי-פרץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר אילן

גב' ולארי איסק, המחלקה למדיניות ציבורית, אוניברסיטת חיפה

"תרבות לאיכות – בחינה אמפירית במינהל הציבורי בישראל"

ד"ר אלון פלד, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית

"Re-inventing Electronic Information Sharing in the Public Sector"

ד"ר חדווה וינרסקי-פרץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר אילן

"Fostering Innovation in Public Organizations"

22. רפורמה שלטונית במנהל הציבורי (בניין אריסון-לאודר חדר L204)

יו"ר: דניאלה שנקר-שרק, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן

פרופ' ערן ויגודה-גדות, ראש בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

"Building strong nations - the struggle for reforms and governability in public Administration"

פרופ' משה מאור, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית

ד"ר רענן סוליציאנו-קין, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית

"Knowing, Acting, and Reputation: An Analysis of the FDA's Decision Duration for Issuing Warning Letters"

ד"ר דוד שוורץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

"אגרות חוב מוניציפאליות בישראל ארגון מחדש של ניהול מקומי"

ד"ר דניאלה שנקר-שרק, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן

"חדשנות במנהל הציבורי: פיתרון או בעיה? המקרה של שיתופי פעולה בין המגזר הציבורי למגזר השלישי (PTP) בתחום הרווחה והחינוך"

תקצירי הכנס

משפט ופוליטיקה

יו"ר: ד"ר (עו"ד) אסף מידיני בית הספר לחברה וממשל, המכללה האקדמית תל אביב יפו

הצורך בתיאום בינמשרדי: היבטים מתוך עבודת הוועדה לענייני ביקורת המדינה

ח"כ יואל חסון, קדימה, יו"ר הוועדה לענייני ביקורת המדינה yhasson@KNESSET.GOV.IL

הוועדה לענייני ביקורת המדינה היא אחת מועדות הכנסת החשובות ביותר, המהווה כלי מרכזי של הרשות המחוקקת לביקורת ופיקוח על עבודת הממשלה. הוועדה מוסמכת לדון בדו"חות שמפרסם מבקר המדינה, ליזום דיונים בנושאים אחרים ולהעבירם לבדיקת מבקר המדינה, והיא אף רשאית להקים ועדות חקירה לבדיקת הממצאים. בדו"חות שפרסם בשנים האחרונות מבקר המדינה, השופט מיכה לינדנשטראוס, עולה תמונה חמורה של בעיית משילות בישראל ואי ביצוע של החלטות ממשלה. זרועותיה השונות של הרשות המבצעת אינן מצליחות לפעול בתיאום ובשיתוף פעולה, והבירוקרטיה חוסמת את האפשרות ליישם מדיניות ברורה. בדיונים שהתקיימו במושב האחרון בנושאי ירידת מפלס ים המלח, המאבק בפשיעה ופריקט הרכבת הקלה בירושלים, פעלה הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנחישות כדי להיאבק בתופעה זו המאיימת לפגוע בסדרי השלטון במדינת ישראל.

יתרונות וחסרונות של בתי משפט מיוחדים בלחימה בטרור

השופט נתנאל בנישן, המשנה לנשיא ביהמ"ש הצבאי לערעורים

העשור האחרון ידע התפשטות תופעת הטרור שהכתה במקומות רבים על פני תבל (ארה"ב 9/01, מדריד 3/04, לונדון 7/05, מוסקבה 10/05, באלי 10/05 ועוד רבים). התגברות תופעה חמורה זו הציפה את שאלת הצורך ביצירת כלים משפטיים ייחודיים לטיפול בטרור. במסגרת זו מדינות לא מעטות סברו כי אין די בכלי המשפט הפלילי המסורתי כדי לענות על צרכי הביטחון המשתנים. החקיקה הביטחונית, תוצאת חשיבה מחודשת זו, הביאה לעתים אף להקמת ערכאות מיוחדות לטיפול בטרור (דוגמה בולטת ומוכרת הן הועדות הצבאיות של גואנטנמו). כמדינה למודת טרור מזה שנים, אף מדינת ישראל נוקטת הלכה למעשה בגישה כי מן הראוי שעניינם של חשודים ונאשמים במעשי טרור יובאו בפני ערכאה נפרדת, בתי המשפט הצבאיים הפועלים באזור יהודה והשומרון. ואכן בתי משפט צבאיים אלה הפכו מאז פרוץ אירועי ספטמבר 2000 לערכאה הדומיננטית בכל הקשור לטיפול בעבירות טרור, גם כאשר אלה בוצעו רובן ככולן בתחומי מדינת ישראל וככאלה נתונות אף לסמכות המקבילה של בתי המשפט האזרחיים של המדינה. יתרונותיה של הפרדה זו נראים ברורים מההיבט הביטחוני. הפרדת הערכאות מאפשרת הפעלת הסדרים חקיקתיים שונים, המדגישים את האינטרס הביטחוני ולעיתים אף מאפשרים לריבון שליטה מוגברת על ההליך ותוצאותיו. כן נטען רבות אודות יעילות ההליך. מאידך גיסא, נשמעת לעיתים קרובות הטענה כי יתרונות אלה טומנים בחובם בהכרח פגיעה משמעותית בזכויות אדם, עד כדי שלילת הלגיטימציה של ההליך כהליך שיפוטי הוגן. בחינה מעמיקה יותר של הנעשה בבתי המשפט הצבאיים מלמדת, לדעתי, כי התמונה מורכבת הרבה יותר. כך, לדוגמה, ניכר יתרון בולט למומחיות השופטים בסוגיות הספציפיות של המשפט הביטחוני גם לשמירה על זכויות האדם, בהיבטים רבים של הפעלת ביקורת שיפוטית אפקטיבית. ייחוד הערכאות הביאה בנוסף ליצירת רמת ענישה מאוזנת ואחידה יותר. העצמאות השיפוטית המלאה לה זוכים שופטי ערכאה זו הביאה אף לקבלת החלטות רבות השוללות או מרסנות את השימוש באמצעים חוקיים דרקוניים שהופעלו בעבר

ההיבטים הלא פורמאליים של החקיקה

ד"ר ענת מאור, המרכז האקדמי רופין והאוניברסיטה הפתוחה, ח"כ לשעבר maor@negba.org.il

המחקר מציע ההסברים לצמיחה בחקיקה הפרטית בישראל בשנים 1992-2003. מציע נתונים על מקור היזמות לחקיקה בישראל (סיכומים סטטיסטיים, כנסות 1-15), מורה שבמהלך רוב הקדנציות של כהונת הכנסת היזמות לחקיקה הייתה ממשלתית; ואילו מהכנסת ה-13 ועד ה-15, בשנים 1992-2003 - חברי הכנסת נטלו את יוזמת החקיקה לידיהם, והחוקים, שהתקבלו כתוצאה מהיזמות של החקיקה הפרטית מהווים משקל רב יותר מסך הצעות החוק שהתקבלו בישראל ביוזמת הממשלה. ההגמוניה של החקיקה הקולקטיביסטית של הממשלה - נשברה. לאור הצמיחה של החקיקה "הפרטית" של חברי הכנסת, שאלות המחקר הן: מהם הגורמים המסבירים את הגידול בחקיקה הפרטית בישראל בין 1992 ועד 2003? האם יזמות החקיקה היא תפקידו של הפרלמנט או של הממשלה?.

"משוב השופטים" – בין משפט וחברה לפוליטיקה

פרופ' יצחק כץ, ד"ר אמיר הורקין, פרופ' ברוך מבורך, מנהלי מכון המחקר "מאגר מוחות", עורכי "משוב השופטים" עבור לשכת עורכי הדין בישראל ytzhak@netvision.net.il

בין השנים 2000-2005 ערכה לשכת עורכי-הדין את משוב השופטים הראשון בהיסטוריה של מדינת ישראל, שבוצע ע"י מכון המחקר מאגר-מוחות, וממצאיו פורסמו באמצעי תקשורת מגוונים. המשוב יצר עניין ציבורי רב, קונפליקטים ומאבקים גלויים וסמויים. המשוב לא היה רק כלי הערכה בעל משמעות טכנית, והיו לו משמעויות רחבות הנוגעות למערכות המשפט, הפוליטיקה, והציבור הרחב. בעולם המשפט המשוב יצר כלי הערכה, זכה לתומכים נלהבים ומתנגדים חריפים והיווה זרז לשינויים רבים. ביחס לפוליטיקה נטען כי חלק מהשחקנים הרלוונטיים נהגו כשחקנים "פוליטיים", והיו אחרים שעשו שימוש בממצאים להוכחת טענותיהם ביחס לאופייה ומעורבותה של המערכת בכלל. הציבור הרחב היה שותף, כלקוחות המערכת שמצאו בו ביסוס לתחושותיהם, ואחרים שהעתיקו את מהלכו לתחומיהם. נעסוק להלן בתהליכים, בעמדות השחקנים ובתועלות הישירות והעקיפות.

חוק איסור הלבנת הון – פוליטיקה של אינטרסים

מר צפניה ברזילי, רו"ח - יו"ר הועדה לנושא איסור הלבנת הון בלשכת רואי חשבון, לשעבר ראש אגף מחקר והערכה ברשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור zbcigar@gmail.com

חוק איסור הלבנת הון נחקק ואושר על ידי הכנסת בשנת 2000 בעקבות לחצים בינלאומיים והכנסת ישראל לרשימה השחורה של ארגון ה-FATF. שלבי חקיקת החוק אופינו בלחצים ומאבקים סמויים וגלויים של גורמים בעלי אינטרסים שונים וסותרים הכוללים את משרדי האוצר, המשרד לביטחון פנים ומשרד המשפטים, וכן ארגונים בינלאומיים שונים. כתוצאה מכך, נחקק חוק לא מושלם, ללא ראייה לטווח הרחוק וללא תכנון מקיף שיצר עיוותים באכיפה ובפעילות הרשויות. בתחילה הוקמה רשות לניהול מאגר מידע במשרד המשפטים, בהתאם למודל ההולנדי. הדבר גרם לניקור ואי שיתוף פעולה של המשטרה ושל רשויות המיסים עם הרשות החדשה. על שמה של הרשות וסמכויותיה ניטש מאבק בין המשרדים שהיו מעונינים בהקמת רשות ללא סמכויות, כל אחד מסיבותיו הוא. רק בשנת 2004 בשינוי חקיקה, שונה שם הרשות ל"רשות לאיסור הלבנת הון ומימון טרור. על סמכויות הרשות ניטש עדיין מאבק מול משרדי הממשלה על פרשנות המילים בסעיף 29 (ב) "הרשות המוסמכת תנהל את מאגר המידע, תעבד את המידע שבמאגר ותאבטח אותו" כתוצאה מכך הוגבלה הרשות בשיתוף מידע מול משרדי הממשלה.

מדיניות בריאות ורווחה

יו"ר: ד"ר דניאל שפרלינג, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית

השפעתו של חוק ההסדרים על מערכת הבריאות בישראל – ניתוח מוסדי

ד"ר דניאל שפרלינג, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית dsperling@mssc.huji.ac.il

וד"ר ניסים כהן, המחלקה לניהול וכלכלה, האוניברסיטה הפתוחה NissimCo@open.ac.il

מזה שלושה עשורים שינויים מוסדיים משנים את פניה של מדינת הרווחה ומערכת הבריאות. לבעיות המשילות הקשות בפניהן ניצבת החברה חלק בהסבר השינויים הללו ואופן התרחשותם. תחת תנאים מבניים של אי-משילות, פונים מרבית השחקנים בזירת המדיניות לשני ערוצים מרכזיים אשר מוכיחים עצמם כיעילים: עתירות לבג"ץ ותיקוני חקיקה באמצעות חוק ההסדרים. על שני הערוצים הללו נשמעה בקורת רבה בספרות הישראלית ובשיח הציבורי. אלא שניתוח מגמות עיקריות העולות מפסיקות בג"ץ ותיקוני החקיקה באמצעות חוק ההסדרים תוך הדגשת מרכזיותם של תנאים מבניים ואינטרסים של הכוחות המוסדיים הללו, מצביע על העובדה כי ערוצים אלו פתוחים להשפעה בעיקר לכוחות ניאוליבראליים במהותם. במאמר זה נטען, כי במערכת היחסים שבין משרד האוצר, המשמש שחקן מרכזי בחקיקת חוק ההסדרים לבין ביהמ"ש העליון שבפניו מובאות עתירות כנגד חקיקה זו, ביהמ"ש מאפשר לאוצר להיות שחקן דומיננטי בגיבוש המדיניות הציבורית מתוך מטרה לחזק את מעמדו שלו כמוסד פוליטי השואף להגברת אמון הציבור בו. כך, נותרים כוחות סוציאל-דמוקרטיים לפעול באמצעים החקיקתיים "הרגילים", אשר מוכיחים עצמם כפחות אפקטיביים בהינתן התנאים המבניים הקיימים. תוצאת מהלכים מוסדיים אלה הינה העצמת המגמה הניאו-ליבראלית, נסיגתה של מדינת הרווחה, הפרטתה של מערכת הבריאות בישראל ופגיעה מהותית בזכות לבריאות של תושבי המדינה.

העברת סמכויות קליניות לעובדי בריאות שאינם רופאים במדינות המערב

מר ברוך לוי, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב baruchle@post.tau.ac.il

בשנים האחרונות מתרחשת מגמת שינוי בגבולות המקצוע של חברי הצוות המטפל במערכות בריאות רבות בעולם. מגמה זו באה לידי ביטוי בחדירתם של מקצועות בריאות שונים לתחומים שנחשבו עד זה לא מכבר לנחלתם הבלעדית של הרופאים. מדינות שונות, לרבות ישראל, התירו בשנים האחרונות לעובדי סיעוד ולרוקחים בעלי הכשרה מתאימה לבצע משימות קליניות מובהקות, כגון אבחון מטופלים ורישום תרופות. בארצות הברית ובמדינות נוספות אף נוסד מקצוע חדש יחסית – "עוזר רופא" (Physician Assistant) - המבצע תפקידים שבעבר היו שמורים לרופאים בלבד. מטרתם של צעדים אלה היא לייעל את מערכת הבריאות על-ידי הגברת הנגישות לשיירות בריאות זמינים בעלות נמוכה יותר (שהרי אחות, למשל, "זולה" מרופא). מאידך, בכך מופקדת אחריות כבדה, הכרוכה בקבלת החלטות רפואיות, בידי עובדי בריאות שהכשרתם הבסיסית איננה רפואית. הרחבת סמכויותיהם של עובדי

בריאות שאינם רופאים נחשבת אפוא לצעד חדשני ושנוי במחלוקת, ובין מדינות המערב קיימת שונות רבה בגישתן לנושא זה. השאלה בה עוסק המאמר היא אפוא: מדוע בחרות מדינות מסוימות להפקיד בידיהם של עובדי בריאות שאינם רופאים סמכויות קליניות, בעוד מדינות אחרות אינן עושות כן? שאלה זו לא זכתה עד כה להסבר מניח את הדעת. הנטייה בספרות היא להסביר את אימוצה של מדיניות זו בצורה פונקציונאלית, כמענה ללחצים כלכליים ודמוגרפיים, כגון האמרת ההוצאות על בריאות והזדקנות האוכלוסייה. אולם בחינה השוואתית של מערכות בריאות מערביות מצביעה על היעדר מתאם בין משתנים כגון גובה ההוצאה הלאומית על בריאות או שיעור המבוגרים באוכלוסייה לנטייתן של מדינות לאמץ את הרחבת הסמכויות.

מסקירה בינלאומית עולה כי המדינות המאמצות את הרחבת הסמכויות הן לרוב המדינות האנגלו-סקסיות (ובראשן ארצות הברית ובריטניה), בעוד מדינות אירופה הקונטיננטלית נוטות שלא לאמצה. במאמר אטען, על סמך ספרות העוסקת במינהל ציבורי, כי המדינות האנגלו-סקסיות נוטות לערוך רפורמות וצעדי התייעלות במינהל הציבורי יותר ממדינות מערביות אחרות, כאשר הרחבת הסמכויות היא פועל יוצא של נטייה זו. בהתאם לגישה הניאו מוסדית, אראה כי התנהלות זו נגזרת מתרבות פוליטית, ממסורת חשיבה וממבנה המינהל הציבורי האופייניים למדינות אלה.

אסדרה של שירותי רווחה אישיים

ד"ר ליהיא להט, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, מכללת ספיר Lahat_l@mail.sapir.ac.il
גב' גל טלית, החוג למדיניות ציבורית, אוניברסיטת תל אביב galt@post.tau.ac.il

העשורים האחרונים מתאפיינים בהעברת אספקת שירותי הרווחה האישיים בישראל מן הממשלה לידי המגזר הוולונטרי והעסקי. תהליך זה הינו חלק מתהליך רחב יותר של הפרטה של השירותים החברתיים המתרחש בישראל כמו גם במדינות מערביות אחרות. שירותים דוגמת שירותי אומנה, שירותים לאוכלוסיות בעלות פיגור, שירותים לנכי הנפש הקהילה וכדומה ניתנים ברובם הגדול על ידי ארגונים מן המגזר השלישי ומן המגזר הפרטי. בתהליך זה הממשל (הרשות המקומית והמשרד הממשלתי) אחראים על שלושה תחומים עיקריים: קביעת המדיניות והגדרת הסטנדרטים של השירות; מימון השירותים; וניטור ופיקוח על אספקת השירותים. אסדרה הפכה אם כך למרכיב מרכזי בפעילות הממשלתית. אסדרה מוגדרת כ"פעולה הנסמכת על כללים שכוונתם לכוון, לווסת ולפקח על פעילותו של תחום או נושא כלשהו" (ניסן, 2005, עמ' 160). סמכות זו מעוגנת בחקיקה, כללים, מכסות רישיונות וכדומה. במהותה מטרתה לקדם את טובת הציבור. על אף תהליכי ההפרטה בתחום שירותי הרווחה האישיים ושינוי תפקידה של המדינה. מעטים המחקרים שעניינם אסדרה ופיקוח בתחום שירותי הרווחה האישיים. מטרת המחקר הנוכחי הינה כפולה, ראשית לעמוד על טיבה ומאפייניה של הרגולציה בתחום שירותי הרווחה האישיים הן ברמת השלטון המקומי והן ברמה השלטון המרכזי. שנית, לנסות ולבחון נוכח הנעשה במדינות אחרות את תהליכי האסדרה בתחומי הרווחה בישראל.

קואליציות פוליטיות

מושב לזכרו של פרופ' גורדון סמית מה"לונדון סקול אוף אקונומיקס". פרופ' סמית הוא המייסד והעורך של כתב העת האקדמי Western European Politics ונחשב לאחד מגדולי המומחים בתחום המפלגות והתנועות הפוליטיות במשך יותר משנות דור.

יו"ר: ד"ר דני קורן, אוניברסיטת תל אביב והמכללה האקדמית בית ברל

עשרים תשובות לשאלה אחת: מדוע נכשלות התיאוריות הקואליציוניות?

פרופ' גיורא גולדברג, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן gioragoldberg2@hotmail.com
הקואליציה שקמה בישראל בעקבות בחירות 2009 אינה תואמת את שלוש התיאוריות הקואליציוניות המרכזיות. הראשונה עוסקת בגודל מינימאלי, השנייה בטווח אידיאולוגי מינימאלי והשלישית בחלוקת תגמולים יחסית. כישלון של התיאוריות הללו מצטבר לאורך השנים ואינו מוגבל למקרה הישראלי. קואליציית 2009 גדולה, רחבה מבחינה אידיאולוגית והתגמולים בה לא חולקו באופן יחסי. מדוע נכשלות התיאוריות הקואליציוניות? במאמר מוצעים עשרים הסברים אפשריים לכישלון הזה.

הקמת קואליציות: צריך לקחת פוליטיקה ברצינות

ד"ר דורון נבות, המחלקה לממשל ורעיון מדיני, ביה"ס למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה doronnavot@013.net
ד"ר עופר קניג, אוניברסיטת חיפה

בשלושים ואחד במרץ 2009 הציג בנימין נתניהו את ממשלתו בת שלושים השרים וזכה לאמון הכנסת. ממשלת נתניהו מבוססת על קואליציה של שש מפלגות, בסה"כ 74 חברי כנסת מתוך 120 חברי כנסת. זוהי לא קואליציה זוכה מינימאלית (MWC), כיון שהיא כוללת שותפות לא הכרחיות לתמיכה בכנסת ולהישרדות פוליטית. גם אם ניקח בחשבון הסדרים מוסדיים, נגלה שאין שום אילוץ חוקתי להרכיב קואליציה קטנה יותר, ולקדם חקיקה ומדיניות. זאת ועוד, לאור העובדה שאין בישראל שני בתים לא ניתן להסביר את נוכחות המפלגה העודפת בכך שהיא נדרשת כדי להשיג רוב בבית אחר. למעשה, גם אם נתניהו היה מרכיב ממשלה בלי מפלגת העבודה עדין היה מרכיב עודף אחד,

אם נשווה זאת ל-MWC; גם בממשלה בלי מפלגת 'העבודה' מפלגת הבית היהודי הייתה מיותרת. הנקודה החשובה היא שנתניהו יכול היה להרכיב קואליציה, השורדת לאורך ימים ומקדמת את המדיניות שהממשלה הנוכחית התחייבה לה בקוויה היסוד שלה, בלי אחת או יותר מהשותפות הנוכחיות. אם לא די בכל זאת כדי לעורר סימני שאלה בנוגע לגודל הקואליציה ולהרכבה, מפלגת 'קדימה', עם 28 מנדטים, אשר נמצאת במרכז מרחב המדיניות, החליטה לא להצטרף לקואליציה.

הקואליציה של נתניהו מאתגרת את התיאוריות המקובלות בספרות. המסקנה המתבקשת הינה שחשוב לקחת בחשבון שיקולים נוספים בהרכבת הקואליציות. ההצעה שלי היא שבמקום להציע תיאוריה נוספת אפשר להתייחס אחרת לתהליך הרכבת הקואליציה. כלומר, עלינו להתייחס להרכבת קואליציה ממשלתית לא רק כאל הרכבת ממשלה, אלא גם כאל תהליך בו נקבעת זהותו של גוף פוליטי שתפקידו להנהיג ולהוביל את הרשות המבצעת, ובעצם, את המדינה כולה. מכאן שמטרת הרכבת הקואליציה היא הנהגת מדינה. כדי להבין גודל של קואליציות והרכבן עלינו לקחת בחשבון את היחס האמביוולנטי השורר ביחס לרשות המבצעת במדינה המודרנית. במלים אחרות, כדי להבין קואליציות ממשלתיות we should take state seriously. לצד זאת, עלינו להביא בחשבון את השאיפה של חלק מהשותפות הפוטנציאליות לקעקע את הלגיטימיות של מפלגת השלטון על-ידי הצגתה ככזו שאינה מסוגלת למעשה לתפקד כרשות מבצעת, או להבין את שאיפתן של חלק מהשותפות הפוטנציאליות למלא את תפקיד האופוזיציה - ולכן, לא ליטול חלק בקואליציה. במלים אחרות, עלינו להתייחס ברצינות למפלגות ופוליטיקאים.

מורשת הדומיננטיות של מפא"י/העבודה -- מה נותר ומה עבר?

ד"ר גדעון רוט, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית msgrah@mscc.huji.ac.il

שנת 1977 היא שנת המהפך בפוליטיקה הישראלית. בשנה זו התחלפה מערכת המפלגות עם המפלגה הדומיננטית במערכת מפלגות דו גושית. האם כללי המשחק -- התחרות הבינמפלגתית, הרכבת הקואליציות, זיהוי מוקדי השלטון והאחריות -- השתנו בנקודה זו במהירות? האם מורשת העשורים שקדמו, בהם היו מפא"י/העבודה המפלגות הדומיננטיות השפיעה על הפוליטיקה גם לאחר שהעבודה הפכה להיות אחת משתי מפלגות, לרוב החלשה מביניהן? בהרצאה יוצגו מחשבות ראשונות וכיווני מחקר ראשוניים בנושא זה.

Policy Driven or Office Driven? Coalitional Effectiveness and Ministerial Performance in Israeli Coalitions

ד"ר מעוז רוזנטל, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
maoz.ro1@gmail.com

מר אדם וולפסון, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

A question debated in the political economy literature is whether politicians who enter government are policy driven or office driven. The first type of politicians will be highly effective in coalitional bargaining and will receive high amount of portfolios in comparison to its seats in parliament. However, this type will be inefficient in making sure whether the ministry she is heading will perform its duties. The second type is elected so as to implement a policy and would therefore be effective in coalitional bargaining and policy implementation. We study these types in Israeli coalition governments from 2004-2008 and find that the correlation between coalitional effectiveness and ministerial performance is low and insignificant. Moreover, ministerial performance is affected by the budget received by the ministry studied rather than the political factors affecting the politician heading that ministry.

יציבות קואליציונית בראי הפיזיקה

גב' דגנית אופק, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב dagnitof@post.tau.ac.il

תהליך הרכבת הקואליציה במשטרים פרלמנטרים כדוגמת ישראל הוא חלק יסודי בתהליך הדמוקרטי ומותנה במשא ומתן שבו נדון המחר והתועלת כתוצאה משותפות קואליציונית. לאחר שההסכם הקואליציוני קרם עור וגידים, עומדת בפני הקואליציה משימה קשה לא פחות והיא יכולת להצליח וליישם את מדיניותה בכנסת ולסיים את כהונתה כפי שנקבעה בחוק. יציבות הקואליציות שהורכבו בישראל (1949-2009) נבחנה על פי מודל שחובר לצורך עבודה זו ומתבסס על התיאוריה המרחבית של הבחירות. המודל עושה שימוש במונח "מרכז המסה - כובד" הנלקח מתחום הפיזיקה - מכאניקה. מרכז המסה של מערכת גופים הוא נקודה במרחב שמסת המערכת כולה מתנהגת כאילו היא מרוכזת בה. מקומו של מרכז המסה הוא פונקציה של המקום והמסה של כל הגופים המרכיבים את המערכת. ההתאמה למערכת הפוליטית פשוטה, המפלגות הן מערכת הגופים שלהן יש משקל אלקטוראלי ומיקום אידיאולוגי. מרכז המסה מוגדר כנקודת שווי משקל ולכן ניתן לומר שאם שעמדת החציון על פי Downs מ-1957 מהווה נקודת שיווי משקל למימד אחד, כך מרכז המסה יכול להוות עמדת שיווי משקל לשני מימדים ויותר.

חישוב מרכז המסה למפה הפוליטית מאפשר בניית פרמטר נוסף - שונות מרחבית. ערכי השונות המרחבית מתארים את הצפיפות של השחקנים/מפלגות במרחב בפוליטי ומכאן ניתן לומר שבעזרת פרמטר זה יהיה ניתן לכמת ולהשוות מידה שונה של פיזור וקוטביות במערכות פוליטיות. ההנחה היא שכלל שערך השונות המרחבית גדול יותר (הצפיפות של המפלגות ליחידת שטח נמוכה יותר) כך נצפה לקואליציות יציבות יותר. מפלגות שיש להן פוטנציאל להרכיב קואליציה חלופית יתקשו לפתות מפלגות הנמצאות כבר בקואליציה לנטוש זאת משום הריחוק האידיאולוגי הקיים המערכת. לצורך בחינת התיאוריות לעיל אותר מיקומן האידיאולוגי של המפלגות ושל הממשלות במימד הביטחוני ובמימד הדתי. מיפוי המפלגות נעשה על ידי טכניקת ניתוח תוכן של מצעי המפלגות וההסכמים הקואליציוניים. כמו כן נאספו נתונים על אופי חלוקת העוגה הקואליציונית במונחים של משרות ממשלתיות ותקציבים. בחינת מודל "מרכז המסה" והשונות הפרלמנטארית הנגזרת ממנו מראה כי לאורך ההיסטוריה הפרלמנטארית מדינת ישראל חלים שינויים בערכי השונות. מהכנסת הראשונה ועד הכנסת התשיעית הערכים גבוהים ולאחר מכן הערכים הולכים ויורדים (למעט הכנסת השתיים עשרה). הנתון החשוב ביותר של עבודה זו מראה כי קיים קשר חזק ומובהק בין מספר החודשים שמכהנת ממשלה לבין ערכי השונות הפרלמנטארית. ככל שערכי השונות גבוהים יותר כך עולים מספר החודשים שממשלה מחזיקה מעמד. תוצאה דומה התקבלה גם מבדיקת הקשר בין ערכי השונות למספר החודשים בין בחירות לבחירות. ממצא נוסף שהתקבל היה התאמה ויכולת ניבוי גבוהה מאד בין ערכי השונות הפרלמנטארית לקיום עמדה יציבה מבנית במערכת (N. Schofield, 1986). ממצא זה מאפשר שימוש בשונות הפרלמנטארית, שערכיה רציפים, כפרמטר המסוגל לבחון רמות שונות של יציבות פוליטית בשונה ממודל הליבה יציבה מבנית המבחין בין שני מצבים בלבד. הייחודיות של מודל במרכז המסה שהשימוש בו אינו מוגבל לשיטת בחירות מסוימת, למספר מימדים או למספר שחקנים: בכל המקרים הללו ההשלכות של צפיפות שחקנים סביב מרכז תהיה דומה למתקבל בשיטה היחסית. יתרון נוסף שמרכז המסה והשונות ניתנים לחישוב גם על עמדות הבוחרים דבר שיכול לספק חומר למחשבה ויכולת ניבוי טובה למפלגות על דרך התנהלותן בשלב בו הן בוחרות להציג את עמדותיהן האידיאולוגיות.

רפורמה בשלטון המקומי בישראל

יו"ר: **מר ניסים ערקובי**, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב

חלוקת משאבים, עניין של מקום או עניין של לאום?

ד"ר מיכל דחוח הלוי, האוניברסיטה העברית michalsch@mscc.huji.ac.il

בשנת 2010 יש בישראל כ-250 רשויות מקומיות (כולל אזורי יו"ש) בעלות שוני רב: מהן קטנות ומהן גדולות; מהן חלשות ומהן חזקות; גם בפריפריה וגם במרכז; יהודיות ולא-יהודיות. מטרת העל של רשות מקומית היא לספק שירותים לתושביה, מטרה שהיא חברתית בעיקרה. רשויות מקומיות הן תאגיד ציבורי החייב לפעול להפחתת הוצאותיו בד בבד עם הגדלת ההכנסות גם באמצעות יוזמות כלכליות, תוך שמירה על אמות מידה ציבוריות מגבילות. מצב זה מעמיד את ראשי הרשויות בפני קשיים גדולים בתפקוד היומיומי מול דרישות התושבים לספק שירותים באיכות גבוהה יותר. כבר שנים רבות מרבית הרשויות המקומיות בישראל חווה משבר תקציבי ומשבר ניהולי כאחד. משברים אלה לוו לא אחת בגירעונות גדולים, באי תשלום משכורות לעובדים ולספקים ובחוסר יכולת לספק שירותים ממשלת ישראל מחויבת לדאוג לכך שהרשויות המקומיות יוכלו למלא את תפקידם ובראש ובראשונה, לספק שירותים בסיסיים לתושב. הרשויות המקומיות מתחרות על משאבים מוגבלים, כסף וקרקע, מצב המציף תדיר סכסוכים ביניהן. הן נאבקות על נתחן בחלוקת ההכנסות במדינה ובראשן הכנסות מארנונה, בעיקר מארנונה לתעשייה אך גם מארנונה למגורים. יש גם העברות של כספי אוצר המדינה מתקציבי משרדי הממשלה השונים לרשויות המקומיות. תחרות זו גורמת לראשי הרשויות להשתדל אצל מקבלי ההחלטות במשרדי הממשלה ולשכנעם כי נסיבותיהן הן המצדיקות ביותר העברת משאבים כספיים. גם תחושה של קיומו של אי צדק חברתי-כלכלי בחלוקת המשאבים האזורית מהווה זרז לסכסוכים. רשויות מקומיות מתחרות ביניהן על קרקע כמו גם על שימושי קרקע. תביעות לסיפוח שטחים מרשות אחת לרעותה פופולאריות. וועדות מקומיות לתכנון ולבניה מתחרות ביניהן מי תיזום ראשונה שכונות מגורים רוויות, מי תזכה לשנות את ייעוד הקרקע מחקלאי לתעשייה ותעסוקה, לבניית מוסדות חינוך אזוריים או לתיירות, מצד אחד, ומצד שני, מי תצליח להסיר מפגעים משטחה או מסמוך לה כגון: מקום איסוף אשפה אזורי, מחצבה, אתרים לשיכון עולים וכדומה. סכסוכים אלה הם חלק בלתי נפרד בחיי הנהגת הרשויות ומחייבים לימוד של כללי המשחק מצד הנהגה כדי לזכות בכמה שיותר מהמשאבים הציבוריים. סכסוכים בין רשויות מקומיות רובצים לפתחם של משרדי הממשלה השונים. סכסוכים אלה, הדורשים את יישובם, מעמידים אתגר קשה, לעתים קשה מנשוא בפני משרדי הממשלה, להתמודד עם לחצים מקומיים לתוספות תקציביות. המאמר יעסוק בשאלות מה חושבים על חלוקת המשאבים בשלטון המרכזי ובשלטון המקומי, כיצד מנתבים משרדי הממשלה המרכזיים את המשאבים הנתונים לחלוקה, כיצד פועלים השחקנים ברמה המקומית והאם יש שינוי בחמש עשרה השנה האחרונות במדיניות ובמעשה בנושא חלוקת משאבים.

שילוב החינוך הפורמאלי והבלתי-פורמאלי ברשות המקומית

מר ישראל זינגר, אוניברסיטת תל אביב raoul13@012.net.il

מדיניות חינוך יישובית איננה שלמה ללא ראייה הוליסטית ורציפה של החינוך הפורמאלי בבתי הספר והחינוך הבלתי-פורמאלי בשעות הפנאי הפעילויות בתחום החינוך הבלתי-פורמאלי יכולות לספק צרכים חברתיים, ערכיים וקהילתיים מגוונים, בהעניקן לתלמידים מסגרות נוספות לביטוי עצמי ובאפשרן לילדים ולנוער להתנסות בגישות חינוכיות חלופיות. כדי להעשיר את התהליך החינוכי ולחזק אותו מומלץ ליצור רצף תהליכי כולל בין המערכת הפורמאלית למערכת הבלתי-פורמאלית ועל שילוב של פעילות מוסדות החינוך עם ההורים, עם הקהילה, עם מוסדות תרבות וחינוך אחרים ועם גופים העוסקים בחינוך בלתי-פורמאלי ובחינוך משלים. יש לשנות את התפיסה בקרב בעלי התפקידים ברשות המקומית העוסקים בחינוך, תרבות, נוער, ספורט ורווחה על כל שלוחותיו, באשר לחיבור האופטימאלי בין המערכת הפורמאלית לבלתי-פורמאלית. מטרה זאת תושג על-ידי מערך הסברה, הדרכה והנחייה, שתראה חלק מתוכנית העבודה הכוללת של מינהל החינוך בכל רשות. שילוב של פעילויות בלתי-פורמאליות ופורמאליות בחינוך, מוצאות את ביטויין בארבעה אופנים: בית הספר כמוקד חינוכי-חברתי המספק שירותים חינוכיים לקהילה גם מעבר ליום הלימודים. פעולות העשרה לתלמידי בית הספר בתוך יום הלימודים בבית הספר ומחוצה לו. חיזוק החינוך הבלתי פורמאלי וביסוס הקשר עם בית הספר. חיזוק המחויבות הקהילתית לפעילות הנוער ותנועות הנוער ביישוב. אוכלוסיות היעד תלמידים במסגרת בית הספר, בני נוער בישוב, הורים, חניכי ומדריכי תנועות הנוער, מנהיגויות נוער שונות, ועדי הורים, מחנכים, מורים, מדריכים, מנהלים, אנשי מינהל החינוך ברשות, צוות המתנ"סים וכד'. ההמלצה העקרונית קיום ישות עירונית אחת לחינוך הפורמאלי והבלתי-פורמאלי, הנובעת מהתפיסה הרעיונית: חינוך אחד מלווה את הילד מגיל לידה עד גיל 18 במהלך כל שעות היום. היתרונות באפשרות זו: אחידות המסר החינוכי תאפשר חינוך ערכי טוב ושלם יותר תוך ראייה הוליסטית של הילד/הנער, איגום משאבים כספיים ואחרים, שימוש אפקטיבי במתקנים, אימוץ תפיסת חינוך רוחבית, זמינות, מקצועיות בכל תחום, יעילות, קיום שיתופי פעולה בין הגורמים השונים במערכת, מימוש התפיסה של הילד במרכז, יצירת שקיפות בין המערכות, שיתוף בידע וזרימת מידע. נושאים המחייבים תשומת לב א. טיפול בשעות הפנאי של המתבגרים; ב. שילוב של עובדי החינוך הבלתי-פורמאלי במסגרת בתי הספר בשעות הבוקר; ג. הכשרת סגל החינוך הפורמאלי להקניית התפיסה הבלתי-פורמאלית; ד. מעורבות ההורים: להגביר את מעורבות ההורים בצמתים החשובים כמו בחירת מגמות, הכנה לצה"ל וכד'. יש להגדיר תחומי מעורבות ההורים כך שתיצור תשתית של יחסי אמון בין ההורים וצוות בית הספר; ה. פיתוח מנהיגות נוער. פעולות אופרטיביות: הקמת ועדה יישובית אחת, שבה חברים נציגי כלל הגופים החינוכיים העוסקים בעשייה חינוכית בתחומי החינוך הפורמאליים והבלתי-פורמאליים ברשות. מומלץ לבנות תוכנית מערכתית אחת - מטריה אחת המאגדת בתוכה את כל הפעילויות החינוכיות בישוב: את המערכת הפורמאלית, הבלתי-פורמאלית, מערך החוגים והפעילויות של גורמים פרטיים וציבוריים הקשורים לילדים ולבני נוער. קביעת פונקציה מקצועית - מומלץ להסמיך נציג בכל בית ספר (רכז חינוך ו/או רכז קהילתי) אשר יוביל את הפעילות הבלתי-פורמאלית ויהיה איש הקשר עם הנציגות במערכת הבלתי-פורמאלית. הכרחי שבעל התפקיד יאמין בחזון ובתפיסה של שיתוף פעולה בין המערכות. תוכנית עבודה - התוויית תוכנית עבודה בין המערכת הפורמאלית למערכת הבלתי-פורמאלית ויישומה ביום יום. הכרחי להבנות דיאלוג נכון בין בתי הספר לבין הקהילה וההורים. חיזוק והבניית מועצת הנוער כגוף שמאגם בתוכו את כל קבוצות מנהיגות הנוער ברשות. הקמת פורומים עירוניים לבני הנוער: מנחי קבוצות תלמידים ונוער, רכזי חינוך חברתי קהילתי, רכזי מחויבות אישית, מדריכי של"ח ועוד. בניית תוכנית הכשרה וליווי מקצועי באחריות מינהל החינוך העירוני לבעלי תפקידים בחינוך החברתי, בדגש על בתי ספר יסודיים, בשיתוף משרד החינוך. איתור בעלי תפקידים מתאימים לטיפול בנוער, בסיוע מקצועי של משרד החינוך. הקצאת משאבים להכשרה המקצועית של בעלי התפקידים. יצירת קשרים בין הפורומים השונים הקיימים ברשות: מנחי קבוצות תלמידים ונוער, רכזי חינוך חברתי קהילתי, רכזי מחויבות אישית, מדריכי של"ח ועוד.

האם השלטון המקומי זקוק לרפורמה?

ד"ר אורית כהן, אוניברסיטת חיפה orit.polack@gmail.com

מהות שלטון מקומי: איכות השלטון (כל שלטון, בין אם הוא שלטון בין לאומי כמו האו"ם, שלטון לאומי כמו ממשלה, שלטון מקומי או שלטון מסחרי כגון הנהלת מפעל) תלויה בעיקר ב"נאמנות הנתינים". "נאמנות נתינים" משקפת את מידת רצונם "לציית" לשלטון ומתבטאת במידת עקיבותם בקיום החוקים והכללים, והתגייסותם למטרות משותפות. מה מביא אנשים לנאמנות ולרצון לשתף פעולה? מה גורם לאנשים להרגיש שותפים פעילים ולקחת אחריות על איכות חייהם ועל סביבתם הקרובה? אולי מעורבות ויכולת השפעה. שלטון בין אם מרכזי ובין אם מקומי הוא הסכמה בין האנשים להעביר חלק מסמכויותיהם ואחריותם לגורם שלטוני אחד, אי לכך השלטון מעצם הגדרתו אמור לשרת את האינטרסים של הציבור (רווחה, ביטחון, הגנה) מצד אחד ומצד שני אמור לכפות את מרותו על הציבור ולהשליט סדר וחוק. מבנה השלטון וסמכויותיו מוגדרים ברוח שבין שני צדדים אלו. הגישה המסורתית (לפחות זו הרווחת כאן) היא הגישה הפטרונית השלטון מרגע שנבחר מנותק למעשה מציבור בוחריו ועוסק יותר בהשלטת מרותו. אפשרות אחרת היא לראות את השלטון המקומי ככלי לביטוי וקידום צרכי התושבים והעיר שתפקידו לקבוע חזון, מדיניות, יעדים, תקנות וכללים שישקפו את רצון התושבים ולכוון ולטפח את היוזמה והאחריות הציבורית של

התושבים. על-פי נקודה מבט זו השלטון המקומי מחזיק בתפקיד כפול; ניהול ושירותי. מצד אחד תפקידו להנהיג, לשמור על הסדר והחוק, לקבוע ולהוביל ערכי מוסר חזון ומדיניות, מצד שני תפקידו לשרת את התושבים לאפשר להם מרחב לביטוי צרכיהם וכלים לעיצוב סביבתם ורמת חייהם ולהוות אמצעי ליישומם. חלוקת השלטון: בין הרשות לתושבים מתוך נקודת המבט של שלטון מקומי ככלי לתועלת התושבים ומנקודת המבט שתושבי העיר הם ארגון חברתי המורכב מקהילות שונות עם רצונות וצרכים שונים אפשר להציע מבנה שלטון מבוסס שבו תחומי האחריות והתקציב מחולקים בין השלטון המקומי לתושבים. על-פי הצעה זו, נושאים הקשורים לשכונות מגורים ינוהלו על-ידי השכונות עצמן באמצעות אספות כלליות ויוצגו בעזרת "וועד שכונה" נבחר (בדומה לאופן הניהול של ישובים הקהילתיים). מועצת העיר תורכב מנציגי השכונות שיהוו את הגורם המיצג של התושבים בשלטון המקומי. כל שכונה תקבל תקציב ותוכל לנהל אותו באופן עצמאי. נושאים כמו חינוך, תרבות ופנאי יהיו גם הם באחריות התושבים ולצורך כך כל אזרח יקבל הקצאת תקציב והוא יחליט לאיזה מוסד חינוכי/ פעילות תרבותית או חוג הוא מפנה אותה. גם כאן הוועדות השונות – חינוך/ תרבות יורכבו מנציגים של כל גוף/ מוסד השלטון המקומי, מצד אחד, יתמקד בארגון, ניהול, בקרה ופיקוח על מערך הפעילות הקהילתית והמוסדית ומצד שני אחריותו תכלול (בין היתר): קביעת חזון, מדיניות ותקנות. ניהול תקציב כולל גביה, הקצאת משאבים והשגת תקציבים פרויקטים ארוכי טווח, תוכניות חומש ופרויקטים עירוניים. ביצוע ופיקוח על פרויקטים לטובת התושבים והעיר. הפקת דוחות פיננסיים וביצועיים. אספקת שירותים מוניציפאליים (ניקיון, תברואה וכו'). ייצוג העיר מול השלטון המדיני ומוסדות המדינה. וויסות האוכלוסייה. רווחה. פיתוח עסקי. רפורמה ועקרונות יסוד לשלטון מקומי. כאמור השלטון המקומי צריך לשקף ולעודד את מעורבות ואחריות התושבים לצורך כך נדרשת חלוקת אחריות, סמכויות ותקציב בין התושבים לשלטון ושיתוף התושבים במערך קבלת ההחלטות. תפקיד השלטון המקומי, בדומה לתפקידו של הורה, לבנות מרחב (מוניציפאלי) מובנה עם כללים וחוקים שקובע נורמות וערכי מוסר כלליים, אבל מרחב שהוא מטפח ומעצים שמעודד מעורבות ולקיחת אחריות. מרחב שבו יש גם חלוקת תפקידים ברורה אבל גם דינמיות והשתנות מתמידים, שמאפשר ואפילו מחייב שיתוף תושבים בקבלת ההחלטות. אפשר לשער, שבאווירה כזו, מחויבות התושבים לכללים ולחוקים, שהם עצמם היו שותפים לקביעתם והם משקפים את רצון הכלל (במובחן מרצון הרוב), תהיה פועל יוצא ותתבטא בשיתוף פעולה מתוך רצון ומחויבות פנימית. המבנה המוצע ימנע אפשרות לשלטון ריכוזי ומנותק או מונע משיקולים אינטרסנטיים שאינם דווקא טובת העיר, ידרבן מעורבות ולקיחת אחריות אישית של התושבים ויצור בעצם מנגנון ספירלי של בקרה, היזון חוזר ושיפור מתמיד. כל צד, השלטון המקומי והתושבים, הוא בו זמנית גם קובע מדיניות, גם מפקח על יישומה וגם מחויב לה. לכל צד יש אפשרות וחובה לבקר ולפקח על התנהלותו של הצד השני, מתוך כך האטרקציה המתמדת מדרבנת יוזמות, מעודדת פעילות ומחייבת ביצוע. צריך להדגיש שמדובר בעיקרון שיכול להוביל להיווצרותה של חברה קהילתית שבה מטופחים ומקודמים ערכים של הגינות, התחשבות ואחריות משותפת ומייצר סביבה שבה איכויות של הקשבה, סובלנות, אמפטיה, מוסריות, ואחריות אישית הן תוצר שהוא פועל יוצא שלה. ברור שלא מדובר במהפך או "זבנג וגמרנו" מדובר בתהליך (ולדעתי תהליך שקורה היום באופן טבעי) של למידה והתפתחות, אבל הצבת מטרה ברורה אליה רוצים להגיע ויצירת מרחב תומך, מבנה שלטון, יאפשרו התמקדות והאצת התהליך.

ישימותן של רפורמות פיננסיות בשלטון המקומי

ד"ר אשר וטורי asherv@eng.tau.ac.il

Central municipalities (CM) provide services and facilities to their residents and businesses. However, daily commuters also use some of these services, whilst generally avoiding participation in their upkeep as they pay their local taxes elsewhere. This situation has, since the 1980s, led many Western countries to look for new financial sources and new local policy for provision of public goods. they aim to initiate several local financing reforms. Using a survey among residents in the Greater Tel-Aviv Metropolitan Area (GTAMA), we investigated the feasibility of replacing the current local financial system with alternatives based on various cost-sharing schemes among all CM service users. The results indicated a generally low level of support for financial reforms, with residential location and academic education being the only significant variables determining support, neutrality of rejection attitudes. Unexpectedly, the strongest support for the current allocation scheme was indicated in the GTAMA core (i.e., the city of Tel-Aviv), which residents could benefit most from changes in the local financial system.

ניתוח תוצאות האמת של הבחירות המקומיות בעידן הבחירה הישירה 1978-2008

ד"ר אמיר הורקין, המרכז האקדמי למשפט ועסקים, רמת גן ahorkin@yahoo.com

הספר "גיבור מקומי – הבחירות לרשויות המקומיות בעידן הבחירה הישירה" (הורקין, כ"ץ ומבורך 1998) מנתח את תוצאות-האמת בשלוש מערכות בחירות ברשויות המקומיות 1983, 1989, 1993 ועוסק בנושאים כמו, תחלופת ראשי רשויות מכהנים, פרופיל המנצח בבחירות, פרופיל המכהן המנצח, פרופיל "האנדרדוג" המנצח את המכהן, סיבוב הבחירות השני ועוד. מאז נערכו עוד שלוש מערכות בחירות מקומיות ב-1998, 2003, 2008, ערימת הנתונים הלכה

והצטברה, ויחד עימה צמח גם הצורך במיפוי מחודש של תמונת העולם המוניציפאלית האלקטוראלית. המחקר הנוכחי מושתת על בסיס נתונים רחב היקף הכולל בתוכו את תוצאות-האמת של כל מערכות הבחירות לרשויות המקומיות בשנים 1978-2008 – ב-"עידן הבחירה הישירה" - בקרב רשויות מקומיות (עירויות ומועצות מקומיות) במגזר היהודי בישראל. הבחירות המקומיות ב-1978 היו הבחירות הראשונות בהן הופעלה שיטת הבחירה הישירה לפי חוק הבחירה הישירה. מאז התנהלו עוד 6 מערכות בחירות מקומיות בהיקף ארצי בשנים 1983, 1989, 1993, 1998, 2003, 2008 ועוד 11 מערכות בחירות ברשויות המקומיות, חלקן ביו"ש וחלקן מערכות בחירות מיוחדות. "בסיס נתוני עידן הבחירה הישירה", הנ"ל, מתייחס אפוא ל-18 מערכות בחירות מקומיות ל-145 רשויות מקומיות ול-408 ראשי רשויות מכהנים שכהנו במהלך התקופה הנדונה. המחקר הנוכחי מבחין בין שני מצבים בסיסיים במערכת הבחירות לרשות המקומית. במצב הראשון, המכהן מתמודד פעם נוספת במגמה להיבחר-מחדש. במצב השני המכהן לא מתמודד ומותיר את הזירה הפוליטית למתמודדים אחרים. ניתוח בסיס נתוני עידן הבחירה-הישירה מאפשר לבחון שאלות מסקרנות בנוגע לשני מצבי הבסיס הללו. בהתייחס למצב "המכהן-מתמודד" המחקר משיב על שאלות כגון: מה סיכויי הבחירה-מחדש של המכהן? באילו תנאים יש לאנדרדוג המתמודד מול המכהן סיכויים רבים יותר לנצח את המכהן? מהם סיכויי הבחירה-מחדש של המכהן במערכת בחירות מול מכהן-לשעבר המנסה לעשות "קמבק"? מהם סיכויי הבחירה-מחדש במכהן וסיכויי הבחירה באנדרדוג במקרה של סיבוב בחירות שני? בהתייחס למצב בו "המכהן-לא-מתמודד" המחקר מבחין בין כמה טיפוסים מתמודדים (ותיק, חדש ומכהן-לשעבר) ומנסה להשיב על שאלות כגון: האם רמת התחרות על התפקיד, במונחים של מספר הטוענים לכתר, משתנה בהשוואה למצב "המכהן-מתמודד"? מהו פרופיל המנצח? האם לניסיון במערכות בחירות קודמות ישנה השפעה על סיכויי הבחירה של הטוען-לכתר? והאם סיכויי הבחירה של מכהן-לשעבר המנסה לעשות "קמבק" טובים יותר מאילו של מתמודד ותיק או חדש?

וועדות ממשלתיות ורפורמות בשלטון המקומי בישראל

מר ניסים ערקובי, אוניברסיטת תל אביב eti65@012.net.il

ככלל, כל מערכת שלטון מקומי, ובכלל זה המערכת בישראל, נתונה בבעיה מבנית הנובעת מכך שמקור סמכותה של הרשות המקומית הוא ציבור התושבים, ואילו מעליה ניצב השלטון המרכזי, המתאפיין בריכוזיות רבה בקבלת ההחלטות בענייניה. בעיה מבנית זו באה לידי ביטוי בכך שהרשויות המקומיות, אשר נבחרות על-ידי תושביהן ואמורות להיות אחראיות כלפיהם, מוגבלות בסמכויותיהן. משום כך השלטון המקומי הוא שותף משני בלבד בעיצוב המדיניות הציבורית. ברוב המדינות הדמוקרטיות בעולם נעשו רפורמות יסודיות בשלטון המקומי, אשר מבטאות את ההכרה בחשיבותו של דרג שלטון זה. בשלטון המקומי בישראל לא נעשתה כל רפורמה, ותמונת המצב בשלטון המקומי וביחסיו עם השלטון המרכזי נשארה דומה למדי לתמונת המצב בתקופה שבה כוננו היחסים ביניהם – לפני קום המדינה. במהלך השנים הקימו ממשלות ישראל, בשיתוף עם מרכז השלטון המקומי, כמה ועדות ציבוריות שהוסמו לבחון את מערכת היחסים בין השלטון המקומי ובין השלטון המרכזי, ובעיקר את היבטים הכלכליים של פעילות הרשויות המקומיות. מקצת מסקנות הוועדות יושמו בדרך זו או אחרת, אולם הן לא גובשו לכלל שינוי מבני מקיף. בשנים האחרונות אנו עדים לסדרה של משברים בין הממשלה לבין השלטון המקומי, שהם תוצאה של תהליך מתמשך רצוף בכשלים ברמת המדיניות הממלכתית ובליקויים בניהול המקומי. המשבר התקציבי האחרון בא לידי ביטוי באי-תשלום משכורות לעובדים בכמה רשויות והעמיד רשויות רבות על סף קריסה כלכלית. על רקע זה יש לראות את גירעונות הרשויות המקומיות כסימפטום של בעיה מבנית עמוקה ביחסי השלטון המרכזי עם השלטון המקומי. לבעיה זו יש השלכות על היבטים רחבים יותר של הדמוקרטיה והממשל. לדעת מומחים יש להתחיל בדיון מושכל לשם הבניית מערכת חדשה של שלטון מקומי, שיימצא בה האיזון הנכון בין המדיניות הממלכתית לבין המדיניות המוניציפאלית. הבעיות שהוצגו לעיל אינן חדשות, והמשבר הנוכחי אינו הפעם הראשונה שהרשויות המקומיות מתמודדות אתן. מדי כמה שנים מתפתח מאבק בין השלטון המקומי ובין השלטון המרכזי, אשר מתבטא במשברים תקציביים ברשויות המקומיות. במשך השנים התכנסו ועדות רבות כדי למצוא פתרונות לבעיות השלטון המקומי, ומסקנות רבות פורסמו בתחום זה. ועדות אלה, שבעבודתן השתתפו אנשי אקדמיה, פקידי הממשלה ובעלי תפקידים בשלטון המקומי, סקרו את כשלו של השלטון המקומי והעלו הצעות רבות לרפורמה.

להלן סקירת הוועדות המרכזיות שעסקו ברפורמות בשלטון המקומי: 1. הוועדה לבדיקת שיטת המסים ברשויות המקומיות (ועדת-ויתקון 1964). 2. הוועדה לשיפור המימון של הרשויות המקומיות (ועדת-קוברסקי 1976). 3. הוועדה הממלכתית לענייני השלטון המקומי (ועדת-זנבר 1976). 4. הוועדה הבין-משרדית להגדרת רמת השירותים והתקציבים בנושאי חינוך ורווחה ברשויות המקומיות (ועדת-הרמלך 1991). 5. הוועדה לקביעת קריטריונים לחלוקת מענק האיזון לרשויות המקומיות (ועדת-סוארי 1992). 6. הוועדה לאיחוד רשויות מקומיות (ועדת-שחר 1995). 7. הצעת חוק העיריות לרפורמות וביזור סמכויות לרשויות המקומיות (הוגשה לכנסת 2007). 8. רפורמה בחוק התכנון והבניה (הוגשה לממשלה 2010). כאמור, במהלך השנים הוקמו ועדות רבות שישבו על המדוכה, דוחות רבים נכתבו, המלצות נדחו ואחרות נתקבלו, אך רק מעט מאוד יושם בפועל. כאן המקום להזכיר שהרפורמה המשמעותית שהצליחה במבנה השלטון המקומי היא שינוי שיטת הבחירות לרשות המקומית, בשנת 1975 עבר חוק בחירת ראש הרשות וסגניו אשר יושם לראשונה בבחירות לרשויות המקומיות בשנת 1978, ביסודו החוק מפצל את הבחירה

לראש הרשות ולמועצת הרשות מהלך ששריר וקיים עד כה. כאמור חלק מהפטרונות שהועלו למגוון הבעיות של השלטון המקומי הם פתרונות נקודתיים, וחלקם הם קריאה לרפורמה מקיפה. מערכת השלטון המקומי בישראל אינה חריגה, בהשוואה בין-לאומית, בכל מה שקשור למתח שנוצר בין ריכוז סמכויות לעומת ביזור סמכויות. גם בישראל קיים מאבק מתמיד בין דפוסים מודרניים ודפוסים מסורתיים של ממשל מקומי, וטרם הסתיים הוויכוח בין תומכי הפיצול המוניציפאלי ובין מצדדי האיחוד ברשויות המקומיות. עם זאת, במשך יותר משישים שנים נכשלו כל הרעיונות והיזמות לרפורמה מהותית במערכת השלטון המקומי בישראל, ובכך היא חריגה וייחודית בהשוואה לרוב מדינות העולם, בפרט על רקע התמורות הדמוגרפיות, הכלכליות והפוליטיות שהתחוללו בה בתקופה זו. במדינות מתפתחות רבות נוצר פער בולט בין המסגרות הפורמאליות של השלטון המקומי לבין דפוסי הפעולה בפועל. פער זה נובע מאי-יכולתם של דפוסי התנהגות ותרבות שלטונית להתאים את עצמם לרפורמות תכופות שנעשו במסגרות החוקיות והארגוניות של השלטון המקומי. בישראל, לעומת זאת, הפער אינו נובע משינויים מבניים, אלא דווקא מהעדרם של שינויים כאלה, וממצב שבו המסד החוקי-מינהלי אינו תואם את התנאים שהתפתחו במהלך השנים ואת הצורך העולה מן השטח. קשה להתעלם מכך שבעשור האחרון היו הרשויות המקומיות לאחראיות העיקריות לרווחת תושבי ישראל מבחינת השירותים הממלכתיים והפיתוח המקומי. עם זאת, חלוקת העבודה בין השלטון המרכזי ובין השלטון המקומי לא הוגדרה עדיין בצורה מסודרת, ולא הוסדרה מערכת מימון אמיתית ומתאימה לצורכי הרשויות המקומיות. העובדה שהרשויות נטלו על עצמן את האחריות במגוון רחב של תחומים אפשרה למשרדי הממשלה "לייצא" אליהן משימות בלא תקצוב הולם, ותופעה זו תרמה להיווצרות גירעונות מקומיים. מסיבה זו, משבר ברשות מקומית אינו בעיה מקומית בלבד, אלא גם בעיה ממשלתית-לאומית המצריכה ראייה כוללת וחשיבה כוללת. המשבר גם אינו בעייתם הבלעדית של משרד הפנים ושל משרד האוצר – עלולים להיפגע ממנו גם שירותי החינוך, הרווחה, הבריאות והטיפול בתשתיות, ולפיכך נדרשת היערכות ממשלתית מקיפה, מתוך מחשבה ותכנון אסטרטגי לטווח ארוך.

תקשורת פוליטית

יו"ר: פרופ' יחיאל לימור, מכללת שנקר

מניעת פרסומים בתקשורת בנושאי צבא וביטחון בראשית המאה ה-21: הצנזורה הצבאית כבר לא הסמכות הבלעדית

פרופ' הלל נוסק, המכללה למנהל hnossek@colman.ac.il

פרופ' יחיאל לימור, מכללת שנקר Hilik43@013.net.il

"סיכום ביניים" של היחסים בין הממשלה ומערכת הביטחון לבין אמצעי תקשורת המונים התקשורת בישראל בעשור הראשון של המאה ה-21, מלמד כי השלטון אימץ דגם חדש של הפעלת הצנזורה הצבאית. הדגם החדש, המבוסס על תפיסה מרחבית חד-ממדית, מבוסס על ניסיון ישראלי ובינלאומי – כולל לקחים ממלחמת לבנון השנייה – והוא הופעל לראשונה בימי מבצע "עופרת יצוקה". ניתוח נגנוני הפיקוח על התקשורת מלמד גם כי הממשלה ומערכת הביטחון שוב אינם נסמכים רק על הצנזורה כבלם מפני פרסומים הנתפסים כמזיקים. זאת, משום שהצנזורה הצבאית מוצאת עצמה כבולה בדרכי פעולתה בהתאם ל"הלכת שניצר", ולפיה היא יכולה למנוע פרסומים רק אם יש בהם וודאות קרובה לפגיעה ממשית בביטחון המדינה. כתוצאה מכך, מפעיל השלטון גם שני נגנוני פיקוח נוספים. האחד, מניעה פיזית של כניסת עיתונאים ואנשי תקשורת לזירת האירועים והקרבות (דוגמה בולטת לכך הייתה בימי מבצע "עופרת יצוקה", כמו גם בהכרזות, במקרים מסוימים, על שטחים צבאיים סגורים באזורי יהודה ושומרון), והשני – בפנייה לבתי-המשפט בבקשה להוציא צווי איסור פרסום (כולל צוויים האוסרים את פרסום קיומם של צווי איסור הפרסום). בהרצאה הנוכחית נעמוד על מאפייניו של "הדגם הרב-ממדי", על השינויים שחלו בדפוסי פעולתה של הצנזורה הצבאית, ועל הגורמים שבעטיים החל השלטון להזדקק לסיוע בתי המשפט כתחליף לצנזורה הצבאית שכוחה הוגבל.

יחסי צבא-תקשורת בישראל בעשור הראשון של שנות האלפיים

מר אביתר בן-צדף, המכון למדיניות נגד טרור, המרכז הבינתחומי הרצליה ebenedeff@idc.ac.il

המאמר בוחן את יחסי הגומלין בין התקשורת ובין צה"ל במלחמת לבנון 2 בקיץ 2006 ובמבצע "עופרת יצוקה" בחורף 2009 ומסיק מהם מסקנות לגבי דגם יחסי צבא-תקשורת בישראל בכלל ובעשור הנוכחי בפרט. נקודת המוצא למבחן הנה המודל של נוסק ולימור והמודל של פרי, המדברים על שינויים ביחסי צבא-תקשורת בארץ למן שנות השבעים – בעקבות מלחמת יום הכיפורים. שני המודלים הללו נבדקו מול המתרחש בעשור הראשון של המאה הנוכחית – ששיאם באירועי מלחמת לבנון 2 ו"עופרת יצוקה" – ובסתירה להם נמצא שיעור גבוה של המשכיות במתכונת היחסים המסורתית בין שני השחקנים העיקריים: צה"ל והתקשורת הישראלית. החידוש במחקר הנוכחי הנו הממצא, שיחסי צבא-תקשורת בישראל מתקדמים מאז שנות הארבעים בשני צירים. בציר אחד ממשיכה התקשורת (הנמצאת בנסיגה חמורה, וסובלת בלי הרף ממשברים וממצוקות) להתגייס למען הצבא ומערכת הביטחון. בציר האחר עובר

צה"ל לסגירות מרבית, שמשקפת ניסיון לשמור על תדמית הצבא, יחידותיו ומפקדיו למרות ביצועים כושלים ולמרות שפע של אירועים מביכים בשורותיו. כתוצאה מכך מופתע הציבור הישראלי מדי פעם כאשר המציאות שונה מהתקוות, שנבנו על תדמיתו של הצבא. הסינרגיה בין התנועות על שני הצירים הללו יוצרת תפקוד רע של התקשורת הישראלית בסיקור ענייני הביטחון בישראל ובהנהרתם לציבור הישראלי. יחד עם זאת, סינרגיה זו אינה מצליחה לפגום בתדמית הצבא כמשתקפת באמון הציבורי כלפיו. תוך הבדיקה נבחן המושג "גיוס" במובנו התקשורתי לעומת גיוס באמנות ובספרות.

מסגור משתנה של נערי הגבעות בחברה הישראלית

ד"ר הני זובידה, ב"ס לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה hzubida@idc.ac.il

מר מיקי מירו – האוניברסיטה העברית meroy9@gmail.com

ד"ר דודי מקלברג, מכללת שנקר dudimek@mail.shenkar.ac.il

נורמות לשוניות הן קווים כלליים המנחים את ההתנהגות הציבורית. הלשון עונה על צרכים בסיסיים של תנועות, וביניהן הצורך ביצירת אחדות והצורך בהגדרת אותנטיות. יתר על כן, הלשון קובעת את עצם קיום הלאום או התנועה ואת גבולותיהן. בהרצאה זו ברצוננו לטעון כי המאבק על הלשון המשולב במאבק על מסגור תקשורתי אינו קבוע לאורך זמן. בחינת "נערי הגבעות" מאפשר לנו לבחון את המאבק על מושגי יסוד בחברה הישראלית, כגון ציונות וגבולות, ולהראות כי הקונוטציה של המושג משתנה לאורך הזמן ובין קבוצות שונות בחברה.

השתתפות פוליטית: בין דפוסים פורמאליים ובלתי פורמאליים

יו"ר: ד"ר פני יובל, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

ועומרי שמיר, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

האינטרנט בשירות הדמוקרטיה: קווים לעיצובה של אזרחות מקוונת בערי ישראל

גב' ג'ניפר שקבטור, אוניברסיטת הרווארד jshkabatur@law.harvard.edu

הרשויות המקומיות בישראל מייצגות שילוב ייחודי של סמכויות ניהול משמעותיות המוקנות ליחידות ממסדיות קטנות יחסית. מחד גיסא, הרשויות המקומיות אמונות על תחומים רבים במרקם החיים העירוני ועשויות להשפיע באופן ישיר ומהותי על חיי תושביהן. מאידך גיסא, מדובר ביחידות פוליטיות קטנות דיין שמאפשרות קשר בלתי אמצעי בין נבחר הציבור לתושבים ושיתוף התושבים בקביעת המדיניות המקומית. שילובם של שני הגורמים יוצר, באופן תיאורטי לפחות, את התנאים לאיים של דמוקרטיה השתתפותית – מעורבות התושבים בקביעת המדיניות המקומית – בתוך המשטר הקיים של דמוקרטיה ייצוגית ברשויות המקומיות. המאמר מציע כיצד ניתן לרתום טכנולוגיות דיגיטליות חדשות ליצירתם ותחזוקתם של איים השתתפותיים אלה, על מנת לאפשר מערכת יחסים פורה ומפרה בין רשויות מקומיות לתושביהן. ראשית, המאמר סוקר את ההבטחות והסיכונים הגלומים בשיתוף מקוון של הציבור ומציג קריטריונים להערכה של יוזמות שיתופיות. לב המאמר הינו בהצגה ופיתוח של שני מודלים לשיתוף מקוון – צרכני ויצרני. המודל הצרכני חותר לשיתוף הציבור ביישום מדיניות עירונית והמודל היצרני עוסק בשיתוף מקוון בקביעתה של מדיניות עירונית. טענת המאמר היא כי על שלטון מקומי אופטימאלי לשלב בין המודל הצרכני למודל היצרני ועיקרו מוקדש לניתוח שני המודלים, הדגמתם ואפשרויות אימוצם בישראל. המודל הצרכני לשיתוף מקוון, שרווח בארצות הברית, עוסק ביחסים אנכיים בין הרשות לתושבים, במסגרתם תפקיד הרשות הוא לספק לתושבים רמה גבוהה של מידע ושירותים יעילים, ואילו התושבים אמורים לפקח על פעולות הרשות ולחלוק עמה מידע ומומחיות שיכולים לשפר את תפקודה. במסגרת זו, המאמר מנתח יוזמות מקוונות של אספקת מידע, איסוף מידע ומיקור קהילתי בארצות הברית. המאמר סוקר את המצב הנוכחי בישראל ומציע כיצד ניתן לאמץ את פרקטיקות המודל הצרכני בנוף המשפטי והפוליטי של ישראל. המודל היצרני לשיתוף מקוון, המיושם בכמה ערים גרמניות, מניח מערכת יחסים אופקית יותר, במסגרתה הרשות והתושבים הינם שותפים ליצירת מדיניות ולתושבים ניתנת האפשרות ליטול חלק פעיל בניהול וקבלת החלטות. כחלק מן המודל היצרני, המאמר מציג פרויקטים של שיתוף מקוון בתכנון המרחב העירוני ובהכנת התקציב העירוני בגרמניה. גם כאן, המאמר מתאר את תמונת המצב המשפטית והפוליטית הקיימת בישראל ומציע כיצד ניתן לקדם במסגרתה פרקטיקות של המודל היצרני.

תת-הפוליטיקה (Sub-Politics) וצרכנות פוליטית בישראל: מהזירה הפרלמנטאריה אל (שפע) השוק

מר עומרי שמיר, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב Shamiro1@zahav.net.il

במרץ 2008, שבועות ספורים לפני חג הפסח, הוכרז בציבור הדתי-חרדי חרם על רשת המרכולים "שפע שוק" החרדית בבעלותו של איש העסקים, דודי וייסמן. הסיבה המוצהרת לחרם הייתה פתיחתה בשבתות של הרשת האחות "החילונית", AM:PM, הפזורה ברחבי ת"א וגוש דן. קמפיין זה, אשר מתנהל עדיין בימים אילו, מצטרף לשני

קמפיינים נוספים שהתנהלו בתחום בעשור האחרון: החרם על חברת "אל על" בשל הפעלת טיסות בשבת והחרם על עסקים הפועלים בימי שבת במרכזי הקניות. קמפיינים אילו מבטאים את חוסר שביעות רצונו של הציבור הדתי-חרדי מצביונה הנוכחי של השבת במרחב הציבורי ואת חולשתה של המדיניות הציבורית בתחום. אימוץ אסטרטגיה זו, של חרם צרכנים, המוכרת בספרות כ"צרכנות פוליטית" מבטאת דפוס בלתי פורמאלי של השתתפות פוליטית או כפי שהגדירה בק, "תת-הפוליטיקה" (Sub-Politics), פוליטיקה הצומחת מלמטה במציאות שבה הזירה הפורמאלית איננה מספקת את הסחורה. צמיחתה של הצרכנות הפוליטית בישראל, כפי שיראה המחקר, מהווה תגובה לשינויים פוליטיים, תרבותיים וחברתיים הפוקדים את ישראל זה למעלה משני עשורים. שינויים אילו, כוללים מחד את העלייה בחשיבותם של כוחות השוק והתפתחותה של תרבות הצריכה הישראלית בעידן הגלובלי ומאידך את משבר המשילות ואת התעצמותה של הפוליטיקה האלטרנטיבית. במציאות זו צומחים יזמים חברתיים-פוליטיים המבקשים לחולל שינוי שלא באמצעות ערוצי ההשתתפות הפורמאליים אלא על ידי פנייה אל השוק כזירה פוליטית בלתי פורמאלית בה הכוח הצרכני הוא שם המשחק.

מהי הצרכנות הפוליטית, מהם סוגיה, מה טיבה, מי נוקט בה וכיצד?

גב לירון קנטי, המחלקה לממשל ופוליטיקה, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה ikanety@gmail.com
בשנה האחרונה, עלה נושא הצרכנות הפוליטית כנושא לגיטימי בשיח הפוליטי בישראל. חרם על חברה ספציפית, או על מדינה כלשהי בנוסף לקנייה במכוון מחברה, או ממדינה כלשהי, הן פעולות המוגדרות כצרכנות פוליטית. בחברה הישראלית קבוצות שונות מבצעות צרכנות פוליטית, כשהחברה המזוהה ביותר עם צרכנות זו הינה החברה החרדית (Shamir and Ben Porat, 2007). החברה החרדית מעצם היותה מגזר הומוגני, הינה חברה בעלת מאפיינים סוציו-דמוגרפים הדומים בקרב רוב חבריה. זאת לעומת החברה הישראלית הכללית, אשר הינה חברה הטרוגנית שמאפייניה השונים דורשים תשומת לב מחקרית נפרדת, וזאת בכדי להסביר את השוני באופן הצרכנות ובאופי הצרכן הפוליטי. על כן, שאלותיה המרכזיות של העבודה הינן, מי הם הצרכנים הפוליטיים והאם הצרכנות הפוליטית הינה המשכה של פעילות פוליטית חדשנית (לדוגמא, פעילות באינטרנט). המחקר חילק את הצרכנות הפוליטית לשני סוגים מרכזיים: מחד, צרכנות פוליטית חברתית ומאידך צרכנות פוליטית לאומית. להפרדה בין שני סוגי הצרכנות קיימת חשיבות מחקרית רבה, שכן היא נועדה לענות בצורה מפורטת יותר על שאלות המחקר. השערותיו הבסיסיות של המחקר הן כדלהלן: (1) הצרכנות הפוליטית תמצא במתאם גבוה עם משתנים סוציו-דמוגרפיים כגון מגדר (נשים), השכלה גבוהה, הכנסה גבוהה ומגורים באזור מרכז הארץ, (2) צרכנות פוליטית חברתית תמצא במתאם גבוה עם פעילות פוליטית חדשנית, (3) אידיאולוגיית ימין תמצא במתאם גבוה עם הצרכנות הפוליטית על בסיס לאומי. שיטת המחקר בעבודה זו התבססה על העברת שאלון שבחן הרגלי צרכנות בקרב מדגם אקראי של כ- 250 נבדקים. הממצאים הראו כי קיים שוני בין הצרכנים הפוליטיים והצרכנות הפוליטית שהם מבצעים. נמצא כי צרכנות פוליטית חברתית נלוות לפעילות פוליטית חדשנית ונמצאת במתאם גבוה עם אידיאולוגיה שמאלית. לעומתה, הצרכנות על בסיס לאומי כפי שהיא באה לידי ביטוי בהחרמה של מדינה עוינת, נמצאה במתאם גבוה עם אידיאולוגיה ימנית וצריכת חדשות דרך אמצעי מדיה מסורתיים (רדיו, עיתונים). היקפה הדומיננטי של הצרכנות הלאומית, לעומת הצרכנות החברתית מצביע על כך, שגם אם ה"דמוקרטיה מבעבעת" ויוצרת דפוסים של "פוליטיקה חדשה" (ישי, 2003), היא עדיין בנויה על גיוס משאבים אישיים לצרכנים לאומיים.

הקשר בין הון חברתי, דמוקרטיה מקומית והשתתפות פוליטית ברשויות מקומיות- המקרה של יהודה ושומרון

גב תהילה ברוכי, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון amur@bgu.ac.il
המחקר בוחן את השפעתו של ההון החברתי ורמת הדמוקרטיה מקומית, על רמת ההשתתפות הפוליטית של התושבים ביהודה ושומרון, בישראל (מחקר זה הינו חלק ממחקר גדול יותר, הנערך בכל אזורי הארץ). הון חברתי הוא נכס של החברה בה מדובר (ביליג, 2006). קולמן (1990) מסביר כי הון חברתי מבוסס על מערכת היחסים שבין בני אדם בחברה ומערכת הערכים בה הם אוחזים המשפיעים על אופן התנהגותם. במרבית המחקרים העוסקים בנושא, נבחן ההון החברתי בתנאי שלווה ושקט (ביליג, 2006). משום כך, מבקש מחקר זה למקד את הבחינה של השפעת ההון החברתי על השתתפות פוליטית דווקא באזורי יהודה ושומרון, אשר אינם עונים לקריטריון של "חיי שלווה ושקט". השערת המחקר היא, כי בישובים המצויים באזורים אלו, רמת ההון החברתי גבוהה יחסית, הן כתוצר של אורח חיים תחת איום ביטחוני (ברמות שונות) והן כתוצר של האידיאולוגיה המלווה את ההתיישבות שם. כפועל יוצא מכך, ההנחה היא כי רמת ההשתתפות הפוליטית תהיה גבוהה יותר בקרב נחקרים אלו, למרות שלעיתים הם נתפסים כחברה סגורה אשר אינה מעוניינת להיות מעורבת בפוליטיקה, מעבר לקידום האינטרסים שלה. מעיין לא פחות לבחון את מידת האמונה של תושבים אלה בערכים של דמוקרטיה מקומית וכיצד כל אלה משפיעים ומושפעים הדדית. משתני המחקר נבדקו באמצעות שאלון מובנה שהופץ בישובים ביהודה ושומרון.

שותפות נעלמות: על היעדרן של נשות ראשי הממשלה מהדיון האקדמי והציבורי בישראל

ד"ר אילן בן עמי, המחלקה לסוציולוגיה, מדע המדינה ותקשורת, האוניברסיטה הפתוחה ilanbe@openu.ac.il
משך שנים רבות הודרו נשות ראשי הממשלה מן הדיון האקדמי והציבורי בישראל (למעט זה הרכילותי), ומכאן שגם משמעויותיו החברתיות והפוליטיות של התפקיד שמילאו נשים אלה מעולם לא נבחנו לעומק. מאמר זה בוחן את הסיבות להיעדרן של נשות ראשי הממשלה מן הדיון הציבורי בישראל, וזאת למרות התפקיד המרכזי יחסית שמילאו – מי פחות ומי יותר – בחיי בעליהן, ומכאן שגם בחיי מדינת ישראל. בין הסיבות להיעדרן של אותן נשים מן הדיון הציבורי ניתן למנות את העדרה של מסגרת תיאורטית מקיפה לחקר תפקידן והשפעת נשות מנהיגים בעולם ('הכוח שמאחורי הקלעים'), את העדר החקיקה וחוסר מיסודו של תפקיד 'אשת ראש הממשלה' בישראל, את מבנה המשטר ושיטת הבחירות בישראל, אשר אינם שמים דגש על אישיותם ועל בחירותיהם האישיות – גם בנישואין – של מועמדים לתפקידים פוליטיים, ומעל הכול את מעמדן השולי של נשים בחברה הישראלית בכלל ובמערכת הפוליטית בפרט. כתוצאה מכל אלה סבלו רוב נשות ראשי הממשלה בישראל מדימוי ציבורי לא מחמיא (בלשון המעטה...), אך בעיקר מחוסר התייחסות לתפקידן ולהשפעתן על סדר היום הפוליטי של מדינת ישראל. 'הוצאתן לאור' של נשים אלה, אטען לסיכום, לא רק שתעשה עמן צדק היסטורי, אלא גם תתרום להבנה טובה יותר של פעילותם של בני זוגן, ראשי הממשלות לדורותיהם, ושל תהליכי קבלת ההחלטות שלהם.

מושב מיוחד: המלחמה שלא שודרה: יחסי תקשורת וביטחון בעידן מלחמות משודרות

יו"ר: עו"ד אלעד פופוביץ', חוקר ומנהל פרויקטים במכון למדיניות נגד טרור, המרכז הבינתחומי הרצליה וחבר הוועדה הארצית לענייני צבא וביטחון של לשכת עורכי הדין

המלחמה שלא שודרה : יחסי תקשורת וביטחון בעידן המלחמות המשודרות

עו"ד אלעד פופוביץ' popoe@walla.com

המלחמות בעידן השידור החי מתרחשות בו זמנית בשתי זירות, האחת בשדה הקרב והשנייה מלחמה על מוחות ולבבות הניטשת באמצעות כלי התקשורת ויעדיה הם עיצוב תדמיות ורכישת דעת קהל. שדה הקרב התקשורתי הולך ותופס נתח נכבד ברובד האסטרטגיה-רבתי של המלחמות השונות ולעיתים מזומנות ההכרעה בשדה זה הנה שוות ערך להכרעה המערכתית-אסטרטגית. מלחמת לבנון השנייה הייתה למעשה "המלחמה המשודרת" הראשונה של ישראל וככזו היא מהווה מקרה מבחן חשוב מעין כמוהו להתנהלות יחסי הגומלין בין הגורמים הצבאיים והאזרחיים האמונים על כלי התקשורת. במהלך המלחמה הומחשה ביתר שאת עוצמת השפעת התקשורת, תוך שימוש שני הצדדים הלוחמים בכלי התקשורת ככלים לניהול לוחמה פסיכולוגית. המלחמה סוקרה סיקור מקיף דרך עדכונים בלתי פוסקים וחשיפה ניכרת בזמן אמת בארץ ובעולם בכל אמצעי התקשורת הוותיקים (עיתונות, רדיו וטלוויזיה) והמודרניים (טכנולוגיה דיגיטלית, סלולארית ואינטרנטית) כאחד. להבדיל מהפתיחות התקשורתית הרבה שאפיינה את מלחמת לבנון השנייה, במבצע "עופרת יצוקה", מדינת ישראל הפגינה סגירות תקשורתית כמעט מלאה ושליטה צנזוראלית והסברתית צבאית הן על התקשורת הישראלית והן על מרבית המידע המשודר. מחד, ניתן לומר כי שליטה זו הביאה לכדי מידור, שמירה על ביטחון מידע וסיכול מאמצי האויב. מאידך, לשליטה הריכוזית באמצעי התקשורת היה חלק מהותי מהעובדה כי העולם כולו היה עד לתעמולה אותה הפיץ חמאס דרך ערוצי התקשורת הבודדים באופן "חופשי" ברצועת עזה – אל-ג'זירה ו- 'רמאטאן' ולא צפה במידע מאוזן מהשטח (למעט פרסומים מספר מטעם דובר צה"ל). מאמר זה בוחן את המערכת המורכבת של יחסי הגומלין בין צה"ל לתקשורת ובין התקשורת לצה"ל, מקום המדינה ועד ימינו בדגש על מלחמת לבנון השנייה ומבצע עופרת יצוקה. כן מנתחת השפעת מצב החירום הפורמאלי בישראל תחת העדר חוקה, על מערכת היחסים הצנזוראלית-דוברות צה"ל-תקשורתית. בין השאר מסתמך המאמר על חמשת הסכמי ועדת העורכים; פסיקה רלוונטית; ניתוח מקיף של דו"חות הביקורת והבדיקה שלאחר (ולפני) מלחמת לבנון השנייה; והתחקירים שלאחר מבצע "עופרת יצוקה".

דת, מדינה ומדיניות

יו"ר: ד"ר גיא בן פורת, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

"עד כמה "עבה" יכולה להיות הרב-תרבותיות? המקרה של מערכת החינוך החרדי לבנים"

מר אהוד (אודי) שפיגל, מכון ירושלים לחקר ישראל והמרכז הבינתחומי הרצליה udispie@walla.com
לפני שנים דנה שרת החינוך לשעבר פרופ' יולי תמיר במושג של 'רב-תרבותיות עבה' (תמיר 1998). היא הבחינה בין רב-תרבותיות דקה המתייחסת לתרבויות ליברליות לבין רב-תרבותיות עבה המשותפת לתרבויות ליברליות ולתרבויות שאינן ליברליות. היא ראתה בזמנו ברב-תרבותיות העבה את האתגר המרכזי במציאות הפוליטית המודרנית, כאשר התייחסה לקשיים העולים במערכות החינוך במדינות המערב. מחקר שבחן את מאפייניה של מערכת החינוך החרדי לבנים (במסגרת מכון ירושלים) מלמד כי היא מציבה אתגר אמיתי לתפיסה הרב-תרבותית העבה, שאינו מתיימר להגיע להסכמה על ערכי החינוך הבסיסיים (תמיר 1998, 85), במיוחד אם רואים בה מימוש מוצלח של תפיסה זו: הגידול שחל בחברה החרדית בישראל, במקביל להתחזקות תהליכי הגלובליזציה בישראל, רק מצדיק על פניו את ההתבדלות

הקיצונית המאפיינת מערכת זו. אולם, הוגיה של הרב תרבותיות והוגים אחרים בחשיבה הפוליטית, מציגים דרישות יסוד מקבוצת המיעוט לקיום ההסדר הרב-תרבותי. דרישת המגוון. דרישה זו גורסת כי ראוי לתמוך באוטונומיה במוסדות של קבוצת מיעוט תרבותי כאשר אלה מבטיחים כי לתלמיד יהיו מגוון נאות של אפשרויות מוסריות לעיצוב חייו הפרטי. (Raz 1986). דרישת הפרודוקטיביות. דרישה זו עסוקה בחשיבות ההיבט הכלכלי ובמגוון אפשרויות החיים להם נדרש הפרט. ניתן להצדיק מתן אוטונומיה למוסדות החינוך לפי מידת היכולת של תרבות המיעוט להנחיל לפרט החבר בהן פרקטיקות שיאפשרו לו להתפתח ולצבור הון בחברה הכללית. דרישת הערכים המשותפים. דרישה זו מתמקדת בהקניית ערכים משותפים מינימאליים, דרך יצירת 'תוכנית ליבה' שתכשיר את הילדים להיות אזרחים בוגרים במדינה. דרישת המשחק ההוגן. דרישה זו, המתבססת על תפיסות של 'אמנה חברתית', מניחה כי ראוי שאנשים יקדמו את האינטרסים שלהם, רק בהתאם להגבלות ולחוקים שנקבעו על ידי כלל הפרטים, בהנחה שהמוסדות השלטוניים פועלים באופן צודק (Rawls 2001). מוסדות החינוך החרדיים לבנים מתקשים לעמוד בכל אחת מארבעת הדרישות. הרי לנו אתגר העולה מאחד ממוקדי ההצלחה של 'הרב-תרבותיות העבה' בישראל: מצד אחד מצויה הצלחתה של מערכת החינוך החרדית לבנים, מלמדת כי ניתן לקיים מערכת חינוכית גדולה של 'תרבות משנה'. מצד שני, הצלחה זו נעשית (אולי) בגלל שלא מקיימים במסגרת מערכת זו את הדרישות המינימאליות, המאפשרות להצדיק תמיכה במערכות כאלה. בהמשך לכך, הצלחה זו מאיימת לפגוע בדמוקרטיה, להעיב על המסגרת הקולקטיבית הלאומית ואולי אף לפגועה בעתיד בקיומה. אנו מוצאים כי כישלון 'הרב תרבותיות העבה' מצויה דווקא בעצם הצלחתה, כפי שחוותה זאת שרת החינוך לשעבר בניסיונותיה להרחיב את מעורבות המדינה במערכת זו. אפשר כי "העובי של הרב-תרבותיות" הקיים יצטרך להשתנות בטרם יבצר איום משמעותי על יציבות הדמוקרטיה בישראל.

מעקף "סטאטוס קוו": מדיניות ציבורית עכשווית ביחס לחרדים בישראל"

מר גלעד מלאך, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית giladma@gmail.com

הקהילה החרדית בישראל הינה קבוצת מיעוט ייחודית: מיעוט דתי הזהה בדתו לקבוצת הרוב ומיעוט חלש מבחינה כלכלית בעל עוצמה פוליטית רבה. המודל הקלאסי לניתוח מערכת היחסים הפוליטית בין המדינה לחרדים בדור הראשון למדינה קשור בפוליטיקה ההסדרית שהתבטאה במדיניות ה"סטאטוס-קוו". מדיניות זו התבטאה ביחס לחרדים בתחומים של גיוס לצבא, תמיכה בבחורי ישיבות ואוטונומיה בחינוך. המשך מדיניות הסטאטוס-קוו במצב של חברה חרדית גדלה והולכת ובעלת כוח פוליטי רב הביא בשנות התשעים ובשנים האחרונות למציאות משברית. הדבר התבטא בדיון מחודש בגבולות האוטונומיה החרדית, בהצלבת השסעים (חרדים-ימין, חילוניים-שמאל), באקטיביזם שיפוטי ובעליית ונפילתה של מפלגת "שינוי". הסיטואציה המשברית הביאה לניסיון להגיע להסדרים החורגים מהסדרי הסטאטוס-קוו אך מבלי להגדירם ככאלו. כך הושגו בשנים האחרונות פתרונות חדשים בתחומים של גיוס לצבא, תעסוקה והשכלה גבוהה. הללו חוללו שינוי מדורג בחברה החרדית ואפשרו את התבססותה של חברה חרדית מודרנית בצד חברת הלומדים. הרצאתי תצביע על עקרונות מרכזיים של הסדרים אלו ותבחן את יעילותם: מכפייה להיות: מניסיון (וכישלון) לחקיקה המחייבת את כלל המגזר החרדי, אל חקיקה ומדיניות שמטרתם לאפשר לאותם חרדים המעוניינים בכך להשתלב בצבא, בהשכלה גבוהה ותעסוקה. מהאידיאולוגיה אל הכיס: ממאמצים ליצור שינוי אידיאולוגי בחברה החרדית ביחס למדינה, ללחץ על ה"כיס" החרדי והקטנת תמיכת המדינה במטרה לייצר שינוי. מהסדר פוליטי ליוזמות "מן השטח": המערכת הפוליטית החרדית מייצגת את הכוחות השמרניים בחברה החרדית. הסדרים רבים נעשו באמצעות יוזמות "מן השטח" (חרדיות) או של גופי מדינה (צבא, מל"ג) בלא מעורבות של דרגים פוליטיים חרדיים פורמאליים. ההרצאה תתמודד כמו כן עם שני אתגרים מרכזיים שעומדים בפני מדיניות זו: מתקפה שמרנית: התנגדות תקיפה לשינויים של קבוצת ה"ליבה" החרדיות והחרפת העימות הן עם החברה החילונית והן עם ה"צווארון הכחול" החרדי החדש. מידת השינוי: האם השינוי שנוצר בקרב הקבוצה החרדית המודרנית עומד מול קצב הגידול של החברה החרדית? ובאופן נוסף, הייתכן שמספר ה"חרדים המודרניים" הנו גבוה אך שיעורם בכלל החברה החרדית נמוך?

"שובר שוויון? רקונסטרוקציה של שוויון מגדרי בחברה רב-תרבותית מעיון בהעצמת נשים חרדיות"

ד"ר מרים (מירי) בנטואיץ', מרכז גילה לחינוך אזרחי ודמוקרטיה, האוניברסיטה העברית mbentwich@gmail.com

אחת מן הבעיות המהותיות שעמן נאלץ להתמודד השיח אודות רב-תרבותיות בפילוסופיה הפוליטית בת-זמננו הינה המתח הקיים בין הרצון לסייע לקבוצות מיעוט רב-תרבותיות בחברה הליברל-דמוקרטית לשמור על ייחודן ומורשתן התרבותית, לבין היותה של מורשת זו כרוכה פעמים רבות בהיעדר שוויון מגדרי. הגם שהשיח אודות רב-תרבותיות, בכלל, וסוגיית ה"מיעוט בתוך מיעוט" (ובכללה השוויון המגדרי) הוא עשיר, מגוון ורב-קוטבי, הנחת היסוד שעומדת בבסיסו היא שהמאבק לשוויון מגדרי נסב על הגברת הזהות או הדומות (sameness/similarity) בין נשים לגברים באשר לזכויותיהם. המחקר המוצע מבקש להצביע על אפשרות קיומו של מודל משלים להתמודדות עם האתגר המדובר, אשר מקטין מלכתחילה את המתח האמור ע"י שינוי תפישת מושג השוויון המגדרי. מודל זה, מושתת על הבניה מחודשת חליפית לרעיון השוויון המגדרי בהקשרן של קבוצות מיעוט רב-תרבותיות במושגים של "שוונות" (difference). הבניה זו מחד מבוססת על שילוב בין שני סוגי תיאוריה פמיניסטית (פמיניזם פוסט-קולוניאלי ופמיניזם תרבותי), ומאידך, צומחת ומושתתת על עיון מחודש בהעצמתן של נשים חרדיות בישראל. כך, התבוננות

בתהליכי העצמתן של נשים חרדיות בתחומים של חינוך והשכלה, לצד יציאה לעבודה מבעד ל"משקפיים" המשלבות בין שני סוגי הפמיניזם הללו, דווקא מדגישה את יתרונה של הבנת מושג השוויון המגדרי במונחים של שונות, בכל הנוגע להעצמתן העמוקה יותר של נשים אלו. שכן התבוננות שכזו, מחד מדגישה את התקיימות תהליך דיאלקטי דו-כיווני בין הרצון ל"הפרדות" הקהילה החרדית מהחברה החילונית/מסורתית שב"חוץ", אגב חיזוק אופייה הפטריארכאלי של קהילה זו, לבין ה"הטמעה" של נוהגיה וערכיה של החברה ה"חיצונית" בתוך הקהילה המדוברת, אגב חתירה תחת המסד הפטריארכאלי של קהילה זו. מאידך, טוען המחקר, דווקא הניסיון המצטבר מהתהליך הדינאמי שמתחולל בתחומים הללו מלמד ש"הטמעה" המבוססת על הענקת שימת לב לשונותו של ה"קול הנשי" בקונטקסט החרדי, לא רק שמתקיימת אלא שהיא צועדת יד ביד עם תהליכי עומק משמעותיים יותר של העצמת כוחן של הנשים ופירור של הסדר הפטריארכאלי של הקהילה אליה הן משתייכות.

"לתפוס את היום: חילוננו של המרחב הציבורי בישראל"

ד"ר גיא בן פורת, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון בנגב gbp@som.bgu.ac.il
שחיקתם או התפרקותם של הסדרי הסטאטוס קוו בישראל אינם מתחוללים על ציר חד-ממדי המוביל לחילון של החברה או למהלך פוליטי של הפרדה בין דת ומדינה אלא כ"בריקולאז'" של התנהגויות, אמונות וערכים. במסגרת זו פועלים גם יזמים חילוניים המסמנים לעצמם מטרות שונות ומונעים מאינטרסים שונים אשר המשותף לכולם היא הרחבת הפעילות מחוץ למסגרת הפורמאלית. לשון אחר, אופי הפעולה איננו רק ניסיון להשפיע על נבחר הציבור ולשנות את אופי החוק אלא נקיטת יוזמות הקובעות עובדות ומשנות את אופי המרחב הציבורי הלכה למעשה. יוזמות אלה הן לעיתים קרובות תגובה לקיפאונה של המערכת הפוליטית, אבדן התקווה להשפיע בהליכים הפורמאליים או ניצול הזדמנויות כלכליות-חברתיות לחולל שינוי אישי, מקומי או ארצי.

האם ההלכה יכולה להכיל את המדינה? שאלת הגיור כמקרה מבחן

מר נתנאל פישר fishernetanel@gmail.com

הקמת מדינת ישראל הציבה בפני היהדות הדתית אתגר משמעותי. לכאורה הייתה המדינה משאת נפשו של העם היהודי מזה אלפי שנים. לראשונה זכה העם היהודי במדינה עצמאית, בהגדרה לאומית ובהקמת חברת רוב יהודית שתרכובה ושפתה הינם יהודיים. ברם, העובדה שמדובר במדינה לאום חילונית שנוסדה על ברכי כפירה במסורת הדתית, הציבה סימני שאלה רבים בנוגע להתייחסות הדתית כלפיה. להתייחסות זו שני היבטים הכרוכים זה בזה: היבט תיאורטי הכולל את ההתייחסות האידיאולוגית למדינה ולמוסדותיה, וללאומיות החילונית העומדת ביסודה. התייחסות זו מנביעה גם היבט מעשי במובן של הסדרת חיים דתיים במדינת ישראל. בהרצאה זו ברצוני לבחון את שאלת הגיור כמקרה בוחן לאופן שבו היהדות הדתית מנסה להתמודד עם האתגר הנוצר מקיומה של מדינה יהודית חילונית. לטענתי האופן שבו הקהילה הדתית ומנהיגיה נגשים לפתרון אתגר זה, מלמדת על יכולתה ונכונותה של ההלכה להתמודד עם אתגר קונקרטי המשקף שאלות אידיאולוגיות ומעשיות כאחד, כפי שאפרט להלן: אתגר הגיור מעלה מספר שאלות עקרוניות: כיצד מוגדרת הזהות היהודית הקולקטיבית והאישית במדינת ישראל? האם הזהות מבוססת על ההגדרות הדתיות הקלאסיות או שמא יש מקום גם להגדרות פוליטיות ולאומיות רחבות יותר? בנוסף, הצטרפותם של עולים לא-יהודים ממוצא יהודי, המבקשים להיטמע בחברת הרוב היהודית בישראל, מעלה את השאלה מהם דרכי ההצטרפות הלגיטימיות מנקודת מבט דתית. זאת ועוד: העובדה כי בישראל יש למסד הדתי מעמד ממלכתי, ולהלכה יש תוקף חוקי בכל הנוגע לענייני המעמד האישי, מחייבת לכאורה את רבני הממסד לתת פתרונות מעשיים לעולים הלא-יהודים. בהרצאה אבקש לבחון כיצד ניגשים רבני הממסד לחפש מוצא לבעיה זו: האם אכן מעמד הממלכתי מחייב אותם למצוא פתרונות? האם יש מקום לשיקולים פוליטיים-מדינתיים בתוך השיח הדתי או שמא השיח נשאר צר ופנים-קהילתי? התשובות לשאלות אלו עשויות לדעתי לשפוך אור על היבטים תיאורטיים במחשבה הפוליטית היהודית המודרנית, אך גם לבחון את דרכי ההתמודדות עם סוגיה קונקרטית העומדת על סדר יומה של החברה בישראל.

אחריות ציבורית

יו"ר: ד"ר אסף מצקין, בית ספר לאודר לממשל, המרכז הבינתחומי הרצליה
ד"ר אורי ארבל-גנץ, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן

אחריות ציבורית – הגדרות ועקרונות יסוד

ד"ר אורי ארבל-גנץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן oargana@gmail.com
היעדר נורמות של נשיאה באחריות ציבורית בישראל מחד, והתגברות נוכחותו של המשפט ובית המשפט העליון בזירה הפוליטית ובשיח הציבורי, מאידך, הביאו לכך שתכניה של האחריות הציבורית שואבים רובם ככולם מדוקטרינות משפטיות. אולם המושג "אחריות" עשיר יותר ורב פנים הרבה יותר מאשר התייחסותו של בית המשפט אליו. הוא שואב ממקורות רבים החיצוניים לנושא באחריות, כגון תרבות, נורמות חברתיות, מסורת, דת, משפחה, אתיקה וכיצא באלה, אך לא פחות מכך גם מתפיסותיו הסובייקטיביות הפנימיות של הפרט הנושא

באחריות. הכרה בכך מביאה לפרדוקס מאחר ובה בעת ישנה זליגה והשפעה בין שני המקורות האמורים (החיצוניים והפנימיים) כמו גם סתירה ומחלוקת ביניהם שאין ליישב אותה באופן מוסכם אלא באמצעות המשפט. יוצא כי בג"ץ הפך להיות סרגל המדידה היחיד להגדרתה של האחריות הציבורית בעוד שיתר כלי ההערכה קהו עד כדי היעדרותם המוחלטת מהשיח הציבורי ובעיקר מהקשר שבין הציבור ובין אלה שנשלחו על ידו לייצגם. לטענתי, יש בכך חרב פיפיות אשר זה מכבר התהפכה והחלה גודעת כל יכולת ציבורית וחינוכית, שאינה כרוכה במעורבות של בית המשפט, לבקר את אנשי הציבור ולחייבם בנשיאה באחריות ציבורית באופן מעשי ובעל תוכן של ממש. על רקע אלה אציג את גישתי אשר לעקרונות הבסיסיים של האחריות ואת ביטוייה השונים בהקשר הציבורי בהתבסס על מקורות שונים ביניהם התנ"ך, הספרות ואף הבלשנות. אעמוד על הפער התמידי בין המחייבות להגדרות המשפט ובין המחויבות למצפון ולתפיסות האישיות של הנושא בתפקיד הציבורי. אסיים במקומו של אמון-הציבור בביטוייה ההתנהגותיים של האחריות הציבורית.

חינוך לאחריות ציבורית: תפקידה של מערכת החינוך בהקניית אחריות ציבורית

ד"ר אסף מצקין, בית ספר לאודר לממשל, המרכז הבינתחומי הרצליה matskin1@walla.com
חינוך הוא כלי משמעותי ביותר להפנמת ערכים בכלל וערכי אחריות ציבורית בפרט. מאחר וכל מורה מקצועי הוא מחנך, למורים כמורי האזרחות על אחת כמה וכמה חשיבות בהדגשת האחריות הציבורית. מעבר ליצירת אקלים שבמהותו האחריות הציבורית, תפקיד המורים ברמה המיידית הוא שנושא האחריות הציבורית בדגש על אחריות נושאי המשרות הציבוריות - יעלה על סדר היום. המטרה בכך היא כפולה: א. מחנכים אנו את דור העתיד של המנהיגים ב. חינוך לאזרחות פעילה - בסיס הידע הוא התנאי ההכרחי להשתתפות פוליטית. תכניות הלימודים הפורמאליות כיום בבתי הספר התיכוניים, אינה מקצה חלק נפרד לנושא האחריות הציבורית על ההיבטים הנוגעים לאחריות של נושאי משרות ציבוריות. קיימים חלקים בתכנית הלימודים באזרחות כגון עבריינות שלטונית (מושג שנוי במחלוקת שהוא למעשה "שחיתות פוליטית"), עקרון הגבלת השלטון כולל מנגנוני פיקוח ובקרה אולם - היבטים אלו מציגים בעקיפין את נושא האחריות הציבורית מתוך ההיבט השלילי של "לא תעשה".

אחריות ציבורית של נבחר ציבור – מבט מבפנים

חה"כ משה מוץ מטלון, ישראל ביתנו

אחריות ציבורית היא ערך אשר בראשיתו של דבר ובסופו נקבע על פי אמות מידה סובייקטיבית. נבחר הציבור הוא אשר יגדיר לעצמו את מהות תפקידו הציבורי, כשליח של ציבור. לתפיסתי, ההגדרה האישית שלי את האחריות ציבורית נובעת מתוך ראייה מנהיגותית, חינוכית, כלכלית, מוסרית וביטחונית. מתוך העדפה של טובת הכלל על פני אינטרסים צרים, סקטוריאליים, מפלגתיים או אישיים. אולם מנגד, דווקא ראייה זו היא שמעמידה בפני נבחר הציבור דילמה לא פשוטה נוכח המחויבות למפלגה, לאינטרסים פוליטיים ולצורך בפשרות עקב אילוצים שונים. מצד אחד האחריות הציבורית היא האמינות האישית, קביעת חזון בו אני מאמין, הצבת יעדים מתאימים ובחירת הדרך ושליבה להשגת והגשמתם. ומאידך, באחריות הציבורית מקופלת גם חובתי לממש המצע שהוצג לבוחרים ואת ההבטחות שניתנו להם ערב הבחירות; מחד, אחריות ציבורית פירושה נגישות לאיש הציבור באמצעים שונים כמו מפגשים אישיים, התכתבויות, מיילים וכד', ומאידך – אחריותו הציבורית מחייבת את נבחר הציבור להכריע בסוגיות השונות לגופן ולא לגופם של האנשים שפנו אליו. הבנתה של הדילמה ופעמים רבות של הסתירה הגלומה בה מחזירה אותנו לנקודת ההתחלה: האחריות הציבורית היא ביטוי של העולם הערכי הסובייקטיבי של האדם, של נבחר הציבור בתפקידו הציבורי. בתפקידי השונים כנבחר ציבור – במועצת העיר הרצליה, כיו"ר ארגון נכי צה"ל וכיום כחבר כנסת – הקפדתי ועודני מקפיד להיות מי שאני, תוך שמירה על יושרה, להודות בטעויות, להפיק לקחים ולזכור תמיד שאני פועל לא רק בשמי שלי אלא כשליח של שולחיי. בראש ובראשונה - לתת תמיד מענה לאזרחים באשר הם ולא לחמוק לעולם מהאמת.

תקשורת ומחאה ציבורית

יו"ר: ד"ר דודי מקלברג, מכללת שנקר

"לשרוף חזייה או לראות טלוויזיה?" כיצד הצפייה בסדרות דרמה נשיות משפיעה על המודעות

הפמיניסטית של הצופים בהן?

גב אפרת דסקל, האוניברסיטה העברית efrat.daskal@mail.huji.ac.il

אין לזלזל בחשיבותה של מודעות פוליטית. זו נמצאה תורמת לתחושת חוללות בקרב אזרחים ומעניקה להם מוטיבציה לפעול למען שינויים בחברה. ביחס למגדר, מודעות פוליטית מגדרית (להלן: מודעות פמיניסטית) הוכחה כמשנה את התפיסה והפרשנות של חיי היום יום, תורמת לשינוי עמדות בנושאים פוליטיים ומעודדת פעילות ציבורית בכל הקשור למעמד נשים בחברה. מחקרים בנושא הראו כי מודעות זו נוצרת ומתחזקת בעקבות אירועי חיים משמעותיים, בעקבות השתתפות בקורסים אקדמיים ואף בעקבות חשיפה לטקסטים תקשורתיים וסוגיה זו ניצבת במוקד המחקר. מחקר זה בוחן כיצד הצפייה, בסדרות דרמה העוסקות בסוגיות נשיות, משפיעה על המודעות

הפמיניסטית של הצופים וזאת תוך התמקדות במנגנונים רגשיים המתווכים השפעה זו. הבחירה בתכנים בדיוניים ולא חדשותיים אינה מקרית. בחברה בה תכני בידור הם התכנים הנצפים ביותר ותוכניות סאטירה ואירוח קובעות את גורלם של אנשי ציבור, ראוי לבחון לעומק את השפעתם הפוליטית של אלו על הצופים. לשם כך, נערך ניסוי אחרי בלבד (מערך פקטוריאלי 2×2) בקרב סטודנטים ($n=96$). כל קבוצה צפתה בפרק אחד מסדרות הטלוויזיה: "בנות גילמור", "באפי קוטלת הערפדים", "האנטומיה של גריי" ו"עקריות בית נאשות". בכל פרק הוצג סיפור של אישה המתמודדת עם בעיות אופייניות לנשים בחברה המערבית: איזון בין קריירה ומשפחה, קשיים בגידול ילדים, בעיות כלכליות של אם חד הורית ודיכוי במקום העבודה. הקטעים נבדלו זה מזה באופן הצגת האישה בסיפור כאחראית או כלא-אחראית לבעיה ולפתרונה. במחקר נמצא כי כאשר הגיבורה הייתה אחראית לבעיה או לפתרונה, היא עוררה בקרב הצופים רגשות הזדהות ואלו תרמו למודעות הפמיניסטית של הצופים. לעומת זאת, כאשר הגיבורה לא הייתה אחראית לבעיה או לפתרונה, היא עוררה בקרב הצופים רגשות חמלה ואלו פגעו במודעות הפמיניסטית של הצופים. לצד זאת, ובניגוד למשוער, לא נמצא קשר ישיר בין אופן הצגת הגיבורה לבין המודעות הפמיניסטית של הצופים. ממצאים אלו שופכים אור ראשוני וחדשני על פוטנציאל ההשפעה הפוליטית הגלום בתכנים בידוריים תוך התמקדות במנגנון ההזדהות כמנגנון המתווך השפעה פוליטית של טקסטים תקשורתיים והמחקר דן בהשלכות הפוליטיות והחברתיות של ממצאים אלו.

עיצוב פוליטי של דימויי נשים: תפקידו של עיתון תנועת שש 'יום ליום' בעיצוב המודל הנשי

ד"ר ענת פלדמן, המכללה האקדמית אחווה, afeldman@macam.ac.il

תנועת שש מבקשת באמצעות הצבת מודלים לשקם את החברה המזרחית החרדית, שחלק נכבד ממנה נמצא במעמד סוציו אקונומי נמוך. עיתון המפלגה, 'יום ליום', הוא כלי הביטוי שבאמצעותו משווקת השקפת העולם של הנהגת המפלגה, החל למן מנהיגה הרוחני הרב עובדיה, שריה וחברי הכנסת שלה וכלה בפוליטיקאים ורבנים מקומיים. תפקידו של העיתון הפוליטי הוא הן להביא את עמדות המנהיגים והן לחנך את ציבור האוהדים. לפיכך מעניין לראות כיצד מבקש העיתון לעצב את דמותה של האישה החרדית הספרדייה בת זמננו. התפקיד שלקח העיתון על עצמו הוא כפול: הצבת מודלים לחברה השסניקית ומאבק פנים חרדי מול החברה החרדית האשכנזית. לפיכך מרחב ההרצאה ישיק לתחום המעגל הפנימי בלבד, שבו פועלת תנועת שש אל מול ההתנגדות התוקפנית של החברה החרדית האשכנזית לתמורות הזמן. ההרצאה תעסוק בהיבטים הבאים, כפי שהם משתקפים בעיתון 'יום ליום': עידוד ההשכלה המקצועית והאקדמית. מודל האישה האידיאלית: פעילת ציבור, משכילה, מעורבת בקהילה, קריירה ודעתנית.

הפוליטיקה של הלינקים: רשת הקישורים בין ארגוני מחאה ישראלים כמקרה מבחן

גב' קרן סרנו, האוניברסיטה העברית keren.sereno@mail.huji.ac.il

הקישור (link) הוא מאפיין ייחודי של רשת האינטרנט כבר מראשיתה, אולם רק לאחרונה הוא הפך למושא מחקר בנוגע למשמעויותיו והשלכותיו החברתיות והפוליטיות בקרב ארגוני מחאה (Bidder & Park, 2008; Shumate & Dewitt, 2008; Shumate & Lip, 2008; Rogers & Ben-David, 2008; Rogers, 2004; Park & The wall, 2000; Rogers & Mares, 2003). הקישור, בהיותו מנגנון סלקציה, מבטא הכרה ואמון ומצביע על קשר סימבולי בין שתי ישויות, קשר שלעיתים יכול להיות מגובה גם בשיתופי פעולה ממשיים. אי אפשר להמעיט בחשיבות של הקישור במציאות שזה הנראות המקוונת, תהליך חיפוש המידע, והדיון הציבורי נקבעים על סמך הדירוגים של מנועי החיפוש, התלויים בין היתר בכמות הקישורים המצביעים לאתר מסוים. הצורך בקישור על מנת להשיג נראות ברשת האינטרנט הוא אפילו יותר דחוף בקרב קוראי התיגור. המחקר הנוכחי מנסה לשפוך אור על אחד מהדיונים התיאורטיים והאמפיריים המתנהלים כיום ביחס לאופיו של הקישור ככלי פוליטי- האם הקישור הוא המשכו הישיר של "העולם האמיתי" (הלא מקוונן), או האם ניתן לתפוס אותו כפרקטיקה פוליטית חדשה ונפרדת, הודות לעלותו הנמוכה וקלות יצירתו. המחקר הנוכחי תורם לספרות הקיימת בשתי דרכים חלוציות: ראשית, על סמך ניתוח לינקים של 90 אתרים של ארגוני מחאה ישראליים נבנתה טיפולוגיה של אסטרטגיות קישור. נמצאו 4 אסטרטגיות קישור: "מתבודדים", "מסתגרים", "שכנים" "מכלילים". יתרה מזאת המחקר הנוכחי מנתח 15 תחומי מחאה, ואינו מתמקד רק ברשת חד נושאית אחת. התרומה השנייה של מחקר זה נובעת מ-29 ראיונות עומק שאפשרו לי לעמוד לעומר על טיב הקשרים הלא מקוונים בין הארגונים שבמדגם, ועוזרים לי להשוות את הפוליטיקה המקוונת עם הפוליטיקה המתנהלת מחוץ לרשת. על מנת להבין את הבחירה של ארגון באסטרטגיית קישורים אחת על פני אחרות, ואת הבחירה לאלו ארגונים/ אתרים בדיוק לקשר, חייבים לזכור שהרשת היא רק זירת פעילות אחת שבתוכה פועלים שחקנים פוליטיים. לפיכך, ראיונות העומק לא רק חשפו את המניעים והסיבות המשפיעים על בחירת הלינקים בכל ארגון (רמת המיקרו), אלא הם חשפו גם את נורמת ההתנהלות המקוונת המקובלת בתוך כל אשכול מחאה בפני עצמו וכן הצביעו על נקודות דמיון ומאפיינים זהים של ארגונים מתחומי מחאה שונים שבחרו באותה אסטרטגיית קישורים (רמת המאקרו). ממצאי המחקר מראים שהאינטרנט משעתק פרקטיקות והיררכיות הקיימות מחוץ לרשת, כלומר: 1) ארגונים נוטים לקשר לארגונים שמקיימים איתם יחסי עבודה, או חברים איתם באותן קואליציות. 2) רוב ארגוני המחאה מקשרים לארגונים מאותם אשכולות מחאה הנתפסים על ידם כקרובים ורלוונטיים. 3) ארגונים

רדיקאליים מקבלים פחות קישורים. 4) ארגונים חלשים (במימדים כגון: משאבים כספיים, גודל, ידע טכנולוגי ועוד) נוטים לבחור באסטרטגיה קישורים מתבודדת, ובמקביל הם גם זוכים לפחות קישורים.

הגירה בינלאומית ומדיניות הגירה במדינות מפותחות יו"ר: **מר צביקה ליבמן** המחלקה ליחסים בינלאומיים, אוניברסיטת חיפה

"כשהפזורה הופכת למכשול: התגובה השלילית של הפזורה הארמנית לתהליך השלום בין ארמניה וטורקיה"

ד"ר גליה לינדנשטראוס מכון דיוויס ליחסים בינלאומיים, האוניברסיטה העברית
gallia.lindenstrauss@mail.huji.ac.il

The involvement of diasporas in peace processes related to the homeland is usually categorized as either "positive" or "negative" involvement. When explaining "negative" involvement, some point to the identity-related issues that cause non-compromising views among diasporic members. In the paper I advance the claim that major developments in the homeland force the Diaspora to reflect on identity matters, and that this reflection can cause resentment in the Diaspora and even result in its taking measures to reverse such developments. This issue is closely related to the concept of "ontological security", that is, the idea that routine in the relations with significant others (here, the relations between the Diaspora and the members of the ethnic group in the homeland) contribute to a constancy in the sense of identity. In order to demonstrate the claims, I will discuss the case of the Armenian Diaspora and the ongoing negotiations between Armenia and Turkey. The protocols signed by Turkey and Armenia on October 10, 2009 to establish diplomatic relations were received by most Armenian diasporas organizations with resentment, more than in Armenia itself. Two specific clauses raised an outcry. The first was the establishment of a joint historians' subcommittee for examining the historical differences between the countries versus Armenia's insistent opposition to any questioning of the labeling of the events of 1915 as genocide. Second, over the years the Turks were afraid that the principle of recognizing the genocide would generate Armenian territorial demands in eastern Turkey. Armenia, since gaining independence, has refused to officially recognize the border between the two countries. Now as part of the protocols, Armenia was prepared to recognize the demarcation. Since achieving Turkish recognition of the genocide is a constitutive element of Armenian diasporic identity, the diasporic organizations find it hard to accept negotiations with Turkey without such recognition. Thus, acknowledging identity-related issues can help in explaining the resentment to the negotiation process among most Armenian diasporic organizations.

"עיצוב מדיניות חוץ כלפי מדינות מוצאם של מיעוטי הגירה – המקרה של מיעוטי ההגירה המוסלמים באירופה לנוכח האסלאם הרדיקלי"

מר צביקה ליבמן, המחלקה ליחסים בינלאומיים, אוניברסיטת חיפה libmank@netvision.net.il

מדיניות של אירופה כלפי מדינות המזרח התיכון 'הגדול' מושפעת משני גורמים משולבים. הגורם הראשון וחיצוני לאירופה. האסלאם הפונדמנטליסטי והרדיקלי הגלובלי משפיע על אירופה בכמה מימדים עיקריים: (1) באיומים גלויים כלפי אירופה; (2) בהשפעתו על התפתחות האסלאם הפונדמנטליסטי ורדיקלי בקרב מיעוטי ההגירה בתוך אירופה; (3) בערעור את היציבות במזרח התיכון ובפגיעה באינטרסים החיוניים של אירופה. הגורם השני הוא פנימי בתוך אירופה. 'מיעוטי ההגירה המוסלמים' משפיעים על מדיניותה של אירופה כלפי המזרח התיכון (מדינות מוצאם) בשל שינויים במאפייניהם בעיקר (1) במימד הדמוגרפי; (2) בדפוסי זהותם; ו (3) בדפוסי התערותם - בכל אלו דומה כי התפיסה האירופאית היא כי נוצר בה איום מבפנים המחייב שינויים במדיניות. אירופה בהיותה בשכנות קרובה למזרח התיכון מושפעת מבעיות הנובעות מן השילוב שקיים בין 'מיעוטי הגירה מוסלמים' לבין האסלאם הפונדמנטליסטי והרדיקלי. מצד אחד, הפכה אירופה יעד הגירה מרכזי למהגרים מוסלמים שהתבססו בתוכה כמיעוטים והיו 'אבן שואבת' להגירה נוספת ובלתי-פוסקת מן המזרח התיכון. למיעוטים אלו, בגלל מאפייניהם המיוחדים, השפעות רחבות על מדיניות הפנים ומדיניות החוץ של אירופה ומדינותיה, במיוחד כלפי מדינות מוצאם – המזרח התיכון. מצד שני, האסלאם הפונדמנטליסטי ורדיקלי לחל מזה עשורים, כמו במעבר נזלים בכלים שלובים, אל מיעוטי-הגירה מוסלמים בתוך אירופה והשפיע על דפוסי זהותם ודפוסי התערותם – עד כי המיעוט הגדול באירופה היה לגורם שנתפס כזר ומנוכר לערכי היסוד של אירופה ומדינותיה. כך שני גורמים יסודיים משולבים ביניהם, האחד פנימי והשני חיצוני, השפיעו ומשפיעים על מדיניותה המורכבת של אירופה כלפי המזרח התיכון. אירופה במדיניותה נאלצה להתחשב בשני גורמים אלו, ולפיכך היא נוקטת מזה שנים בזירות רבה בצעדיה

המדיניים. במדיניות הפנים, מנסים באירופה למנוע ולמתן אסקלציות הנובעות מיעוטי ההגירה מתוך התחשבות ברגשותיהם ועמדותיהם של מדינות מוצאם. במדיניות החוץ, ה-EU והמדינות החברות מקיימות שותפויות מגוונות עם המדיניות המוסלמיות המזרח התיכון במטרה למנוע את התפתחותו של האסלאם הפונדמנטליסטי והרדיקלי הגלובלי (בקרוב ובמזרח התיכון) ואת יצוא הגירה בלתי-חוקית, טרור ופשע במטרה וכך למתן את ההשפעות השליליות על מיעוטי ההגירה המוסלמים ממדינות מוצאם. בהרצאתי אציג את שאלת המחקר, מודל תיאורטי וההיפותזות וכמה ממצאי המחקר הראשוניים.

התייחסות קהילת המחקר הישראלית/יהודית לסיבות לעזיבת הפליטים הפלסטיניים במהלך מלחמת העצמאות

מר רפי נץ-צנגוט, אוניברסיטת תל אביב rafi.nets@gmail.com

הנושא ההיסטורי המרכזי בסכסוך הישראלי-ערבי/פלסטיני מתייחס לסיבות לעזיבת הפליטים הפלסטיניים במהלך מלחמת העצמאות של ישראל. שני נרטיבים מרכזיים רווחים בחברה היהודית בישראל לגבי סיבות אלו: הציוני – לפיו הפליטים עזבו מרצונם, מסיבות שונות; והביקורתי – לפיו חלקם עזבו מרצונם בעוד שחלקם גורשו על ידי כוחות הביטחון היהודיים ובהמשך הישראליים. לפי הספרות, קהילת המחקר הישראלית/יהודית הציגה עד לשלהי שנות ה-80 באופן ככלל בלעדי את הנרטיב הציוני לגבי נושא זה. הרצאה זו חושפת לראשונה את האופן שבו קהילת המחקר הנדונה התייחסה לנושא זה בפרסומיה שהוצאו לאור בין 1949 ל-2004. לפי ממצאיה, הסותרים את אופן הצגת הספרות נושא זה, קהילת המחקר הציגה באופן משמעותי את הנרטיב הביקורתי כבר משלהי שנות ה-50. היבטים שונים של אופן התייחסות קהילת המחקר לנושא זה נדונים בהמשך, לרבות הסיבות למאפיינים שאובחנו.

על מה היו הבחירות

יו"ר: פרופ' מיכל שמיר, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב
פרופ' אורית קדר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית

מסגרות חשיבה של בוחרים בבחירות 2009

פרופ' יעקב שמיר, המחלקה לתקשורת, האוניברסיטה העברית jshamir@mscc.huji.ac.il
פרופ' מיכל שמיר, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב m3600@post.tau.ac.il
גב' לירון לביא, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב lironkit@gmail.com

המאמר עוסק בפרשנות של בחירות, כאשר הנחת המוצא שלנו היא כי פרשנות הבחירות היא חשובה ורלוונטית לפוליטיקה, שכן בחירות הן מוסד פוליטי עם תוצאה פוליטית ולא רק הזדמנות לאזרחים להצביע. אקלים הדעות בדבר משמעות הבחירות המתקבע בשיח הציבורי הוא כוח נורמטיבי חשוב בדעת קהל ובפוליטיקה דמוקרטית: יש לו השלכות על הדיון הציבורי בין בחירות, על תהליכי ייצוג ולגיטימציה, ומכיוון שיש בו יתרון פוליטי לאחד הצדדים, הוא גם משמעותי בהתנהלות של הפוליטיקה וביישום מדיניות לאחר הבחירות. המיקוד שלנו כאן הוא במשמעות הבחירות בעיני הבוחרים. המחקר מתבסס על שני מקורות נתונים: המקור העיקרי הוא ראיונות עומק שנערכו בקרב 51 מרואיינים תוך כדי מערכת הבחירות לכנסת ה-18 ולאחריה. בנוסף אנחנו עושים שימוש גם בנתוני סקר הבחירות הישראלי המבוסס על מדגם מייצג של ציבור הבוחרים. בראיונות העומק איתרנו מספר תבניות חשיבה אודות הבחירות, התואמות את התיאוריה הדמוקרטית ומושג הבחירות במדע המדינה, את הקונטקסט הישראלי הנוכחי, ואת השיח שהתנהל סביב הבחירות האחרונות. אנו מנתחים את המסגרות השונות, את ההבדלים בין המסגרות שנעשה בהן שימוש לפני ואחרי הבחירות, וכן מגוון רחב של יוריסטים, היסקים ומקורות לחשיבה על משמעות הבחירות, בחלקם מתוחכמים ביותר. כמו כן אנו דנים בהשלכות של הממצאים על הפוליטיקה הישראלית.

הצבעה עבור מדיניות בבחירות פרלמנטאריות

פרופ' אורית קדר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית okedar@mscc.huji.ac.il

במאמר זה אני מציעה עקרונות מארגנים ומצביעה על אג'נדה מחקרית עולה, המנתחת כיצד פוליטיקה פרלמנטארית משפיעה על שיקולי בוחרים. בעוד שמדעני מדינה השקיעו מאמצים רבים בהבנת שיקולי בוחרים תחת המודל האנגלו-אמריקאי, תובנות לגבי התנהגות בוחרים שמקורן במודל זה עברו ראיפיקציה מלווה בהנחה שהן תקפות באופן אוניברסאלי. אני משליכה את השלבים הפרלמנטריים העיקריים של הרכבת ממשלה המתרחשים בדמוקרטיה פרלמנטאריות שונות על התמריצים שהם מציבים לבוחרים והאסטרטגיות בהן הם נוקטים. למרות ששלבים שונים מתרחשים בדמוקרטיה שונות, הגרסה הסטנדרטית של הצבעה אסטרטגית בספרות עוסקת רק בשלב המוכר מהמודל האנגלו-אמריקאי, המרת קולות למושבים. במילים אחרות, הגרסה הסטנדרטית אינה אלא מקרה פרטי של שיקולים רבים ושונים שבחרים מונחי מדיניות מפעילים. אני מזהה סט של השלכות אמפיריות ברמת המערכת הפוליטית, המפלגה, והפרט לגבי הסיכויים שבחרים יפעלו על פי אסטרטגיות שונות שאני מזהה. המאמר מסתיים בקריאה להכיל תובנות ממחקרים השואתיים של קואליציות ופוליטיקה פרלמנטארית במחקרים על התנהגות בוחרים.

בוחרים בסיפור הלאומי שלנו: מודל נרטיבי של התנהגות אלקטורלית בבחירות פרלמנטאריות

ד"ר תמיר שפר, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית, msstamir@mscc.huji.ac.il

ד"ר שאול שנהב, המחלקה למדעי המדינה, האוניברסיטה העברית, shaul.shenhav@huji.ac.il

פרופ' קן גולדסטיין, מדע המדינה, אוניברסיטת ויסקונסין, goldstei@polisci.wisc.edu

המאמר מציע גישה חדשה לניתוח התנהגות בוחרים במערכת פוליטית רב מפלגתית, המתבססת על תיאוריות נרטיביות. לאור עיון תיאורטי בתפקיד של נרטיבים בזירה הפוליטית, אנחנו משערים שכאשר שחקנים פוליטיים חולקים מרכיבים דומים באופן שבו הם מספרים את הסיפור הלאומי, תגבר המשיכה הפוליטית ביניהם. השערה זו נבדקת על המקרה של הבחירות לכנסת בשנת 2009. המאמר מציע שיטה למדידה של מרחק בין מרכיבים מרכזיים בסיפור הפוליטי של מצביעים ובין האופן שבו המפלגות הפוליטיות מציגות מרכיבים אלה. שיטה זו נותנת לנו אינדיקציה לגבי המרחק בין סיפורים פוליטיים-לאומיים של מצביעים ושל מפלגות, ומאפשרת לנו לבדוק האם בוחרים יעדיפו לבחור במפלגות המחזיקות בסיפור לאומי דומה לזה שלהם. כל זאת, גם אם נשלט על משתנים מסבירים נוספים המוכרים כבעלי השפעה על הצבעה, דוגמת דתיות, מעמד כלכלי, עדתיות והשתייכות לגוש אידיאולוגי (ימין, מרכז, שמאל). הנתונים על הבחורים נאספו במדגם קלפיות (exit poll), שהתקיים במהלך יום הבחירות לכנסת ה-18, בפברואר 2009, וכלל למעלה מ-2,000 נדגמים, המהווים מדגם מייצג של האוכלוסייה. הנתונים על הסיפור הלאומי של המפלגות מבוססים על ניתוח תוכן של נאומי חברי הכנסת מהמפלגות השונות, שנלקחו מפרוטוקול הדיונים בכנסת שקדמה לבחירות (הכנסת ה-17). באמצעות סידרה של רגרסיות לוגיסטיות אנחנו מוצאים כי בהצבעה למרבית המפלגות הייתה השפעה מובהקת למשתנה המודד מרחק בין סיפורים לאומיים של מצביעים ושל מפלגות, כך שככל שהמרחק קטן יותר, כך גדלה הסתברות להצבעה עבור המפלגה. מובהקות זו מתקבלת לאחר שליטה על ההסברים המוכרים האחרים. עובדה זו מצביעה על התרומה התיאורטית המרכזית של המחקר.

השפעת תהליכי הדה-פוליטיזציה בישראל על תוצאות בחירות 2009

ד"ר אורית גלילי-צוקר, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת בר אילן, oritga@mail.biu.ac.il

מערכת הבחירות של 2009 התאפיינה בעיקרה באי העלאת נושאים פוליטיים לסדר היום. אם בוחנים בניית טקסטואלי את תוכנם של מסרי הקמפיינים שניהלו ארבע המפלגות הגדולות – ליכוד, קדימה, עבודה וישראל ביתנו (האחרונה בהבדל מסוים משלוש הראשונות) – ניתן לראות כי מה שבלט בעיקר בתכנים של מערכת הבחירות האחרונה הוא תהליך מובהק של דה-פוליטיזציה. תהליך הדה-פוליטיזציה של מסרי קמפיין מאפיין בשנים האחרונות מערכות בחירות בדמוקרטיה מערבית מתועשות וגם בדמוקרטיה חדשות יותר באירופה, אסיה, ואמריקה הלטינית שמעתיקות את סגנון האמריקניזציה של הקמפיינים הפוליטיים. בתהליך הדה-פוליטיזציה של מערכות בחירות נעדרים במתכוון במהלך הקמפיין נושאים מהותיים, פרוגרמטיים ואידיאולוגיים. בישראל התהליך הזה לא החל בבחירות 2009 אבל בבחירות האחרונות הוא קיבל תאוצה והבלטה כאשר ההדגשה במסרי הקמפיין – בעיקר של קדימה ("ביבי או ציפי") העבודה ("ברגע האמת ברק"), או "לא סחבק – מנהיג" והליכוד ("נתניהו - חזק בביטחון, חזק בכלכלה" ו"זה גדול עליה") – התמקדה בסוגיות הפרסונליות בלבד. הטענה שאותה אציג בפרזנטציה היא שהמסגור שניתן באמצעי התקשורת לתכני מערכת הבחירות השפיע במידה רבה על תוצאותיהן. בהקשר לכך יש לומר כי המסגור שנקבע על ידי הפוליטיקאים ויועציהם יהיה תלוי במידה רבה בהסכמתם, או לחילופין בהתנגדותם של ארגוני התקשורת למסגור המוצע על-ידם. מחקר המסגור עוסק באופן שבו מעצבת התקשורת נושא או בעיה ובעקבות כך האופן שבו משפיע עיצובה התקשורת של הסוגיה על הבנת הקהל. האופן שבו ממוסגרת בעיה עשוי לקבוע כיצד היא תובן ותוערך. תיאוריית המסגור היא חלק מאסכולת קביעת סדר היום וניתן להגדירה כיכולתה של התקשורת להשפיע על דעת הקהל. דרכי העיצוב של נושאים פוליטיים וציבוריים בכלי תקשורת ההמונים יקבעו את המשמעות אשר תינתן לסוגיות הפוליטיות המועלות אל סדר היום הציבורי בתקופת בחירות. המסגרות האלו, על פי החוקרים ארווינג גופמן ורוברט אנטמן, הן אלו שמציעות פרספקטיבה ומשמעות לאזרחים וחשיבותן בכך שהן מעצבות את האופן שבו הפרטים מחליטים לנקוט בעמדות פוליטיות. תוצאות הבחירות ב-2009, כהמשכה של מגמה שהחלה ב-2006, ממחישות את השפעתו של המסגור התקשורתי בנקיטת עמדות של הציבור. המסגור הפרסונלי בבחירות הוא שקבע במידה רבה את מגמות ההצבעה של הציבור וזאת לעתים באי התאמה לתפישותיו, כפי שבאו לידי ביטוי בסקרים בנושאי שלום וביטחון, כלכלה וחברה. למסגור ולהשלכותיו יש אם כך השפעה לא מבוטלת שאותה אציג.

מדיניות רווחה, מדיניות חברתית ומדיניות בריאות

יו"ר: ד"ר ניסים כהן, המחלקה לניהול וכלכלה, האוניברסיטה הפתוחה

The Politics of Health: Lessons from Obama's Health Care Reform

Yael Anhang Ohayon, Lauder School of Governance, Diplomacy and Strategy, The Interdisciplinary Center Herzliya yaelanhang@gmail.com

This paper examines the politics of health care reform efforts. America's long history of failed attempts at universal health care system could be useful device to explore the pressures contemporary health systems are facing. Drawing on policy network analysis, we will focus on the complex relationships between government and non-governmental actors involved in formulating health care reform. In order to set the direction of contemporary health care reform, this paper draws on the key issues conducive in health care reform including; access to services, coverage and quality of care. It is suggested that the favoring enactment of reform regulation under Obama's administration can be explained by the apparent shift in policy network composition towards an extended government role. This shift will generate new opportunities for fundamental health care reform.

מנסחים מחדש את החוזה החברתי? אקטיביות, אחריות-אישית ומשמעת-תעסוקתית בעבודתם של מתכנני יעדים תעסוקתיים ב"תוכנית ויסקונסין" בישראל

מר אסא מרון, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בן-גוריון asamaron@gmail.com

עם הפעלתה של התוכנית לשילוב מקבלי קצבת הבטחת הכנסה בשוק העבודה באוגוסט 2005 נכנסה פרופסיה חדשה למדינת הרווחה הישראלית: מתכנני היעדים התעסוקתיים (מ"ת). תפקיד המתכנן התעסוקתי עומד בליבה של הרפורמה המחליפה את מבחן התעסוקה ה"ישן" לזכאות במבחן אקטיבי התובע מילוי חובות שונות בעלות אוריינטציה תעסוקתית תוך חתירה למציאת עבודה ועצמאות כלכלית. לטענתי, אם ברצוננו להבין כיצד משפיעה התוכנית על האזרחות החברתית בישראל, עלינו להבין לעומק את תפקידו של מתכנן היעדים התעסוקתי. אני מבקש להבין את תפקידו של המתכנן כ"פקיד רחוב" (Street-Level Bureaucrat) הפועל בממשק בין מערך השירותים החדש והאזרח, כשלתו מרחב פעולה המאפשר לו להשפיע על אופן יישום המדיניות – ובמקרה זה – עיצוב תנאי הזכאות החדשים וניסוח מחודש של החוזה החברתי בין המדינה לאזרחיה הנזקקים. בעבודה זו אבקש לעמוד על מספר מאפיינים מבניים של היחסים החברתיים בין המתכנן למשתתף - יחסים המושתתים על המתח שבין כוח ואינטימיות. מתוקף תפקידם, למתכננים יש כוח וסמכויות נרחבות ובראשן היכולת לשלול ממשתתף את הזכאות לקצבה החודשית. המתכנן מפקח על מילוי חובות המשתתף ועוסק בהערכה שוטפת של נכונותו ומחויבותו לעמוד במטרות התוכנית, מטרות המפורשות על ידי מתכננים בהקשר החברתי-פוליטי-מוסדי בו הם פועלים. בד בבד, שואפים המתכננים להעניק יחס אישי ולקיים מערכת יחסים אינטימית עם המשתתפים כדי לאפשר את תהליך השינוי אותו שואפת התוכנית להשריש: "להתנתק מן הקצבה ולעבור לקיום עצמי". המתכנן עוסק במקביל בהנעת המשתתף באמצעות שיחות עידוד ותמיכה, ובפיקוח על התנהגותו ומוסריותו: האם המשתתף עושה את מירב המאמצים בכדי לשנות את מצבו? האם הוא מאמץ "אתוס של עבודה" ומוכן לעשות הכול כדי לעבור לקיום עצמי ועצמאי למרות הקשיים? או לחלופין, האם הוא עדיין עוסק במניפולציה של המערכת מתוך כוונה להמשיך ו"לנצל" משאבים ציבוריים? עבודה זו תבקש להציג ניתוח ראשוני על בסיס עבודת שדה הנערכת בשני מרכזי תעסוקה של התוכנית. החומרים כוללים תצפיות על עבודתם של המתכננים עם המשתתפים (פגישות, שיחות), ראיונות ושיחות עם מתכננים, משתתפים ובעלי תפקידים נוספים במרכז, וכן השתתפות במגוון פעילויות הנערכות למשתתפים במרכז (סדנאות, הרצאות).

נתיבי הפרנסה של אמהות החיות בעוני: פינג פונג בין מחויבות טיפול לבין הזדמנויות הישרדות מוגבלות

גברת עינת לביא, אוניברסיטת בר אילן laveinat@netvision.net.il

ד"ר אורלי בנימין, אוניברסיטת בר אילן

מול הקיצוץ בקצבאות הרווחה נותרו אמהות, שהינן מפרנסות עיקריות, ללא הבטחת מקורות הכנסה שיאפשרו להן להיענות לצורכי ילדיהן. מחקרים בעולם העוסקים במאבקי ההישרדות של אמהות נוכח תוצרי הרפורמה בקצבאות הרווחה מתמקדים על פי רוב בעבודת הליקוט שנכפתה עליהן: המדובר בתהליך של איסוף תמיכה חומרית ממקורות פורמאליים ולא פורמלים. בין מקורות אלו, הספרות נוטה לציין את שוק העבודה (על פי רוב משרות חלקיות, לא יציבות ומעוטות הכנסה), קצבאות, תמיכתן של עמותות ולבסוף תמיכת הרשתות החברתיות במשפחה ובקהילה. שאלה אחת הנותרת בלתי מטופלת בספרות זו היא השאלה כיצד מתנסחת אצל אמהות מפרנסות תפיסת הצרכים של ילדיהן. עד לאחרונה לא טופלה פרשנות של אמהות לגבי צרכיהם של הילדים כפי שהיא מעוגנת במציאות החומרית. במיוחד לא נבחנו המשגותיהן בהקשר של חשיפתן לשיחים הרווחים המבנים אמהות נורמטיבית ולטענות ניאוליברליות התובעות מהן עצמאות. מחקר זה בחן פרשנויות אלו כפי שהן עולות מתוך המפגש היומיומי של אמהות מפרנסות עם מקורות פוטנציאליים של תמיכה חומרית. למעשה המחקר הציב במרכזו את ההליך הפרשני שמולו נבחנות הזדמנויות להגדלת הכנסות, לאור צרכיהם של הילדים המציבים לאמהות מפרנסות תביעות כפולות של נוכחות מחד גיסא ואפשרות לשלם עבור צרכים, מאידך גיסא. ראיונות מובנים למחצה עם 35 אמהות מפרנסות הנתונות במצוקה כלכלית תומללו ונתחו בניית תמיכתן לצורך בחינתה של שאלה זו. ניתוח הראיונות פרש מניפה

של הגנות על ילדים בהן מחזיקות האמהות כמחויבויות ראשוניות. ביניהן ניתן להדגים ולמנות את ההגנה על הילדים מתיגום כ"עניים" ומההתנסות ברגשות הנכרכים בעוני כגון: בושה, מבוכה או השפלה; ההגנה על ילדים מחסך הורי, מסנקציות של המוסדות החברתיים (לדוגמה מסילוק מבית הספר) וההגנה ממחסור של ממש. המרואיינות לוקחות על עצמן מחויבות מקסימאלית להגנות אלו מתוך הדגשת אמונותיהן לגבי הגידול הראוי של ילדים וזה המכבד את אנושיותם. התהליך החברתי שעלה מתוך הניתוח מצביע על האופן בו מחויבות זו של האמהות לספק לילדים את צרכיהם בתוך הנחיותיה של חברת הצריכה משלחת אותן שוב ושוב לאתר הזדמנויות להגדלת הכנסה. אך בעת ובעונה אחת, האפשרות לעשות שימוש בהזדמנויות אלו נחסמת בפניהן על-ידי אותה מחויבות עצמה: המחויבות להגן על הילדים על היבטיה השונים. פינג פונג זה בין מחויבויות ה-care השונות משקף את הבניית החברתית של האמהות המפרנסות בתנאים של מצוקה כלכלית. בהעדר מדיניות ציבורית אשר תפקיד רשויות ציבוריות כאחריות על חלק מהגנות אלו, כורעות האמהות המפרנסות תחת נטל תובענותיהם של השיחים הדומיננטיים על אמהות ועצמאות.

התנהגות פוליטית: מפלגות ובחורים

יו"ר: ד"ר סיגל בן רפאל גלנטי, ראש החוג למדעי החברה והאזרחות המכללה האקדמית בית ברל

שינוי שיטת הבחירות ושיטת הפריימריס

פרופ' בנימין נויברגר, ראש תכנית המ.א. ללימודי דמוקרטיה, האוניברסיטה הפתוחה bennyn@openu.ac.il
ההרצאה תעסוק בניסיון הפריימריס הישראלי, ובשאלה מהי שיטת הפריימריס המועדפת - וזאת תוך התייחסות לשיטת הבחירות הרצויה. תהיה התייחסות למשתנים חשובים, כגון מידת ההשתתפות והתחרותיות, הייצוג לקבוצות העיקריות, שוויון ההזדמנות למועמדים, מידת הפגיעה במפלגות, רמת המועמדים ומניעת מניפולציות ושחיתות. ההרצאה תעמוד על היתרונות והחסרונות של שיטת הפריימריס ותציע שיטה מעורבת, וזאת בשילוב עם שיטת בחירות מעורבת, שאינה רובנית-אזורית, וגם לא יחסית טהורה. ורפורמות בשיטות פריימריס

בישראל אין קול נשי? ציפי לבני והפער המגדרי בבחירות 2009 לכנסת

פרופ' סילביה ביז'אווי, ראש התוכנית ללימודי מ.א. בלימודי משפחה, המכללה למנהל ibii@netvision.net.il
אחת ההנחות המקובלות בספרות במדעי המדינה היא שבישראל אין 'קול נשי' בפוליטיקה ולא מסתמנת תופעה כזו, כפי שהיא אכן קיימת במדינות הבתר-תעשייתיות הדמוקרטיות. הטענה היא שנשים בישראל גם אינן מביעות עמדות יוניות יותר מגברים ואינן "יותר שמאליות" בתחום הכלכלי. נראה שבבחירות 2009 ומועמדותה של ציפי לבנה ביחד עם הקמפיין שהיא ניהלה, תוך הפיכת ציבור הנשים לכוח אלקטוראלי בפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל, מצביעים על שינוי במגמה זו, לפחות בתחום הביטחון. המאמר שיוצג מבקש לבחון את ההנחות המובאות כאן בהקשר של בחירות 2009 לכנסת ישראל.

המגזר הקיבוצי והאליטה הפוליטית בדור האחרון

ד"ר סיגל בן-רפאל גלנטי, ראש החוג למדעי החברה והאזרחות, המכללה האקדמית בית ברל Lian25g@gmail.com
ד"ר אלון פאוקר, החוג להיסטוריה, המכללה האקדמית בית ברל ויד-יערי alonadi@beeri.org.il
המאמר המוצג דן ביחס קיבוצי תנועת העבודה והאליטה הפוליטית הישראלית, למן ירידת תנועת העבודה מן השלטון ועליית הליכוד ב-1977 ובעיקר היום. אנו מתמקדים בשלושה מימדים – דפוס הצבעה במגזר, השתלבותו באליטה הפוליטית, ופניותיו לשלטונות. חשיבות המחקר המוצג בכך שהמגזר שהיה בחוד החנית של מקימי ישראל אך בה בעת חלק בלתי נפרד מתנועת העבודה השלטת. אולם, לאחר שהאחרונה ירדה מן השלטון ומנכסיה והיום כמעט ואינה קיימת, ולאחר שהקיבוצים חוו משבר קיומי, הם נדחפו לפרשת דרכים ולאיימוץ זהות חדשה. ממצאינו מראים שהמגזר המהפכני לשעבר מתנהג בדור האחרון כתנועת יישובים לא פוליטית המגלה יחס פונקציונאלי לאליטה.

שינויים בדפוס הצבעה בדרום קוראיה

ד"ר אלון לבקוביץ', אוניברסיטת תל-אביב, העברית והמכללה האקדמית בית ברל Levko@smile.net.il
במשך שנים רבות נתפס הבוחר הדרום קוריאני ככזה שדבר בדפוס הצבעה מחוץ. עיקר המאבק האלקטוראלי היה בין מזרח המדינה השמרני לבין מערב המדינה הליברלי. בעשור האחרון, עם השתרשות הדמוקרטיה בקוראיה, החל תהליך של שינוי בדפוס ההצבעה. מאמר זה בודק האם השינויים בדפוס ההצבעה ומבקש לענות על השאלה: האם הם חד פעמיים ומקורם בגורמי חוץ או שמא הם מסמלים שינוי בתהליך הדמוקרטיזציה בקוראיה.

ניסויים במדע המדינה

יו"ר: ד"ר ישראל וייסמל מנור, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה
ד"ר דפנה קנטי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה

גישות ושיטות ניסוייות במדע המדינה ויחסים בינלאומיים

פרופ' אלכס מינץ, דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
mintz.alex@idc.ac.il

ניסויים משמשים ככלי מתודולוגי חשוב במדע המדינה ויחסים בינלאומיים. במאמר זה אבחן חמש שיטות לניסויים במדע המדינה: ניסוי מעבדה, ניסויים ממוחשבים, ניסויים בניורו-סיינס, ניסוי סקרים וסימולציות ככלי ניסוי. היתרונות והחסרונות של כל שיטה ידונו בהרצאה. לכל שיטת ניסוי תוצג אפליקציה רלבנטית.

Distinguishing between Rational, Militarist and Pacifist Conduct: A Cross-National Comparison of how Political Science Students Attempt to Resolve a Simulated Intractable Conflict

ד"ר רנן קופרמן, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, ranank@poli.haifa.ac.il

Aggression of states can be explained from two perspectives: The first explanation views aggression as an interaction between enemies. Hence, when states are engaged in a conflict and are threatened they will tend to respond in an aggressive manner. The second explanation is that aggressive behavior has an internal component. Hence policies are not merely a response to the external environment but instead reflect beliefs, attitudes, habits, decision making techniques and many other components of human perceptions and cognitive structures. While these features can be attributed to unique personalities, frequently these characteristics are acquired through socialization, and therefore they are shared by many people. The major problem confronting any researcher who would like to observe the relevance of cultural biases is that it is impossible to neutralize the external factors because it is impossible to find historical examples of two different states that were confronted with the exact same circumstances. In fact, even a single state, will be posed with changing circumstances over time. However it is possible to compare between subjects from different cultures who operate a preprogrammed simulator. In this case each person running the simulator will be confronted with virtual actors and environments that are programmed to react and behave in the exact same manner. Hence if there is any variation in the degree of hostility or amicability between subjects it must be attributed exclusively to the subject. Furthermore, it is possible to create a rational standard, a situation where a single policy, if it is pursued, will produce the highest payoffs. While the operator of the simulation would be expected to readjust policies in order to produce the most effective results, a militant decision maker would prefer policies that are more militant than the optimal policy, while pacifists would pursue policies that are more cooperative than the optimal policy. This paper will present results of such a comparison between students in Germany, Israel and the United States.

רגשות והסדרת רגשות בקונפליקטים ממושכים – פרספקטיבה ניסויית

ד"ר עירן הלפרין, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה
eranh75@hotmail.com

ההשפעה של רגשות בין קבוצתיים על עמדות והתנהגות פוליטית של אזרחים החיים במצבי קונפליקט נתפסה במשך שנים כמובנת מאליה, אולם כמעט ולא נבחנה ברמה מחקרית. בשני העשורים האחרונים נעשה מאמץ מחקרי גדול לבדוד את ההשפעה הייחודית של רגשות ספציפיים (חיוביים ושלייליים) על תהליכים פוליטיים שונים הקשורים לקונפליקטים בין קבוצות. חשוב ככל שיהיה מאמץ זה אינו יכול להיות מספק, משום שהוא תיאורי מיסודו וככזה אין בו כדי להציע דרכים להשפיע על התהליך הפוליטי דרך ויסות האלמנט הרגשי. בנייר הנוכחי, אציג מספר מחקרים, שנערכו בשנים האחרונות באזורי קונפליקט שונים, שבהם נעשה ניסיון ראשוני וייחודי לווסת (על בסיס מניפולציות ניסוייות) רגשות ספציפיים ועל ידי כך להשפיע על קבלת החלטות והתנהגות פוליטית. מחקרים ניסויים אלו יוצגו תחת המטריה התיאורטית של תיאורית הויסות הרגשי, שמיושמת כאן בפעם הראשונה בהקשר של קונפליקטים בין-קבוצתיים פוליטיים.

A Checkpoint Effect? How Travel Restrictions in the West Bank Influence Palestinian Political Preferences

ד"ר דפנה קנטי, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, dcanetti@poli.haifa.ac.il

Central to the Israeli-Palestinian conflict, checkpoints nonetheless remain grossly understudied. What role do they play in the Peace Process and broader regional security? At present, no econometric studies have been conducted on the subject; existing reports are descriptive and non-systematic. In this paper, I attempt to isolate the effects of checkpoints by taking advantage of a natural experiment - Quartet driven Israeli policy decision to remove some of the checkpoints - in which West bankers are "assigned" to checkpoints removal areas in a nearly random process. Data were collected from four groups of Palestinian population (treatment and control), ages 18 and up in two time points, 12 months apart, before and after the removal of checkpoints. Drawing on experimental data in the West Bank, this paper finds that despite their putative purpose to ensure Israeli security, checkpoints have the opposite effect: by fomenting anger and frustration, checkpoints make Palestinians more likely to support violence against Israel. In concluding, the paper encourages a rethinking of the study of the Israeli-Palestinian conflict in light of institutions of occupation, which do not fit neatly beneath the umbrella of conflict studies.

What's in a Name? The Influence of President Obama's Muslim Roots on Middle Eastern and U.S. Perceptions

ד"ר ישראל ויסמל-מנור, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, wisrael@poli.haifa.ac.il

ד"ר טליה ג'ומיני סטראוד, החוג לתקשורת אוניברסיטת טקסס, tstroud@mail.utexas.edu

Research has shown that subtle cues can influence perceptions of political officials, candidates, and issues (Hurwitz & Peffley, 2005; Valentino, Hutchings, & White, 2004; Weaver, 2009). Even a name can serve as a discriminatory cue in the work sphere (Bertrand & Mullainathan, 2004) and among political candidates (Byrne & Pueschel, 1974). How these same theories apply to President Obama in the international arena, however, is not altogether clear. President Barack Obama was elected on a message of hope. In the Arab world, he was perceived, based on his Muslim roots, as the first president in decades who could serve as an honest broker between the Palestinians and Israelis. In a series of experiments, we explore whether mentioning President Obama's middle name facilitates or impedes his delicate position as a peace broker. In the United States, some suggested that the use of Obama's middle name was a strategy to undermine his candidacy (Elliott, 2008). Framed as a partisan tactic, the use of "Hussein" in news reports may influence audience reactions to the media source. Research suggests that subtle cues in the media can influence people's perceptions of media bias (Baum & Gussin, 2008). In our study, we examine whether the use of Obama's middle name influences perceptions of the media outlets using it. Our first study among Israeli students (N=378) shows that including Obama's middle name with his Cairo address garners President Obama some good faith from Israeli Arabs, while Israeli Jews perceive him as biased toward the Palestinians. Our second and third studies extend these findings in two ways. First, we evaluate whether the same effects persist when using a television clip, as opposed to a printed news article. We use a CNN White House press conference clip, where the inclusion of Obama's middle name is manipulated. We assess the influence of Obama's middle name on perceptions of his capabilities as a negotiator in the Israeli-Palestinian conflict. Second, we analyze whether mentioning President Obama's middle name leads people to react negatively to the news network showing his middle name. In study two, we examine these effects with Israeli students. In study three, we consider possible cross-cultural differences by examining U.S. students' reactions to the presence of Obama's middle name. This study has important implications, not only for the President Obama's standing in the Arab world and for the conflict between Israelis and Palestinians, but also for our understanding of subtle ethnic cues and biases across cultural contexts. It also offers cross-cultural evidence of the power of a name.

הכשרה מתודולוגית במדע המדינה

יו"ר: ד"ר גל אריאלי, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת חיפה
ד"ר אסנת עקירב, המחלקה למדעי המדינה, המכללה האקדמית גליל מערבי

קיים פער בין רמת ההכשרה המתודולוגית לה זוכים תלמידי המחקר במדע המדינה בישראל לבין הסטנדרטים הנהוגים במחלקות המובילות של מדע המדינה בעולם. ההתמקצעות ההולכת וגוברת של מדע המדינה עלולה לגרום לכך שהפער יהווה מכשול בפני היכולת של מדעני מדינה מישראל בכלל ובוגרי התוכניות הישראליות בפרט להתמודד בזירה המחקרית בהמשך הקריירה שלהם. זאת ועוד, בשנים האחרונות, אגודות מקצועיות למדע המדינה ברחבי העולם מקדישות מאמץ הולך וגובר לשפר את זמינות ההכשרה המתודולוגית של חבריהם (כדוגמת קורסי הקיץ של האגודה האירופאית למדע המדינה). מטרת השולחן העגול תהא לדון בנושא זה וליצור תשתית לפעילות עתידית בתחום זה בין אם במסגרת האגודה הישראלית למדע המדינה ובין אם במסגרת שיתוף פעולה בין מחלקות שונות. לצורך כך, השאלות בהן יתמקד השולחן העגול הן: א. מהו מצב העיסוק במתודולוגיה בכלל ובהכשרה מתודולוגית בפרט במחלקות מדע המדינה בישראל? ב. מהן הדרכים הזמינות לשיפור ההכשרה המתודולוגית שלהם? ג. כיצד ניתן לגבש תוכנית אופרטיבית אשר תאפשר למחלקות למדע המדינה כמו גם לאגודה הישראלית למדע המדינה לפעול על מנת לשפר את ההכשרה המתודולוגית של חוקרים ישראלים?

פרופ' גדי וולפספלד, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית בירושלים msgadi@mscc.huji.ac.il

ד"ר פאני יובל, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון fanyuval@som.bgu.ac.il

ד"ר אסנת עקירב, החוג למדעי המדינה, מכללת גליל המערבי osnatak@bezeqint.net

ד"ר מעוז רוזנטל, בית ספר לאודר לממשל, דיפולמטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה maoz.ro1@gmail.com

פרופ' מיכל שמיר, החוג למדעי המדינה, אוניברסיטת תל אביב m3600@post.tau.ac.il

פוליטיקה, מרחב וסביבה

יו"ר: ד"ר רות חננאל, החוג למדיניות ציבורית ומכון כצמן גזית-גלובל לנדל"ן הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב

מנהיגות ושברה בערי הפיתוח בנגב: המקרה של ערד

ד"ר בתיה רודד, המחלקה לגיאוגרפיה ותכנון סביבתי, אוניברסיטת בן-גוריון roded@bgu.ac.il

ד"ר יצחק (קקי) אהרונוביץ', מרכז מנדל למנהיגות, באר-שבע kiki@mlc-negev.org.il

תופעת מינוי מועצות קרואות בערי הפיתוח בנגב, הפכה לשכיחה בשנים האחרונות: בירוחם, בערד, באופקים וכן היו מועמדות, מצפה רמון, שדרות וקריית גת. מינוי ועדה קרואה מהווה סוג של הכרזה מטעם הרשויות הממשלתיות בדבר כישלונה של המנהיגות המקומית וביטול המשילות הדמוקרטית בה. תופעה זו במרחב ובזמן מעוררת שאלות מהותיות הנוגעות למושגים: "פיתוח הנגב" ו-"מנהיגות פוליטית מקומית" ויכולותיה מול כוחות נוספים המעצבים את המרחב ובהם מדיניות ממשלתית ותהליכי גלובליזציה. על רקע זה נשאלת השאלה: - מה חלקה של המנהיגות העירונית במיצובה של עיר ספר קטנה? כלומר, עד לאיזה טווח יכולה המנהיגות הפוליטית המקומית להיטיב את מעמדה של העיר או להרע אותו? ננסה להאיר את הבעיה באמצעות בחינתו של מקרה העיר ערד. מכל ערי הפיתוח בנגב עשתה ערד את כברת הדרך הארוכה ביותר מאיגרא רמה לבירה עמיקתא. רעיון הקמתה של העיר מקורו ברצון לבצע מעשה של "תיקון" בתהליך שתכננה המדינה ל-"כיבוש הספר". בשנות ה-50 יהוד המרחב היה בעל צביון מתוכנן ומאורגן "מלמעלה" של התיישבות בעלת אופי עירוני. עיירות שאוכלסו במהגרים הישר עם הגעתם הפכו את הספר לפריפריאלי והובילו לשינוי לאומי במדיניות התכנון, כדי להשיב לספר את מעמדו המכונן בסיפור הציוני. ערד, לכן, נולדה ב-1962 "עם כפית זהב בפה" בהיבטים שלי: תכנון, אכלוס, תעסוקה, בינוי, מנהיגות, שיוך מפלגתי והמצב הסוציו-אקונומי של מתיישביה. מצב השגשוג נמשך עד אמצע שנות ה-80 ואילו כיום העיר בעלת מאפיינים של עיר פיתוח מן המניין. ב-1999 ערד דורגה, באשכול החברתי-הכלכלי השישי ובאשכול החמישי ב-2005. בסקירתנו, נתור אחר הגורמים החברתיים-פוליטיים-כלכליים בקני המידה הגלובלי, הלאומי והמקומי שהביאו להתדרדרותה. בתוך כך יבחנו יכולותיה ואחריותה של המנהיגות המקומית בהקשר לתהליך נסיגתה של העיר. המסגרת התפיסתית ממנה אנו יוצאים אל המחקר רואה בעיר חלק ממערך של ייחוד ספר הנגב אשר הפך לשוליים מודרים. חשוב לציין, כי רק מחקרים בודדים עוסקים במקומה של המנהיגות הפוליטית המקומית בערים קטנות. עיקרם, נתונים כיום למעבר מממשל מקומי למשילות בערים גלובליות או בעלות מאפיינים גלובליים ניכרים. בשונה מתהליכים אלה במדינות המערב, בישראל המעבר למשילות עירונית מוגבל ביותר ובערי הפיתוח אינו קיים כלל. כדי להבין את תפקידה של המנהיגות הפוליטית בערד בתהליכי התדרדרותה של העיר בוצעו ראיונות עומק מובנים למחצה, עם כשלושים בעלי תפקידים בעיר, בהווה ובעבר; ראשי העיר לשעבר; וותיקי העיר שהיו פעילים בעיר ובמוסדותיה. כמו-כן, נאסף מידע בתחומי התכנון, התפתחות והשלטון בערד לאורך השנים. בנוסף, נלמדו יחסי המדינה והנגב יחסי השלטון המקומי והשלטון המרכזי בישראל לאורך השנים. כל אלה סייעו לנו לקדד את מאפייני המנהיגות המקומית ולבחון אותה אצל כל אחד משלושת ראשי העיר ביחס לנדרש מראש העיר על פי הספרות המחקרית וביחס לשינויים שחלו בתנאים

והצורך לשנות את דפוס הגישה המנהיגותית עם השתנותם של תנאים אלה. מסקנת מחקרנו מצביעה על מוגבלותו של תפקיד המנהיגות המקומית על הנדרש ממנו, אל מול הכוחות הגלובליים והלאומיים. עם זאת, יש לו חשיבות רבה בקביעת איכות החיים היומיומיים של תושבי העיר ותחושת המקום שלהם; דפוס משילות הנדרש נמנע לאור המדיניות ונוצר דגם ייחודי אשר מוביל להחלשתו של ראש עיר ולהיחלשותם של התושבים. כדי לתקף את מסקנות המחקר יש להמשיך בו ולהחילו על כל ערי הפיתוח בנגב ואף מחוצה לו, כדי להשוות גורמים ותנאים בהם מתחולל מפנה חיובי של העיר אל מול מצב הדעיכה בערים אחרות.

בין אדמה לסביבה - המאבק בין הכתומים לירוקים על ההתיישבות בלכיש

מר לירון שני, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, האוניברסיטה העברית Liron.shani@gmail.com

"סביבה זה דבר שהוא מאוד שמאלני, סליחה על הביטוי". מה הכוונה? "הירוקים לא משתמשים בביטוי של חיבור של האדם לאדמה. הסביבה זה הקטע שלהם, האדמה אצלם זה לא ערך. בהתיישבות כן. ואני חושב שזה הבסיס היותר עמוק. וזה הבדל של תפיסות עולם ושל צורות מחשבה". במחקר החברתי העכשווי ברור כבר שמאבקים סביבתיים אינם עוסקים רק בהגנה על הסביבה ובסוגיות אקולוגיות. מאבקים אלו מהווים גם זירה לביטוי קונפליקטים ומתחים בין קבוצות שונות על עיצוב המרחב, החברה ואינטרסים פוליטיים. הרצאה זו עוסקת במאבק הסביבתי ובקונפליקט הפוליטי המתלווה אליו, תוך התמקדות בשתי תנועות: מפוני גוש קטיף המעוניינים להתיישב במזרח לכיש והארגונים הירוקים המתנגדים לכך. בעזרת ניתוח אתנוגרפי של תצפיות, ראיונות וטקסטים, אראה כיצד צילה של הפוליטיקה הישראלית "המסורתית" - החלוקה בין שמאל לימין, משפיע ומעצב גם מאבק סביבתי וקהילתי "א-פוליטי". כאשר בתוך עומדת המדינה על מוסדותיה השונים, אשר חלקם מנסים לקדם את ההתיישבות, חלקם מתנגדים לה וחלקם בוחרים שלא להחליט. שתי הקבוצות, המפונים והירוקים, אומנם רואות את עצמן כתנועות "רוקות" ששומרות על הסביבה ועל הטבע, אך הן שונות מאוד בתוכן שהן יוצקות לתוך הזהות הירוקה. החיבור לאדמה משמש את המפונים כחיבור אל הטבע, לזהות לאומית ולהבניית קהילה, כאשר פרקטיקת ההתיישבות מהווה חוליה מקשרת בין שלושת מרכיבים אלו. הירוקים לעומת זאת, רואים בהתיישבות המשך לניכור מן הטבע של העולם המודרני-קפיטליסטי, המקדש פיתוח על פני שימור. בכך, הוא גם מנוגד ל"לציונות החדשה" שהם מנסים למקדם על פני האתוס הציוני "הישן", של המפונים, שכבר אינו רלוונטי לדעתם. אך מעבר לפרשנות השונה על הטבע ועל ההתיישבות, המאבק על ההתיישבות החדשה בלכיש, חושף מאבק על הגדרת הלאומיות והחברה בישראל, על ראיית החזון העתידי ואת תפיסת העבר של המדינה. מעל הכול, את הויכוח על הדרך הפוליטית, האידיאולוגית והמעשית להגשמתו בישראל. כאשר ברקע המפגש נשאר הויכוח בין השמאל והימין, המלווה את המפגש לכל אורכו ומראה שזהו אינו מאבק בין פוסט-ציונים לניו-ציונים – אלא מאבק פוליטי מורכב בתוך ספקטרום הקונצנזוס הלאומי-ציוני.

"רעידת אדמה" - היבטים סביבתיים של הרפורמות בקרקע: רפורמת הקרקעות, והרפורמה בתכנון והבנייה

גב איריס האן, מכון דשא (דמותה של ארץ), החברה להגנת הטבע hann@netvision.net.il

קשה להפריז בהשפעתן של שתי הרפורמות המקודמות לאחרונה על דמות הסביבה והחברה בישראל: "רפורמת הקרקעות" ששינוי החקיקה במסגרתה אושרו באוגוסט 2009, והרפורמה בחוק התכנון והבנייה שעברה בקריאה ראשונה במרץ 2010. מספר קווי דמיון מדאיגים מחברים בין שתי הרפורמות: - הליך קידום מזורז מבלי שקדמה להמלצות לשינוי החקיקה עבודה של וועדה ציבורית, כמקובל ברפורמות מסדר גודל שכזה. על הליך קידום הרפורמה בחוק התכנון והבנייה אמר לא מכבר ביהמ"ש העליון כי "לא השתכנעו בקיומו של טעם מהותי אמיתי לחיפזון המיוחד המאפיין את הליך אישורה של ההצעה הנדונה בידי הממשלה" (בג"צ 1658/10). - היעדים המנחים של שתי הרפורמות הם יעול וקיצור הליכים, ומבלי שנערכה עבודת רקע לאיתור החסמים הגורמים לעיכוב בתחומי תכנון וניהול המקרקעין – מוצעים שינויים מרחיקי לכת בשתי מערכות אלו. - שליטה מוחלטת לנציגי הממשלה במערכות ניהול ותכנון הקרקע: באמצעות יצירת רוב ממשלתי מובהק בוועדות התכנון המרכזיות ודלדול כוחו של השלטון המקומי ושל נציגים מקצועיים בלתי תלויים בהן; יצירת מסלולי אישור מקוצרים ליוזמות ממשלתיות; הכפפת שיקול דעת נציגי השרים להחלטות הממשלה ועוד. - העדר שקיפות ומעורבות הציבור בקבלת החלטות: כתוצאה מהדרת נציגות ציבורית ממועצת מקרקעי ישראל, הפסקת ההקלטה והתמלול של דיוני וועדות התכנון הארציות והמחוזיות, צמצום זכות הערר של הציבור על מספר סוגי תכניות משמעותיות ועוד. הרפורמה במקרקעי ישראל עוררה דיון ציבורי ער, וכתוצאה ממאבק ציבורי נרחב נכללו בה כמה הסדרים חשובים המהווים אבן דרך לניהול המקרקעין כמוצר ציבורי, ולקידום אחריות אקטיבית של המדינה לשטחים הפתוחים. הרפורמה בתכנון, המתווה "סדר תכנוני חדש", נמצאת בעין הסערה. ההסדרים המוצעים בה – יישום עקרון "תכנית אחת בוועדה אחת" וביטול ההיררכיה התכנונית, מחיקת התוספת הראשונה לחוק מבלי להתוות חלופה להגנה על השטחים הפתוחים, והפרטת חלק מהליכי הבחינה הסביבתית – מעוררים חשש כבד לגורל מערכת התכנון, ועימה לגורל הסביבה והחברה בישראל. לנוכח חשיבותה הקריטית של מערכת תכנון מקצועית, מאוזנת ויציבה, ראוי היה כי נקודות המוצא לעריכת הרפורמה תהינה הגברת השקיפות ושיתוף הציבור בהליכי קבלת ההחלטות, מחויבות לשוויון וצמצום פערים, הגנה

על נכסי הטבע, הנוף והמורשת, ועל עתודות הקרקע המצומצמות לדורות הבאים. יש לקוות כי עדיין לא מאוחר להטמיע עקרונות יסוד אלו בחקיקה המתגבשת.

ציונות וקרקע חקלאית: נרטיבים לאומיים ושיקולים סביבתיים ובמדיניות הקרקעית הלאומית בישראל

ד"ר רות חננאל, החוג למדיניות ציבורית ומכון כצמן גזית-גלוב לנדל"ן הפקולטה לניהול, אוניברסיטת תל-אביב
hananelr@post.tau.ac.il

משנות התשעים ואילך מתרחשות שתי מגמות שונות ואף סותרות בישראל. מחד, חלה עלייה משמעותית במודעות הסביבתית בקרב החברה ומקבלי ההחלטות בישראל, שהביאה לשינויי במדיניות התכנון והקצאת שימושי הקרקע ברמה הלאומית. מאידך, מועצת מקרקעי ישראל, הגוף שעל פי חוק מעצב את המדיניות הקרקעית הלאומית בישראל, קיבלה סידרה של החלטות שפגעו באופן משמעותי בעקרון השמירה על קרקע חקלאית והובילו להפשרה מאסיבית של קרקעות חקלאיות ושטחים פתוחים לצורכי פיתוח של אזורי מסחר, תעשייה ושכונות מגורים. כך, שנוצר חוסר התאמה בין המדיניות התכנונית והמודעות הסביבתית ובין המדיניות הקרקעית הלאומית בישראל. מטרת המאמר היא לבחון את השינויים שחלו במערכת היחסים של חברי מועצת מקרקעי ישראל לשיקולים הסביבתיים ובעיקר לעקרון השמירה על קרקע חקלאית. ניתוח זה יכול לספק הסבר לחוסר ההתאמה שהוצג לעיל. אקדים ואומר, כי הממצאים מצביעים על מערכת יחסים מורכבת ואמביוולנטית ועל שינויים משמעותיים שהתרחשו במערכת יחסים זו במהלך השנים.

כלכלה פוליטית

יו"ר: ד"ר עופר אריאן, המחלקה למדע המדינה, המכללה האקדמית עמק יזרעאל

השפעה של תחרות פוליטית על המדיניות הפיסקאלית – עדויות מהשלטון המקומי בישראל

מר יניב ריינגורץ, המחלקה לכלכלה, האוניברסיטה העברית, yaniv.reingewertz@mail.huji.ac.il

המחקר מנתח את ההשפעה של תחרותיות פוליטית על המדיניות הפיסקאלית של הסקטור הציבורי. כיוון ההשפעה של התחרותיות הפוליטית על המדיניות הפיסקאלית נמצא במחלוקת בספרות התיאורטית והאמפירית גם יחד. יש הטוענים כי תחרות פוליטית, בדומה לתחרות כלכלית, מסייעת ליעילות התפקוד של הסקטור הציבורי ותורמת בין היתר להקטנת הוצאות (Wittman 1989). מנגד, אחרים טוענים כי תחרות פוליטית מעוותת את הקצאת המקורות לאורך זמן ותורמת דווקא להגדלת ההוצאות של המגזר הציבורי (Alesina & Drazen 1991). המחקר עושה שימוש במאגר נתונים ייחודי של הרשויות המקומיות בישראל ומוצא כי פתרון אפשרי למחלוקת הנ"ל נעוץ ברמתה של התחרות הפוליטית. המחקר מוצא כי רמה גבוהה של תחרות פוליטית קשורה לחוסר איזון תקציבי ולחובות של רשויות מקומיות. כלומר במקרים אלו התחרות הפוליטית תורמת להגדלת הוצאות המגזר הציבורי. לעומת זאת, רמה נמוכה במיוחד של תחרות פוליטית קשורה גם היא לחובות גבוהים. במקרים אלו עלייה בתחרות הפוליטית תביא דווקא להקטנת הוצאות ולשיפור ביעילות התפקוד של המגזר הציבורי. להבדל בתחרות הפוליטית ישנו גם הקשר אתני, כאשר הרשויות היהודיות מאופיינות לרוב בפיצול פוליטי גבוה, וברשויות הערביות המצב הפוך (בן בסט ודהן 2009). ברשויות היהודיות, רשויות שבהן לרשימתו של ראש הרשות אין רוב במועצת הרשות (כלומר קיימת בהן תחרותיות פוליטית גבוהה) מאופיינות בחובות גבוהים יחסית. ברשויות הערביות נמצא כי לריכוזיות החמולתית השפעה רבה על המצב התקציבי. בפרט, רשויות ערביות בעלות ריכוזיות רבה (כלומר תחרותיות נמוכה) מאופיינות בחובות גבוהים.

Solving Problems the Wrong Way: the Introduction of a "Social Tariff" into the Regulatory Regime in Israel

מר חנן הבר, בית הספר למדיניות ציבורית, האוניברסיטה העברית, Hannann@gmail.com

In Israel, the 1996 electricity law established a regulatory regime founded on the basic principles of economic efficiency. The founding of this regime included the formation of an independent regulatory authority, and an attempt to limit the influence of political considerations in the running of the sector. This included, for instance, specifically barring social considerations from the pricing of electricity, focusing instead on marginal cost as a guideline for pricing. However, in 2007, the Israeli legislator introduced a "social tariff amendment" into this regime, awarding the elderly poor a cross subsidized reduced electricity tariff. The introduction of this amendment is puzzling especially because the existing literature on the 'rise of the regulatory state' (Majone, 1994; 1997) argues that economic efficiency and the correction of market failure, not redistribution, are the main focus of the emerging regulatory state. The question is, therefore, why the Israeli legislator would choose to follow a path which contradicts not only the basic principles of

efficient regulation, but also the very foundations of the regime put in place by the state just over a decade earlier. This paper takes a historical approach to analyzing the development and change in the regulatory regime in the Israeli electricity sector, in an attempt to explain the introduction of social considerations into an arena in which they should, theoretically, no longer exist at all.

אדמה מה? יחסי רוב ומיעוט אתני והשפעתם על רפורמות נאו ליברליות בתחום הקרקעות

מר אמית אביגור, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית amit.avigur@mail.huji.ac.il

רפורמות נאו-ליברליות הפכו זה כבר למדיניות רווחת במדינות רבות בעולם, אולם מדינות שונות בעלות מאפיינים חברתיים אלה או אחרים מסוגלות להקשות על יישומן או להסיט את השפעתן. בהרצאה זאת אבקש להמחיש את תפקידם של פרויקטים לאומיים ומיעוטים אתניים בהבניית התנאים ליישומן של רפורמות נאו-ליברליות בתחום הקרקעות. הדברים מתבססים על מחקר השוואתי, שכלל את ישראל, פרו ואקוודור והתייחס לשנות ה-90. הממצאים מראים כי הפרויקט הלאומי הישראלי המבוסס על הגדרה לכידה באשר למי הוא "העם" בולם רפורמות קרקע נאו-ליברליות ומאפשר לשמר את בכירותם של השיקולים האתנו-לאומיים. מצד שני, פרויקט לאומי המבוסס על גבולות המדינה, כפי שקיים במקרים של פרו ואקוודור, מאפשר לרפורמות האמורות לפעול במהירות יחסית וביתר שאת. באמצעות אבחנה בין פרדיגמות שונות של הדרה אטען גם כי מעמדם של המיעוטים האתניים בתחום הקרקע לא השתפר באף אחד מהמקרים, בין אם נבלמו הרפורמות הללו ובין אם יושמו. עם זאת, בחלק מהמקרים התפתחה התנגדות לתהליכי ההדרה מקרב חברי המיעוט והם הצליחו להשפיע על היקפי הרפורמה הנאו-ליברלית. רפורמות בתחום הקרקע נחקרו בהרחבה, הן באמריקה הלטינית והן בישראל. אולם, מחקרים השוואתיים בין ישראל לבין מדינות בתת-היבשת עודם מועטים ואף לא אחד מהם עסק ברפורמות קרקעיות. המקרים נבחרו על בסיס הדמיון בגודלה היחסי של קבוצת המיעוט האתני (אזרחים ערבים-פלסטינים בישראל וקבוצות אינדיאניות בפרו ואקוודור) והיקפי הרפורמות הנאו-ליברליות, שנערכו במהלך שנות ה-90 במגוון תחומים מלבד קרקע. במהלך הדברים יידונו גם הסברים אלטרנטיביים להבדלים שנמצאו.

מקושרים: פוליטיקה, טכנולוגיה וחברה בישראל

יו"ר: ד"ר ארז כהן, מזכיר האקדמי של המרכז האוניברסיטאי אריאל

אקטים פוליטיים בעולמות וירטואליים אמיתיים

ד"ר ישע סיוון, ראש התוכנית למערכות מידע במכללה האקדמית תל אביב-יפו yesha.sivan@gmail.com

אנו עדים לניצני צמיחה של מדיום חדש שעתידי אף הוא להשפיע על השיח הפוליטי: המדיום של העולם הווירטואלי האמיתי. מטרת מאמר זה היא כפולה: ראשית להגדיר את המדיום החדש כצרוף אינטגרטיבי של ארבעה רכיבים: תלת ממד, חברה, יצירה, ומסחר, ושנית להציג מספר דוגמאות לאקטים פוליטיים שעושים שימוש בעולם וירטואלי. המאמר חותם בהצבעה על מספר אלמנטים ייחודיים לבחינת אקטים פוליטיים לפי ארבעת הרכיבים של העולם הווירטואלי (מודל 3D3C): תלת ממד, חברה, יצירה ומסחר.

נוכחים-נפקדים: השימוש בכלי אינטרנט אישיים בקרב חברי כנסת

גב שרון חלבה-עמיר, המרכז למשפט וטכנולוגיה (HCLT) *בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה*

sharon@trebcon.com

ההרצאה מבוססת על המאמר העורך בחינה מקיפה של השימוש באינטרנט ככלי פוליטי אישי בקרב חברי כנסת. תחילה מפורטות ומוסברות המגמות החברתיות והפוליטיות המניעות פרלמנטרים ברחבי העולם ובישראל להשתמש בפלטפורמות אינטרנט אישיות כמדיום תקשורת. תיאור המגמות מלווה בדוגמאות מוחשיות מאתרי ח"כים פעילים בכנסת ה-17, ובסקירת התמורות בשימוש בכלי אינטרנט אישיים בקרב חברי הכנסת בהתאם לשלבים התפתחותיים שזוהו. לסיום נדונה האבחנה בין השימוש באינטרנט ככלי תקשורת פוליטית במסגרת קמפיין בחירות, לבין השימוש באינטרנט כפלטפורמה ליצירת קשר עם הציבור במהלך הכהונה.

אתרי מפלגות בבחירות 2009-מבט השוואתי

מר ניר אטמור, המחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית בירושלים nir_atmor@idi.org.il

העיסוק במסעות בחירות מקוונים זוכה לעניין רב בשנים האחרונות, ואחד הכלים הנפוצים להערכת קמפיינים אלה הוא ניתוח אתרי תוכן של המפלגות. המחקר משתמש במתודולוגיה זו ומנתח את 25 אתרי המפלגות שהתמודדו בבחירות לכנסת ה-18 לפי 57 קריטריונים ברי השוואה בארבעה מימדים: ממד הפצת המידע, ממד גיוס התומכים והמשאבים, ממד קידום ההשתתפות וממד הרישות והקישורים. מן הניתוח עולה כי המפלגות בישראל במערכת

הבחירות של 2009 עודן משתמשות באתריהן הרשמיים בעיקר כבערוץ חד-סטרי, אם כי ניתן לזהות התחלה של שינוי באופי השימוש של חלק מהמפלגות באתריהן.

התמודדות עם רשויות מקומיות במשבר

יו"ר: ד"ר איתי בארי, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת חיפה

המשבר בשלטון המקומי בישראל – חלופות ותסריטים לפתרון המשבר

ד"ר אהמד חילגי, מנכ"ל תאגיד מים וביוב סובב שפרעם בע"מ higazy@meyah.co.il

השלטון המקומי הערבי בישראל, עובר בשנים האחרונות שינויים מרחיקי לכת בכל המישורים, על רקע משבר קשה מאד, שלא היה כמותו מאז קום המדינה. בעבר, השלטון המקומי הערבי היה גוף בעל עוצמה, כוח פוליטי וציבורי והשפעה גדולה על מערכות החיים המקומיות והארציות במדינה. ראשי הרשות שאבו את כוחם וסמכותיותם מבחירתם האישית והיה להם הכוח לקבוע מדיניות, בהיותם הזרוע הביצועית של השלטון המרכזי מול האוכלוסייה המקומית. אנו עדים שהמשבר בשלטון המקומי הערבי הולך ומחמיר ולא רואים סוף או אסטרטגיה מקומית או ממשלתית לשיפור המצב, חלק רב מהרשויות המקומיות לא משלמים משכורות לעובדי הרשויות המקומיות שבחלק מהן הצטבר כמה חודשים. אי תשלום חשבון המים לחברת מקורות הביא את חברת מקורות לסגור מים על תושבי המקום, אחת הסיבות המרכזיות שהביא את השלטון המרכזי להפריט את משק המים והביוב לתאגידים אזוריים. למרות כל תכונות ההבראה למיניהם אנו לא רואים אסטרטגיה להכנת רפורמה כוללת ליציאה מהמשבר החמור שעובר השלטון המקומי הערבי. השלטון המקומי הערבי סבל מאפליה מתמדת מכל ממשלות ישראל. האפליה קיימת בפועל גם כיום בכל המישורים, הן בהקצאת משאבים, הן בתכנון תוכניות מתאר ראווית, הן במענה לצרכי הרשויות והפיתוח הכלכלי. הממשלה רואה ברשויות המקומיות הערביות גופים חלשים, שקשה לסמוך עליהם בבניית תשתיות מתאימות לצורכי האוכלוסייה המקומית. האפליה הממושכת מתבטאת בקיצוץ מתמיד של תקציבים, דבר שמחזיר את השלטון המקומי הערבי לימי השלטון הצבאי. ההתערבות המתמדת של השלטון המרכזי בניהול השלטון המקומי הערבי מתקיימת דרך שתי פונקציות והיא מאד משמעותיות ומשפיעה באופן מכריע על עיצוב המדיניות ועל תלות של השלטון המקומי הערבי בשלטון המרכזי. הפונקציה הראשונה היא פונקציה החשב המלווה, (החתימה השלישית), עם כל הסמכויות שיש בידיו לפקח, לנתב ולקבוע מדיניות פיננסית לרשויות. תהליך מנוי החשב המלווה החל לאור המשבר הכלכלי הקשה בתחילת 2003 ונמשך עד היום הזה. הפונקציה השנייה היא מינוי הועדות הקראות במקום הרשויות המקומיות. הועדות הממונות לוקחות על עצמן לנהל את ענייני הרשויות המקומיות הערביות וישנן כיום כ- 19 ועדות קראות במגזר הערבי. תהליך מנוי ועדות קראות מוביל לשליטה מוחלטת בניהול ענייני הרשות המקומית הערבית, על ידי אנשים שהשלטון המרכזי ממנה, תחת הכותרת "ניהול ואיזון תקציבי של הרשויות". המשבר ומגמות השינוי, הם בעלי אופי מערכתי כוללני, שצפוי להשפיע ולעצב בעשורים הבאים את דמותו של השלטון המקומי הערבי בישראל. תהליך השינוי מחייב אותנו להיערך מחדש למגמות אלה ולהכין תוכניות ואפיקים חדשים בכדי להתמודד עם המשבר, להחזיר את העוצמה והיכולות לשלטון המקומי הערבי, כדי שינהל את ענייני התושבים ביעילות, תוך מתן רמת שירות איכותית לאזרחים שבאחריותו. תפיסתי לגבי עתיד השלטון המקומי הערבי בארץ, מושתתת, כפי שאציג במסגרת הדיון והניתוח של מצב הרשויות המקומיות הערביות, על התפיסה הארגונית ההתפתחותית, לפיה השלטון המקומי הערבי משנה צורה ומהות, לאור כל השינויים המערכתיים והסביבתיים. הנחת היסוד שלי מבוססת על ניסיוני הרב, בניהול מערכת שלטון מקומי ערבי בשנים האחרונות וכאחד החוקרים בתחום. הניתוח שלי במאמר יתבסס על ארבעה מעגלים מסביב לרשות המקומית הערבית, שמהווים אבן היסוד לשינוי ולשיפור וליציאה מהמשבר הקשה שעובר השלטון המקומי הערבי: - המעגל הניהולי – ארגוני. - מעגל הפיתוח הכלכלי. - מעגל השלטון המרכזי – הקצאת משאבים. - המעגל האזרחי - דמוקרטי. מעגלים אלו יכולים להביא למטריצה של שינויים אפשריים, שהשלטון המקומי לא הכיר קודם, ולעיצוב פני החברה הערבית בארץ. הבנת המעגלים, ניתוחם והמרתם לפתרונות קונקרטיים, תלויה בנושאים שעל סדר היום של החברה הערבית; בעיות, צרכים, מתחים, יכולות, מנהיגות ובמידת ההחלטיות הפוליטית לחולל שינויים אלה. הכוונה לרפורמות יזומות (בשונה משינויים מתפתחים המגיבים לצורכי הסביבה). יוזמה עם תכנון ראוי ונכון, המבוססת על צרכים ויכולות, עשויה להביא לרפורמה כוללת בשלטון המקומי הערבי. ניהול השלטון המקומי הערבי המקומי אינו סוגיה טכנית בלבד אלא גם סוגיה אזרחית ערכית. אני שותף לדעה שהעתיד אינו מוכתב בהכרח, אלא הוא תוצר של בחירה ומודעות בהווה, באשר למצבים רצויים בעתיד. ניהול נכון של אפשרויות, הקיימות כבר עתה, דוגמת איתור מוקדם של מגמות השינוי ולימוד מניסיונם של אחרים, פותח פתח לעיצוב העתיד של השלטון המקומי הערבי ואם ארבעת המעגלים (הווקטורים), שהוצגו לעיל, תוחמים את מטריצת השינויים האפשרית, נשאלת השאלה איך אנחנו מתכוונים להתמודד עם אותם ארבעת הווקטורים כדי להביא למדיניות מושכלת ותוצר פעיל, שיוציא את השלטון המקומי הערבי מהמשבר שעובר עליו היום. במאמר זה אציג דיון וניתוח מעמיקים לצד המלצות יישומיות, שדרכן אפשר יהיה, אולי, להתחיל לחשוב בצורה כוללת, ברמת המאקרו, להתמודדות ולפתרון בעיית השלטון המקומי הערבי בארץ.

איך יכולה תפיסת החינוך כשירות ציבורי לחלץ רשות במשבר

עו"ד ניב גל אריאלי, ביה"ס למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה galiarieli@gmail.com

האחריות לעיצוב מדיניות החינוך בישראל הייתה נתונה משך שנים ארוכות בידי הממשלה. תפקיד הרשויות המקומיות הצטמצם להיבטים הפיסיים של קיום מוסדות החינוך, בלבד. מאז שנות השמונים של המאה העשרים ניכרת תמורה בעניין זה, כמו בעניינים אחרים: יחד עם שירותי הרווחה עובר גם החינוך יותר ויותר מידי הממשלה לידי גורמים נמוכים יותר במערכת ההירארכית, ובהם גם הרשויות המקומיות. תחום החינוך שונה ונבדל מן השירותים הציבוריים האחרים שהיו בידי הממשלה ועברו לידי הרשויות המקומיות. חרף טענות חוזרות על הקושי לשאת בנטל המימון של התפקידים הנוספים, שמחות רשויות מקומיות לא מעטות לאמץ את תפקידן הגדל בתחום החינוך, ואף מתגאות בתכניות שהן מפתחות באורח עצמאי, כיזמות מקומיות. "החינוך בראש מעינינו", הוא מן הסיסמאות המקובלות יותר ברשויות מקומיות בישראל. טענתי היא, כי ההסבר לשוני בין שירותי החינוך לשירותי הרווחה בעניין זה טמון בהצדקה של תפיסת שירות כלשהו כשירות ציבורי. את הכללתו של שירות זה או אחר בסל השירותים הקרויים "ציבוריים" אנו מצדיקים באחת משתי דרכים: זהו שירות הניתן לכל פרט בציבור, אך ורק בשעה שהוא זקוק לו, וזהו שירות שניתן לכל פרט בציבור, ולא דווקא אם וכאשר הוא זקוק לו, אלא בהיותו חלק מכלל, כישות מלוכדת אחת. ההצדקה הראשונה מכונה "פרטנית" והשנייה – "כוללנית". מנקודת מבטו של נבחר ציבור, קיים שוני גדול בין מי ששירותי רווחה חלים עליו לבין מי ששירותי חינוך חלים עליו. המשתמשים בשירותי הרווחה משתייכים על פי רוב לשכבות חברתיות חלשות מאוד, בעוד שהמשתמשים בשירותי החינוך באים מכל האוכלוסיה. אימוץ התפיסה הפרטנית לגבי החינוך כשירות ציבורי על-ידי מתמודד פוליטי עשויה לתגמל היטב: אין מדובר בקידום אינטרסים פרטיים, אלא בקידומו של שירות ציבורי. אלא שזהו שירות ציבורי במובנו הפרטני, ומובן כזה יכול להיות מאומץ בחום על-ידי כל מי שתהליכי החינוך חלים עליו; גם ואולי בעיקר אם בעצמו אינו יכול לרכוש חינוך פרטי. החינוך כשירות ציבורי פרטני המוצג כיעד מדיניות, משמש כלי רב עצמה בידי מתמודד על כוח פוליטי בזירה ציבורית.

איחוד רשויות מקומיות כפתרון למשבר תקציבי – עדויות מאיחוד הרשויות של שנת 2003

מר יניב ריינגוורץ, המחלקה לכלכלה, האוניברסיטה העברית yaniv.reingewertz@mail.huji.ac.il

איחוד רשויות מקומיות אמור להפנים יתרונות לגודל וכך צפוי לסייע לרשויות מקומיות להתמודד עם המשבר התקציבי בו שרריות רבות מהן. זוהי אחת הסיבות העיקריות לאיחוד הרשויות המקומיות שהתבצע בשנת 2003. מחקר זה בודק את ההשפעה של איחוד הרשויות הנ"ל על מצבן התקציבי של הרשויות המאוחדות. בפרט, המחקר מבצע השוואה בין הרשויות שאוחדו לבין מספר קבוצות ביקורת מקרב שאר הרשויות, לאורך השנים 1999-2007. התוצאות מראות כי לא ניתן להבחין בירידה בהוצאות של הרשויות המאוחדות (יחסית לשאר הרשויות), ובסעיפים מסוימים אף חלה עלייה בהוצאות. בנוסף, הרשויות המאוחדות זכו בהעברות תקציביות נדיבות יותר משאר הרשויות, כך שלא היה חסכון תקציבי עבור השלטון המרכזי. למרות העלייה בהכנסות והוצאות הרשויות המאוחדות, לא נצפה בהן הבדל ברמת השירותים יחסית לשאר הרשויות. הממצאים הנ"ל דומים עבור הרשויות היהודיות והערביות, פרט לגביית הארנונה, בה חל שיפור ברשויות היהודיות אך הרעה ברשויות הערביות. הממצאים נשארים ללא שינוי גם לאחר מספר רב של בדיקות רגישות. לסיכום, התוצאות מובילות אותנו למסקנה כי האיחוד לא הביא לידי ביטוי את היתרונות הפוטנציאליים לגודל, ולכן לא סייע בהתמודדות עם המשבר התקציבי בשלטון המקומי.

רפורמה חקיקתית ומבנית ברשויות מקומיות ערביות במשבר

מר סלים בריק, ביה"ס למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה sbrik@netvision.net.il

מצב הרשויות המקומיות הערביות הכספי קשה מאוד. הבעיה המרכזית מולה ניצב השלטון המקומי הערבי הוא הקשר בין המנהל לבין ההצבעה, קרי משקלם המכריע של שיקולים פוליטיים בניהול היישוב. זה גורם למשבר ניהול חמור המתאפיין בשתי תכונות מרכזיות: ניהול לא מקצועי ולא יעיל, ושחיתות. חלק מהבעיות הללו אופייניות לרשויות הערביות במיוחד מכמה סיבות: ראשית, המבנה החברתי המבוסס על חמולות ושיטה זו מעודדת סוגים של השתתפות פוליטית פרוכיאלית, בחירה שלא על בסיס טובת היישוב, אלא העדפת מקורבים, שיטת השלל (spoil system), נפוטים, בעיות בגבייה, שהן החמורות ביותר ביישובים הערביים, העדר חשאיות בבחירות בחלק גדול מהיישובים (בעיקר הקטנים שבהם) ועוד. יתרה מזו, חלק ממלאי התפקידים הבכירים ברשויות, ואשר נאמנותם אמורה להיות נתונה לטובת כלל היישוב, מוצאים את עצמם עוסקים בסוגיות חמולתיות ומעדיפים אינטרסים חמולתיים ואישיים על-פני טובת היישוב, חלקם עושים שימוש לא אתי במידע פנימי המגיע אליהם בתוקף תפקידם ועוד. בכך הם מועלים בתפקידיהם. במחקר זה מוצעים כמה תיקונים חקיקתיים ושינויים מבניים אשר יכולים להביא לשיפור משמעותי בהתנהלות היישובים והבראתם. למשל, הגברת השקיפות ביישוב, באמצעות הפעלת אתר האינטרנט ועדכונו השוטף, חיוב התקנת מצלמות אינטרנט בחדר ישיבות המועצה והקלטת הדיונים (כל עוד אין סיבה מוצדקת לחשאיות), חובת פרסום מכרזים באתר "און ליין", פרסום הצעת התקציב ועוד. כמו כן, נמצא כי חלק מהתפקידים חייבים שלא יהיו מאוישים על-ידי עובדים מהיישוב. ייתכן כי על משרד הפנים לקחת בחשבון את הלחץ החברתי המובנה על ממלאי תפקידים מסוימים ולמצוא לכך מזור. מוצע גם לבצע רפורמה בפנקס הבוחרים, בעיקר ביישובים הקטנים, שלא יהיה בנוי על פי סדר אלפביתי, אשר מביא לכך שחשאיות הבחירה נפגמת באופן משמעותי,

זוהי מגביר את הלחצים הפסוליים על המצביעים. המחקר מתייחס לסוגיות רבות ברוח זו, מנתח אותן ומציע תיקונים חקיקתיים שיכולים להתמודד עמן, תיקונים שייקחו בחשבון את הייחודיות של החברה הערבית ומאפייניה.

חדשנות ניהולית במגזר הציבורי

יו"ר: ד"ר חדווה וינרסקי-פרץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר אילן

תרבות לאיכות – בחינה אמפירית במינהל הציבורי בישראל

גב' ולרי איסק, המחלקה למדיניות ציבורית, אוניברסיטת חיפה, Isaak.valerie@gmail.com

בבסיסו של מחקר זה עומדת השאלה מהו הקשר בין התרבות הארגונית לבין היכולת של ארגון ליישם מודל לניהול ביצועים מבוסס איכות ומצוינות ביחידות ארגוניות במנהל הציבורי בישראל והאם יישום מוצלח מוביל בתורו לביצועים משופרים של משרתי ציבור ולשביעות רצון גבוהה יותר של האזרחים כלקוחות? המסגרת התיאורטית של מחקר זה הנה גישת ה-NPM משולבת עם תיאוריות ארגוניות דוגמת גישתו של Schien (1990; 1992), תיאוריות לניהול ביצועים ותיאוריות בנושא איכות ומצוינות ניהולית. שיטת המחקר שננקטה במחקר זה הנה השיטה הכמותית. לבחינת המודל המחקרי חולקו ארבעה סוגי שאלונים למקורות שונים: עובדים, לקוחות, מנהלי יחידות ומנהלי איכות משרדיים. במחקר השתתפו 56 יחידות ארגוניות, מ-11 ארגונים, הנמצאות בשלבי הטמעה שונים של מערכת לניהול ביצועים מבוססת איכות ומצוינות ארגונית (כלומר: הטמיעו צוותי שיפור או תקני ISO, מינו מנהלי איכות משרדיים או הטמיעו את מודל ה-EFQM). הממצאים העיקריים של מחקר זה מראים כי בסוגי מודלים לניהול איכות מבוססי איכות ומצוינות שונים תרומתם של ערכי התרבות שונה. הדבר בא לידי ביטוי בבחינת הערך שקיפות. לערך שקיפות יש קשר לביצועי לקוחות (שביעות רצון הלקוח ותפיסת איכות השירות) כאשר מודל האיכות הנו ISO ולעומת זאת כאשר מודלי האיכות האחרים מתקיימים (EFQM, מינוי של מנהל איכות וצוותי שיפור) לא נמצא קשר. איכות מסוג ISO מאופיינת במעורבות של גורמים חיצוניים לא רק בהטמעת המערכת אלא גם באישור התקן מחדש בכל שנה. לכן הדבר מחייב קיום של הערך שקיפות לא רק לגבי המידע היעדים וביצועם אלא גם לגבי הידיעה כי חברי הארגון יפעלו על פי ערך זה כלפי חבריהם לארגון כמו גם כלפי הגורמים החיצוניים. בנוסף נמצא כי לערך איכות עבודת צוות ולטיב ההטמעה של מערכת לניהול ביצועים מבוססת איכות יש קשר לטיב הטמעה של מערכת לניהול ביצועים מבוססת איכות ולביצועי לקוחות (שביעות רצון הלקוח ותפיסת איכות השירות). לטיב ההטמעה יש קשר גם ליחסי עבודה בין העובדים לבין עצמם אך לא מצאנו קשר מתווך. תרומתו המרכזית של מחקר זה הנה בכך שהוא מראה כי ערכים מסוימים משחקים תפקיד בהטמעה של מערכות לניהול ביצועים מבוססות איכות ומצוינות כמו גם על ביצועי הארגון. ערך חזק של איכות עבודת צוות הנו חשוב אם מעוניינים להטמיע תהליכים מכל סוג של איכות. בנוסף לערך שקיפות יש תפקיד שונה בסוגי איכות שונים. כלומר ערך השקיפות הנו בעל תרומה שונה על ביצועים ביחידות ארגוניות בהן מתקיים איכות מסוג ISO ביחס ליחידות ארגוניות בהן מתקיים סוג איכות מסוג EFQM. ברמה היישומית אנו תורמים לארגונים בהבנה שהטמעת מערכות איכות ומצוינות אינה מספיקה. ארגונים צריכים להשקיע בתשתית הערכית / תרבותית בארגונם על מנת ליישם את המודל בצור

Re-inventing Electronic Information Sharing in the Public Sector

ד"ר אלון פלד, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית, Alon.Peled@post.harvard.edu

How can we incentivize managers of public agencies to share electronic information more effectively? The dominant political, managerial and archeological theories of public computing fail to address this question. President Obama's recent "Open Data" initiative also fails to address this question. The paper therefore first re-defines the public sector as the sector that holds the legitimate monopoly on the process of producing, updating, and disseminating primordial data (such as IDs). Next, the paper proposes a new information sharing framework based on three ideas: (1) Bureaucratic politics must come first and ahead of technology; (2) The bureaucratic language can be automated to facilitate information-sharing transactions; and (3) Information-sharing transactions can be monetized and converted into future Information Technology (IT) investment decisions. The paper discusses defense, finance, healthcare and social welfare computer projects in the USA, Israel and the Netherlands. It also presents the theoretical foundations for an ambitious computational linguistics project to erect a public information trading arena. The paper discusses a host of legal, ethical, political, economic and technical challenges en route to launching successfully an electronic public information trading arena. The paper concludes with a concrete proposal of a political strategy that the public sector can adopt to launch and nurture this new trading arena.

Fostering Innovation in Public Organizations

ד"ר חדווה וינרסקי-פרץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר אילן, vinarsh@mail.biu.ac.il

בשני העשורים האחרונים גובר העניין במאפייני היצירתיות והחדשנות בסביבת הארגון. חדשנות משמשת כמפתח חשוב עבור הצמיחה, השגשוג, ההצלחה ויכולת הקיום של הארגון, היא מאפשרת לארגון להגדיל את כושר התחרות ולהתאים את עצמו לדרישות השוק ולצורכי הזמן. הזרם המחקרי, בדיסציפלינות הארגוניות והניהוליות, העוסק במאפייני החדשנות מבקש להתחקות אחר התנאים, התהליכים והגורמים בסביבת העבודה המניעים את החדשנות בארגון. הנחת היסוד המשותפת למרבית המחקרים רואה במשאב האנושי בארגון כמפתח חשוב להובלה ולקידום חדשנות בסביבת העבודה. לכן, ניתן דגש מרכזי לזיהוי הגורמים המשפיעים על ההתנהגות חדשנית ויצירתית של הפרט בארגון. מרבית המחקרים בספרות המחקר, התמקדו בהשלכות ובתוצאות של חדשנות והתנהגות חדשנית בהקשר המבני- ארגוני ונעדר בהם הדיון בשאלה כיצד מעורבות בהתנהגות חדשנית בעבודה מנבאת חדשנות בארגון. הדיון החשוב במאפייני היצירתיות והחדשנות בארגון קיבל ביטוי מועט ושולי במחקרי ניהול ומנהל ציבורי וכמו כן מרבית המחקרים שדנו בנושא בוצעו בארגונים עסקיים במגזר הפרטי. במחקר זה, ביקשנו להעלות את נושא היצירתיות והחדשנות בארגון לסדר היום המחקרי של חקר המנהל הציבורי החדש. קרי, להרחיב את הדיון אודות מאפייני החדשנות בחשיבה של המנהל הציבורי החדש ולבחון כיצד ניתן לעודד חדשנות ויצירתיות בניהול ארגונים במגזר הציבורי. מחקר זה, פותח בכדי לדון בשאלה כיצד גורמים חיוניים של סביבת העבודה מעודדים מעורבות של הפרט בהתנהגות חדשנית בעבודה. באופן ספציפי, בדקנו כיצד קשרי עבודה איכותיים מעצבים תנאים פסיכולוגיים הנחוצים לטיפוח התנהגות חדשנית של הפרט בעבודה. מודל המחקר נשען על הנחת היסוד, לפיה, לביטוי רגשות והתנהגויות חיוביות של העובד ובסביבת העבודה השפעה מכרעת להצלחתו של הארגון ובדרך של מעגלי השפעה חיוביים (positive spirals) להגברת ההנעה של העובדים להתמיד במעורבותם בהתנהגות חדשנית. השתתפו במחקר כ- 350 עובדים משני המגזרים - הציבורי והפרטי במשק הישראלי. בהתבסס על גישת ניהול הציבורי החדש (New Public Management) שולבו במחקר תיאוריות מדיסציפלינות כגון מנהל עסקים, משאבי אנוש, כלכלה וניהול שמחקרן מתמקדים בארגונים הפרטיים. בחנו התנהגות עובדים בשרות הציבורי בקריטריונים זהים לאלו שנבחנו עמיתיהם בסקטור הפרטי. במחקר זה נעשה שימוש בשיטות כמותיות תוך שילוב אלמנטים איכותניים (multi- method approaches). המחקר נערך בשתי נקודות זמן בהפרש של שלושה עד ארבעה חודשים.

רפורמה שלטונית במנהל הציבורי

יו"ר: ד"ר דניאלה שנקר-שרק, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן

Building strong nations - the struggle for reforms and governability in public administration

פרופ' ערן יגודה-גדות, ראש בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, eranv@poli.haifa.ac.il

In the face of global challenges and changes – some may even say because of them – one major dilemma looms large for citizens and leaders worldwide: how can we ensure that our countries address these challenges successfully? and what is the balanced way to reform public administration and bring it closer to its goals? This lecture will try to demonstrate that the answer can be found in a better match between the nature of modern bureaucracy and the spirit of modern democracy, as well as by improving methods and ideas for 'clever governance' and better governability. Moreover, the lecture suggests potential directions for improving governability and public management against the backdrop of the tension between bureaucracy and democracy that has given rise to increasing mistrust of and lack of confidence in public institutions. A discussion of previous and future reforms for modern strong nations is developed and presented, with examples for effective implementations from various countries.

Knowing, Acting, and Reputation: An Analysis of the FDA's Decision Duration for Issuing Warning Letters

פרופ' משה מאור, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית, msmaor@msc.huji.ac.il

ד"ר רענן סוליציאנו-קין, המחלקה למדע המדינה, האוניברסיטה העברית, rasulke@msc.huji.ac.il

Do reputational concerns affect response duration of regulatory enforcement? If so, does an agency's sensitivity to reputational challenges vary under different conditions of public visibility? This paper suggests an answer to these questions by analyzing the relationship between media coverage of an agency and the timing of its regulatory enforcement decisions. Based on qualitative and quantitative analyses, we find that as media coverage of the FDA's primary consumer protection responsibilities becomes more

positive, the agency waits longer to issue warning letters; in contrast, more critical media coverage leads to quicker action in issuing warning letters by the FDA. This effect is moderated by media salience, namely, it is found only for periods in which press coverage is relatively intense. An implication of this conditional relationship is an ability to assess the baseline role of reputation in the organization, namely how concerned is it regarding its reputation in the absence of exogenous challenges. Our findings suggest that the FDA's enforcement divisions are 'reputationally concerned' even in the absence of such exogenous challenges.

אגרות חוב מוניציפאליות בישראל ארגון מחדש של ניהול מקומי

ד"ר דוד שוורץ, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן | Dvd99@015.net.il

הסקטור המוניציפאלי בישראל הכולל עיריות, מועצות מקומיות מועצות אזוריות, סמוך על שולחנה של ממשלת ישראל. מרבית הרשויות המקומיות תלויות מענק ומימון ממשלתי ואינן מתנהלות באורח עצמאי או עם תקציב אוטונומי משלהן. משרד הפנים כמייצג הממשלה הוא הגוף המעניק ערבות ממשלתית לאותן רשויות, והוא המעניק להן "מענקי איזון" במידה ואלו אינן מצליחות להרים את הנטל הכלכלי ולהעניק שירותים לאזרח מתגורר ביישוב עליו הן מופקדות. רעיון הנפקת אגרות החוב המוניציפאליות, העירוניות הקיים במדינות מערביות רבות, נועד לאפשר לאותן רשויות לקבל תזרים מימוני דהיינו: תוספת תקציבית כספית לצורך מינוף וקידום פעילותן העסקית, לצורך המרת הלוואות בריביות גבוהות או לצורך קידום פרויקטים בתחומי הרשות. בישראל מתוך כ-253 רשויות מקומיות רק 4 רשויות מקומיות "הרימו את הכפפה" והעזו להיכנס להרפתקה של הנפקת אגרות חוב מוניציפאליות. ראשי הערים שגילו אומץ ציבורי והלכו נגד הזרם, היו ראשי עיריות: יהוד, לוד, רעננה ואילת. מרבית ראשי הרשויות העדיפו לא לנקוט יוזמות חדשות להישאר סמוכים אל שולחן הממשלה. מתוך מגמה של שמרנות ניהולית ומתוך רצון להיות בעמדה בטוחה ולא ליטול סיכונים חדשים. דהיינו: להמשיך ליטול הלוואות במסגרות הקיימות דרך בנק אוצר השלטון כיום: Dexia או דרך המחלקות המטפלות במתן אשראי מוניציפאלי בבנקים המובילים בישראל: בנק הפועלים, בנק לאומי, ובנק דיסקונט. חשוב לציין כי תהליך הנפקת אגרות החוב הנו תהליך מורכב ולא קל המלווה בהערכת השווי, בהיוועצות עם חתמים, עו"ד, רו"ח ועוד בטרם תצא ההנפקה אל הדרך, וכמובן בבחינת מקורות המימון של ההליך, יכולת ההחזר של אותה רשות, הסדר פריסת התשלומים וקבלת המימון וחשוב לא פחות, אלו נכסים, אלו אפיקים ישועבדו על ידי הרשות לטובת ההנפקה. דהיינו: על הלווה במקרה דנן הרשות המקומית להציג בטוחות, בטוחות לצורך היציאה לתהליך מסבך מעין זה. חלק מהעיריות שיעבדו הארנונה השוטפת שלהן, חלק שיעבד נכסים או קבלת כספים ספציפית יותר. רעיון האיגו"ח שבא מבית מדרשו של האוצר והחשב הכללי דאז ירון זליכה, למעשה התכוון לאפשר לרשויות המקומיות לקבל אשראי זול יותר, זמין יותר, מהיר יותר מאשר הלוואות הבנקאיות הרגילות. בתחילת הדרך אכן כפי שצינו ראשי הערים האשראי היה זול פי כמה מהאשראי הבנקאי הניתן למשל ע"י בנק: DEXIA, המיומן בפעילות של מימון בסקטור המוניציפאלי. שהיינו במקום ריביות של 17% קיבלו העיריות ריבית עסקית בגבולות ה-5%, כלומר: הפרשי ריביות גבוהים ביותר, בייחוד שהריביות המצטברות גורמות לגירעון רב. היתרונות והחסרונות של האיגו"ח הנו נושא דיון זה, כחלק מהרפורמה שניסה האוצר להוביל הסקטור המוניציפאלי בסיוע משרד הפנים, אך תוך היענות מינורית בותר של הרשויות המקומיות שחששו מהשינוי הארגוני והחשיבתי והעדיפו להישאר בחממה הבטוחה של הלוואות הבנקאיות הרגילות הניתנות בערבות ותחת המטריה של משרד הפנים.

חדשנות במנהל הציבורי: פיתרון או בעיה? המקרה של שיתופי פעולה בין המגזר הציבורי למגזר השלישי (PTP) בתחום הרווחה והחינוך

ד"ר דניאלה שנקר-שרק, המחלקה למדע המדינה, אוניברסיטת בר-אילן | schanker@mail.biu.ac.il

שדה המחקר בתחום החדשנות במגזר הציבורי הוא מצומצם ובישראל הוא מצוי בחיתוליו (Windrum, 2008). לדעת ווינדראם הסיבות לכך נעוצות בקוצר ראייה מחקרי ובתפיסה השכיחה לפיה ייצור הוא המקור היחיד לגידול בפרודוקטיביות ולצמיחה כלכלית, בעוד המגזר הציבורי אינו פרודוקטיבי ואינו מפותח מבחינה טכנולוגית. מחקרי חדשנות שנעשו בשנים האחרונות במגזר הציבורי הצליחו לערער תפיסה זו. אחד התחומים הנחקרים של החדשנות באספקת שירותים ציבוריים היא שותפות בין הממשלה ועסקים – (Public Private Partnership/Initiative – PPP/PPI) (למשל, Osborne, Gaebler, 1993; Savas, 2000; OECD, 2005). בפברואר 2008 קיבלה ממשלת ישראל את החלטה מס' 3190 העוסקת בחיזוק היחסים בין הממשלה, החברה האזרחית והמגזר העסקי הפועל להשגת מטרות ציבוריות. בבסיס החלטה עמדה ההנחה כי לשני המגזרים האלה יש תפקיד חשוב בבניית החוסן החברתי והכלכלי ובחיזוק היסודות הדמוקרטיים של המדינה (משרד ראש הממשלה, האגף לתכנון המדיניות, פברואר 2009). בשנים האחרונות מאמץ מגזר השירותים החברתיים דפוס פעולה חדשני של שיתופי פעולה בין הסקטור הציבורי לסקטור השלישי בייצור ואספקה של שירותים שונים. מאמר זה מבקש לבחון את החדשנות במנהל הציבורי בישראל באספקת שירותי רווחה וחינוך ואת המשמעויות הנגזרות ממנה מבחינה צרכנית. הטענה המרכזית במאמר היא שאימוץ דפוסי שותפות חדשניים עלולה להביא לאי שוויון טריטוריאלי באספקת שירותי רווחה וחינוך.

מושב מיוחד

15:30-17:00 – מושב מרכזי: חוקה לישראל?

יו"ר פרופ' אריה נאור, המחלקה למנהל ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן גוריון

פרופסור דפנה ברק-ארז, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת תל אביב.

פרופסור מרדכי קרמניצר, הפקולטה למשפטים האוניברסיטה העברית והמכון הישראלי לדמוקרטיה

פרופסור אריאל בנדור, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר אילן

ד"ר משה ברנט, המחלקה לסוציולוגיה, למדע המדינה ולתקשורת, האוניברסיטה הפתוחה

שולחן עגול: שיטת הבחירות והשלכותיה

יו"ר: ד"ר הני זובידה, בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

הצעות לרפורמה בשיטת הבחירות בישראל

פרופ' אברהם בריכטה, בית הספר למדעי המדינה, אוניברסיטת חיפה, brichta@poli.haifa.ac.il

שיטת הבחירות מתרגמת את קולות המצביעים למושבים בבית המחוקקים. כמו בכל מלאכת תרגום, הוא איננו זהה למקור. על כן, כל שיטות הבחירות מעוותות את רצון הבוחרים בתהליך תרגום הקולות למושבים. תחילה אסביר את המרכיבים העיקריים של שיטות הבחירות ומידת השפעתם על תהליך תרגום הקולות לייצוג הפוליטי בבית המחוקקים. מרכיבים אלה הם: הנוסחה לחלוקת המנדטים, גודל האזור- המוגדר על פי מספר הצירים הנבחרים מתוכו- וכן חסמי הכניסה הנקבעים על ידי גודל בית המחוקקים, חוקי המדינה והחסם האפקטיבי ביותר – גודל האזור. לאור ניתוח השפעת שיטת הבחירות על גודל הייצוג מוצגות תוצאות הסימולציה של ההשלכות המשוערות של שינוי שיטת הבחירות שהוצגו בוועידת מגידור. טענתי היא כי השיטות הללו יביאו לעיוות ניכר של רצון הבוחרים. לפיכך רק שיטת הבחירות השומרת על יחסיות מלאה, המוצעת על ידי, תשנה את שיטת הבחירות מבלי לשנות את תוצאותיהן.

איך רפורמה אלקטוראלית תחזיר את הפוליטיקה הישראלית לשיווי-משקל?: "מרכז המסה"

כתנאי לייצוב מערכת רב-מפלגתית ורב-ממדית

פרופ' גדעון דורון, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב, יו"ר האגודה הישראלית למדע המדינה
gideondoron@yahoo.com

גב' דגנית אופק, החוג למדע המדינה, אוניברסיטת תל אביב, dagnitof@post.tau.ac.il

המערכת הפוליטית בישראל מאופיינת במספר רב של מפלגות הממוקמות קרוב מאד ובצמידות זו לזו במרחב-נושאים (אידיאולוגי). כך יוצא שאין הבדל רב בעמדות של מפלגות הממוקמות סביב החציון של התפלגות העדפות הבוחרים (ב-2009 למשל: ליכוד, עבודה, קדימה ואפילו ישראל ביתנו). מפלגות כאלה ממילא מתחרות זו בזו באינטנסיביות מתגברת על ציר זמן המתכנס למועד הבחירות הבא. לפיכך, קואליציות בישראל שורדות במוצק רק מחצית התקופה המוגדרת בחוק. כדי לשרוד אלקטוראלית, מביאות המתחרות-שותפות לפרוק קואליציות. אין גם בידול משמעותי ומהותי בין מפלגות השמאל או הימין. מושג "מרכז המסה" הביאוורלי-פוליטי שאומץ על ידי דגנית אופק כאנלוגי למושג הפיזיקלי בוחן את השונות (בידול) בין המפלגות, מאתר נקודת שיווי-משקל במערכת המתבססת על יותר ממימד אחד, ומלמד על הצורך בניסוח שיטת בחירות חדשה. שיטה שמחד גיסא תדגיש את ההבדלים בין המפלגות ומאידך גיסא תשטש הבדלים כאלה ותאחד מפלגות הממוקמות בנקודות זהות במרחב הנושאים. שיטות בחירה אזוריות מסוימות תורמות להתכנסות בוחרים סביב נקודות מרחביות זהות. בחירה לראשות המערכת האקזקוטבית, שלא דרך תיווך פרלמנטארי-קואליציוני תורמת אף היא לאיתור "מרכז המסה" וליצירת שיווי-משקל מייצב.

שולחן עגול: התמודדות עם טרור במסגרת החקיקה ההומניטארית ואמנת ג'נבה **לזכרו של פרופסור אהוד שפרינצק דיקן מייסד בית הספר לאודר לממשל במרכז הבינתחומי**

הרצליה

יו"ר: ד"ר בועז גנור, מנהל המכון למדיניות נגד טרור וסגן דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

חידושים בתורת הלחימה הצודקת בטרור: מושגים, עקרונות ודוקטרינות

פרופ' אסא כשר, החוג לפילוסופיה, אוניברסיטת תל-אביב asa.kasher@gmail.com
התפיסות הרווחות בתורת המלחמה הצודקת ובדין הבינלאומי ההסכמי התפתחו בעיקרן על רקע המלחמות הרגולריות. המלחמה בגופי טרור לא-מדינתיים, בצורות הרבות בהן היא מוכרת ויכולה להופיע בעתיד הנראה לעין, דורשת רענון של התפיסות הרווחות, בעיקר מפני שהן נשענות על הנחות בדבר ההדדיות והמעשיות של ההסדרים הנדרשים לצמצום מוראות המלחמה. בהרצאה יוצגו מושגים ועקרונות חדשים, במסגרת דוקטרינות חדשות, לניהול ראוי של המלחמות הלא-רגולריות. בין השאר, יוצגו באופן חדש עקרונות של הבחנה ושל מידתיות ועקרונות של פעילות ראויה בתנאי העדר הדדיות והעדר מעשיות של ההסדרים המוכרים.

עקרון הפרופורציונאליות במערכה רב ממדית

ד"ר בועז גנור, מנהל המכון למדיניות נגד טרור וסגן דיקן בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה ganor@idc.ac.il

עקרון יסוד בחקיקה ההומניטארית הבינלאומית הינה החובה לשמור על פרופורציונאליות בין הצורך הצבאי שעומד בבסיס הפעולה הצבאית לבין הנזק הסביבתי שפעולה זו עלולה לגרום ליריב. למרות שעקרון זה אשר נועד לצמצם את הפגיעה באזרחים במסגרת סיטואציה מלחמתית מקובל על רוב השחקנים המדינתיים, אין הסכמה בינלאומית באשר לשאלה היכן עובר הרף? מהו מהלך צבאי פרופורציונאלי ומה אינו פרופורציונאלי? בהרצאה יוצגו מודלים חדשים להבחנה בין רמות שונות פרופורציונאליות בסיטואציה של מערכה "רב ממדית" כולל הצעה לחישוב מוסכם של רמת הפרופורציונאליות במבצעים צבאיים קונקרטיים.

דיני המלחמה במציאות של המאה ה-21

עו"ד דניאל רייזנר, מנהל המחלקה למשפט בינלאומי במשרד עו"ד הרצוג, פוקס נאמן. מרצה מן החוץ בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל-אביב, במרכז הבינתחומי הרצליה ובמכללה למינהל בראשון לציון reisnerd@hfn.co.il
דיני המלחמה – אותם כללים המסדירים את אופן ניהולה של לחימה בין מדינות – גובשו לנוסחם הנוכחי על ידי מדינות המערב בעשורים הראשונים שלאחר מלחמת העולם השנייה. בבסיס דיני המלחמה עומדת הנחת-יסוד (סמויה) לפיה העקרונות ייושמו על ידי המדינות הלוחמות על בסיס הדדיות, תוך יצירת מעין "מאזן-אימה" נסתר לפיו הפרה מצד מדינה אחת תגרור הפרה-נגדית מצד רעותה. בעשורים האחרונים חלו מספר התפתחויות דרמטיות, הן במישור המדיני והן במישור הטכנולוגי, אשר יצרו מציאות חדשה לפיה ישויות לא-מדינתיות מסוגלות עתה לסכן באופן ישיר וממשי את ביטחונן של מדינות ריבוניות. הקושי המשפטי עם מצב זה הוא כי אותן ישויות לא מדינתיות אינן בהכרח רואות את עצמן ככפופות לכללי דיני המלחמה. זאת ועוד, לעיתים אף אין לקהילה הבינלאומית כל "מנוף" אשר באמצעותו הן מסוגלות לשכנע את אותן ישויות בדבר ההכרח לקיים את הכללים הנ"ל. בהרצאה תוצג הדילמה המשפטית אשר בפניה עומדות מדינות ריבוניות כיום בהקשר של הלחימה באותן ישויות לא מדינתיות, וייבחננו דרכי הפעולה האפשריות של מדינות אל מול הסכנות החדשות.